

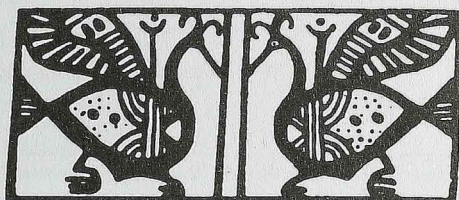

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ, FERNAND GREGH, GEORGE GABORY, JULES SUPERVIELLE, ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ, ΣΤΕΛΛΑ ΣΠΥΡΟΥ, ΠΟΠΗ ΑΝΤΩΝΙΟΥ-ΣΦΑΛΑΓΚΑΚΟΥ, ΚΩΣΤΑΣ ΓΙΩΡΓΑΛΛΙΔΗΣ, ΜΑΡΙΑ ΧΑΤΖΗΑΥΞΕΝΤΗ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ, ΓΙΩΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ-ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΟΡΝΑΡΙΓΗΣ, Γ.Δ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΦΝΗΣ, ΑΓΝΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΝΙΚΗ ΠΑΠΑΣΥΜΕΩΝ - ΣΤΥΛΙΑΝΟΥΔΗ, ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΒΙΑΡΑ-ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΡΑΝΗΣ, ΑΝΤΩΝΗΣ Γ. ΒΑΖΙΝΤΑΡΗΣ, ΑΝΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ (ΧΑΤΖΗΟΔΥΣΣΕΩΣ), ΤΑΣΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, ΕΥΗ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, ΒΕΡΑ ΚΟΡΦΙΩΤΗ, ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ, ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΟΥΣΗΣ

415

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνη εκδότρια: ΛΟΥΛΛΑ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Ανδροκλέους 2, 1060 Λευκωσία

Τηλ. 22764900

Το Περιοδικό εκδίδεται από Επιτροπή Φιλολόγων και Λογοτεχνών.

Έτήσια συνδρομή	Κ£6.00
Έτήσια συνδρομή Ελλάδος	€25
Έτήσια συνδρομή εξωτερικού	€25 ή \$30
Τιμή τεύχους	Κ£2.50
Συνδρομή για βιβλιοθήκες, σχολεία και Όργανισμούς	Κ£10.00
Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται. Φωτογραφίες επιστρέφονται. Ανάτυπα πληρώνονται στον τυπογράφο.	

Για τους συνδρομητές Ελλάδος:

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ - Λογαριασμός 080/51260530
στο όνομα Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης.

Αιτιολογία: Συνδρομή Περιοδικού «Πνευματική Κύπρος»
και να αποστέλλεται στο περιοδικό ή απόδειξη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γιάννης Ανδρικόπουλος: Κύπρος	1
Άνδρέας Δάφνης: Στιγμές Στρατηγών	2
Fernand Gregh: Χρυσοί στίχοι (μετ. Μ. Ίακωβίδης)	3
George Gabory: Η Κοίμηση (μετ. Μ. Ίακωβίδης)	3
Jules Supervielle: Ένας Ποιητής (μετ. Μ. Ίακωβίδης)	4
Στέλλα Σπύρου: Τò κέϊν τής Ίους	4
Πόπη Άντωνίου-Σφαλαγκάκου: Μέγας Άλέξανδρος	5
Κώστας Γιωργαλλίδης: Τò πέρασμά σου	6
Μαρία Χατζηναυξέντη: Βίοι Παράλληλοι	7
Γιώργος Χριστογιάννης: Κερύνεια 1974	7
Γιώτα Παρασκευά-Χατζηκώστα: Φλοίσβος τής άνω θάλασσας	8
Δημήτρης Τορναρίτης: Μετανάστες	9
Γ.Δ. Κούβελας: «Έξω οί Κουρσάροι»	10
Δημήτρης Χρ. Μποσινάκης: Στο Έδρουγένειο	13
Άνδρέας Δάφνης: Υπολείμματα μελανιού	18
Άγνη Χαραλάμπους: Όταν πέσανε οί φράκτες	19
Κύπρος Χρυσάνθης: Έμμετρο τριφύλλι	30
Νίκη Παπασυμεών-Στυλιανούδη: Ιστορία τής γιαγιάς	31
Μαρία Χατζηναυξέντη: Αποκαθήλωση	31

(Συνέχεια στη σελ. 75)

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ίδρυτής: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΜΖ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2007

ΑΡ. 415

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΚΥΠΡΟΣ

Η μνήμη σου μας πικραίνει

Στην Κύπρο, φύλλο πικροδάφνης στα κύματα,
μπορεί τον ποιητή να μην αφήνανε τ' αηδόνια
να κοιμηθεί στις Πλάτρες.

Όμως στο γύρισμα των χρόνων
τη Ρωμιοσύνη δεν την αφήνουν να ησυχάσει
το αίμα που βουερό ποτάμι αρδεύει,
τα σπλάχνα της Κύπριας γης...

Εκεί κάτω που όλα μεθούν
με τ' ονειρικό ταξίδι μιας πεταλούδας,
με το ζύγισμα φτερούγας γλάρου,
τώρα ανασαίνουν βαριά
κάτω από το μολεμένο αχνάρι του δυνάστη.

Η θάλασσα ανύσταχτη σταίνει στα περιγιάλια
τους αγέρινους αργαλειούς της κι υφαίνει
τους πέπλους της Αφροδίτης
το γαλάζιο πουκάμισο του Τεύκρου,
το μυρωδάτο μεσοφόρι της Ελένης...

Στην Κύπρο, στο αρχαίο το δρυ της μοίρας της,
π' όλο και νέα βλαστάρια βγάζει,
στέκει η φυλή κι αφουγκράζεται:
Το μουγκρητό ενός θεριού που δε λέει να μερέψει,
το θρήνο μιας σκλάβας θεάς,

τις οίμωγές καρδιοκαμένων μανάδων
κι ορμάνε μεσοπέλαγα οι στεναγμοί τους
να πνίξουν τα πλεούμενα
που ταξιδεύουν με μαύρα πανιά πένθους...

Στις αστροφεγγιές του καλοκαιριού
κατεβαίνουν απ' τις κορυφές του Πενταδάχτυλου
και χορεύουν το μπάλο της Λευτεριάς
Ρηγοπούλες και Ροδαφνούσες
ο Ανδρόνικος κι ο Διγενής
ο Κύπριανός, ο Ιλαρίωνας κι η Συγκλητική...
Κύπρος, πικραγκαθιά αγλύκαντη
στης Ρωμιοσύνης την καρδιά,
Κύπρος, προφέρουμε τ' όνομά σου,
όπως το «Χαίρε» του Αρχαγγέλου
κι έχουμε στον ουρανό μας
τη γεύση του πικραμύδαλου...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΙΓΜΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ

«Στρατηγός είν' αυτός που κερδίζει τα γαλόνια του στη μάχη...»
Ανώνυμος

ΚΙΜΩΝΑΣ

Και νεκρός ήρθε
ο μεγάλος στρατηγός.
Γι' αυτόν το νησί
ήταν πάντοτε κοντά –
απ' την Αθήνα μια οργιά.

ΚΙΓΚΙΝΑΤΟΣ

Στις δύσκολες στιγμές
σε αυτόν στρεφόταν η Ρώμη
να τη γλυτώσει απ' τους εχθρούς.
Ο άξιος άνδρας με την πειθώ
ή το σπαθί
Έκαμνε το καθήκον του.
Μετά πάλι εγύριζε
στη γη και στ' άροτρό του.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΦΝΗΣ

JULES SUPERVIELLE 1884-1960

ΕΝΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Δεν πηγαίνω πάντα μόνος στο βάθος του εαυτού μου
Αλλά μαζί μου παρασύρω ένα και περισσότερους ακόμα.
Μήπως εκείνοι που στις κρύες μου σπηλιές θα μπουν
Είναι σίγουροι ότι έστω και για μια στιγμή έξω θα βγουν;
Μες στη νύχτα μου μαζεύω, όπως ένα πλοίο
Που βουλιάζει, ναύτες κι επιβάτες ανάκατα μαζί
Και μέσα στις καμπίνες σβήνω το φως στα μάτια
Κι εγώ κάνω φίλους βαθυστόχαστους εκεί.

Μετάφραση: ΜΙΜΗΣ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ

ΤΟ ΚΕΙΚ ΤΗΣ ΙΟΥΣ

Υλικά

7 ροδοπέταλα κόκκινα από ρόδο του δειλινού
9 ροδοπέταλα λευκά από ρόδο του πρωινού
5 κυκλαμινοπέταλα ροζ από το αυριανό κυκλάμινο
1 καπελλάκι μέλι
2 καπελλάκια αλεύρι
λίγο ανθόνερο ανοιξιτιάτικης βροχής
λίγα φύλλα χριστουγεννιάτικης ελιάς
λίγα φύλλα βασιλιτζιάς του κήπου, όχι της γλάστρας
χυμό από τα μήλα των εσπερίδων
διάφορα πέταλα ανθέων της εποχής,
για το γαρνίρισμα

Εκτέλεση

Αφήνετε λίγη ώρα το αεράκι να χαϊδέψει τα υλικά ελαφρά, ανοίγετε και το παράθυρο κατά τη μεριά της Κερύνειας για να τα δροσίσει η αύρα της θάλασσάς της.

Μετά με ένα φτερό περιστεριού αναδεύετε το μείγμα μέχρι να γίνει απαλό σαν πούπουλο χελιδονιού που ξαναβρίσκει τη φωλιά του.

Αφήνετε το κέικ έξω μέχρι το πρωί, για να πάρει λίγο από το χρώμα του φεγγαριού και λίγο από τα χρώματα του ήλιου που ανατέλλει.

Το πρωί το στολίζετε με πέταλα πολύχρωμα και το σερβίρετε με δροσοσταλιές και μέλι από πήλινη κυψέλη.

ΣΤΕΛΛΑ ΣΠΥΡΟΥ

ΒΙΟΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟΙ

Οι στιγμές απλώνουν τα δίκτυα τους,
προεκτείνονται,
μπλέκονται,
στην άτρακτο του χρόνου.

Κι η τραγική ειρωνεία
να τις αποκαλείς «βίους παράλληλους».

Δουλειά και σπίτι,
σπίτι και δουλειά,
και κάπου κάπου ένας ήχος να ταράζει τη σιωπή.

Μια γνώριμη φωνή: «βίοι παράλληλοι»,
δεν υπάρχει άλλη εξήγηση.
Δεν φταίει κανείς.
Εμείς φτιάχνουμε τις γραμμές
εμείς φέρουμε αποστάσεις
εμείς τις ονομάζουμε ευθείες, κάθετες, οριζόντιες
παράλληλες...,
εμείς βρίσκουμε τις σχέσεις.

Βίοι παράλληλοι σου λένε
και δώσε μια εξήγηση,
και βρες μια εξήγηση, μια δική σου εξήγηση.

Βίοι παράλληλοι
κι ας μοιραζόμαστε τον ίδιο ουρανό.

ΜΑΡΙΑ ΧΑΤΖΗΑΥΞΕΝΤΗ

ΚΕΡΥΝΕΙΑ 1974

Πώς τόσο μίσος χώρεσε στην αγκαλιά
του μικρού λιμανιού
που στα νερά του
ο μιναρές φιλούσε το καμπαναριό;

Στις επάλξεις του κάστρου
το εωθινό άσμα πνίγεται

στους αλαλαγμούς των Αγαρηνών
και στα εφιαλτικά χάχανα των «Μεγάλων».

Ο πόλεμος τσάκισε την κασέλα
που διπλόποδι πίναν
ο Γιώργος με το Μεχμέτ
το καφεδάκι τους
πλαντάζοντας για τις κορούδες.
Μάταια ο σκύλος οσφραίνεται
γι' αγαπημένα πέλματα:
τ' ανάσκαψαν βίαια
οι μηχανές του μίσους...

Κι ο Πενταδάχτυλος
τέντωσε σε προσευχή τα δάχτυλα
που σάζουν
ρετσίνι κι αίμα,

και τ' άφησε παραλυμένα
ανάμεσα στους λεμονανθούς
της Παναγιάς του Μπέλα Παΐς.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΡΙΣΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΦΛΟΙΣΒΟΣ ΤΗΣ ΑΝΩ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Ποιο παραπέτασμα
κρύβει από τα χοϊκά μας μάτια
την άσπιλη αθωότητα των αγγέλων
που στεγάζει ένδοξα τον αιθέρα,
των αγίων τα βελούδινα βήματα μέσα στις νύχτες μας,
τις εξαισίες μορφές τους που επιβλέπουν;
Γιατί δεν φτάνει ως εμάς φλοίσβος της άνω θάλασσας
και παραδείσιο ρεύμα;
Πώς έγινε και ντυθήκαμε τόση παχυλότητα
να θέλει δρόμο πολύ το αιώνιο
να φτάσει στην καρδιά μας;

ΓΙΩΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ-ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Θλιβεροί ταξιδιώτες π' αφήνουν
Της πατρίδας την άδεια αγκάλη
Σαν κεριά στα ταξίδια τους σβήνουν
Για δουλειά και σκληρή βιοπάλη.

Πλανημένοι γυρεύουν λιμάνια
Πλανώμενοι σε βάρκες γεμάτες
Προσδοκίες, καημούς, παρακάλια
Για ζωή πορεμένη ταχάτες.

Σφαλιστές παραμένουν οι θύρες
Δεν υπάρχουν φιλόξενοι τόποι
Υποσχέσεις μεγάλες επήρες
(Επιλήσιμονες έργων-ανθρώποι).

Ποιοι τον πλούτο της γης μας ορίζουν
Και σ' αρνιούνται στυγνά να δουλέψεις
Απ' τους ντόπιους εσένα χωρίζουν
Σαν τρελό που του έχει σαλέψει.

Ο Θεός δεν μας είπε αδέλφια
Με το νου, με τα χέρια δαμάστε
Και μ' αγάπη χωρίς κακεντρέχεια
Την απλόχωρη γη σας μοιράστε;

Ποιος ακούει στα θεία φιρμάνια
– ο καθείς και τα πλούτη του μόνο –
Πλουτοκράτορες σφίγγουν κκοτσάνια
Τις καρδιές σας τις σφίγγει ο πόνος.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΟΡΝΑΡΙΤΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

«ΕΞΩ ΟΙ ΚΟΥΡΣΑΡΟΙ»

Εΐχαν ἔρθει στοῦ χωριό μας ἕνα βράδυ, μὲ καΐκι, ἀπὸ τὴ Μοθώνη. Ἦταν καμιά δεκαριά ἄντρες ὀπλισμένοι. Πήδηξαν ἔξω ἀπὸ τὴ βάρκα κι ἔπιασαν νὰ ξεφορτώνουν τὰ πράγματά τους.

– Οἱ Γερμανοί! εἶπαν μερικοί.

Ἡ εἶδηση κυκλοφόρησε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα σ' ὅλο τὸ χωριό. Τὰ παιδιά μαζεύτηκαν καὶ κοίταζαν μὲ τὰ μάτια ὀρθάνοιχτα ἀπὸ τὴν περιέργεια καὶ τὸν φόβο. Ἐπὸ τοὺς μεγάλους πλησίασαν δειλά-δειλά τρεῖς-τέσσερις. Οἱ ἄλλοι, ἕνας-ἕνας ἀποτραβήχτηκαν. Οἱ μανάδες, ποὺ εἶχαν ἔξω τὰ παιδιά τους, ἔτρεξαν ἀλαφιασμένες νὰ τὰ μαζέψουν.

Ὁ ἥλιος εἶχε πέσει. Στὰ σπίτια ἄναψαν τὸ καντήλι.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ὅλοι κλείστηκαν μέσα νωρίς.

– Τὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ Γερμανοί; Ρώτησε ἕνας μικρὸς τὸν ἀδερφό του.

– Κακοὶ ἄνθρωποι, ἀπάντησε ἐκεῖνος.

– Δηλαδή, εἶναι σὰν τοὺς πειρατές;

– Ναί. Πειρατές καὶ Κουρσάροι.

– Ἄ! Κουρσάροι! ἔκανε ὁ μικρὸς.

Ἄδικα περίμεναν τὰ παιδιά, τὸ ἄλλο πρωῖ, νὰ χτυπήσει ἡ καμπάνα γιὰ τὸ σχολεῖο. Χρόνια τώρα, ξυπνοῦσαν μὲ τὸ χτύπημά της. Αὐτὴ τὴ φορά, ἡ καμπάνα δὲ χτύπησε.

Μὲ ξύπνησε ἡ μάνα μου.

– Σήκω, μοῦ εἶπε. Δὲ θὰ πᾶς σχολεῖο;

– Χτύπησε ἡ καμπάνα; Ρώτησα.

– Ὅχι.

– Ἔ, τότε, γιατί μὲ ξυπνᾶς;

– Σήκω, σοῦ λέω. Εἶναι ὥρα.

– Φύγανε οἱ Γερμανοί; Ξαναρώτησα.

– Ποῦ νὰ ξέρω.

Πετάχτηκα πάνω κι ἔτρεξα στοῦ παράθυρο. Ἐξω ἀπὸ τὸ σπίτι μας περνοῦσε ὁ δρόμος. Δὲν εἶδα κανένα. Πῆγα τότε στ' ἄλλο παράθυρο, ποὺ ἔβλεπε πρὸς τὴ θάλασσα. Οὔτε κεῖ ὑπῆρχαν Γερμανοί.

– «Πάει, έφυγαν», σκέφτηκα με τὸ μικρὸ μου μυαλό.

Ἡ μάνα εἶχε έτοιμάσει μιὰ μεγάλη φέτα ψωμί, με λάδι και ρίγανη πάνω, κι ένα κομματί τυρί. Ἦταν τὸ αγαπημένο μου πρωινό. Τὸ πήρα, κρέμασα στὸν ὤμο τῆ σάκα με τὰ βιβλία και κίνησα για τὸ σχολειό.

Βρισκόταν – και βρίσκεται ἀκόμη – στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ, πάνω σ' ένα μικρὸ λοφίσκο. Ἡ αὐλή του ἦταν βέβαια ξερότοπος, με λιγοστὸ βουνίσιο χῶμα και πολλές στουρναρόπετρες. Τὴν ὁμόρφαιναν ὁμως τὰ πεῦκα, ποῦ εἶχε φυτέψει ένας καλὸς δάσκαλος–Θεὸς χωρῆστον. Ἐκεῖ τρέχαμε στὰ διαλείμματα, παίζαμε τὶς ἀμάδες, τὸ κρυφτὸ κι ἄλλα παιχνίδια, μαλώναμε και φωνάζαμε.

Μεσημβρινὰ τοῦ σχολειοῦ μας, κάτω ἀπὸ τὰ ἀπότομα βράχια του, ἀπλωνόταν ἡ θάλασσα. Μιὰ ἀπέραντη, πλατιὰ θάλασσα, ποῦ ἡ γαλάζια γραμμὴ της ἔφτανε πέρα, μακρὴ, ὡς τὸ Βενέτικο, τῆ Σχίζα και τῆ Μοθῶνη.

Στὸ δρόμο ἀπαντήθηκα και με τ' ἄλλα παιδιά. Θυμᾶμαι πῶς, ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα, τὰ πιὸ πολλὰ ἦταν κατσούφικα, παραπονεμένα. Εἶχαν χάσει τὴ μιλιὰ τους, λὲς και κάποιος τὰ μάλωσε. Ἐνα ἀόρατο αἶσθημα φόβου φαινόταν νὰ τὰ πλακώνει. Ποῦ οἱ φωνές, τὰ γέλια και τὰ πειράγματα, ποῦ ξεσηκώναμε κάθε πρωῒ τὸ χωριὸ στὸ πόδι!!

Μόλις ἀνεβήκαμε τὴν ἀνηφόρα και πατήσαμε στὸ προαύλιο, τὰ γόνατά μας κόπηκαν. Μείναμε μαρμαρωμένοι. Ἐκεῖνο ποῦ εἶδαν τὰ μάτια μας, οὔτε και νὰ τὸ φανταστοῦμε μποροῦσαμε!

Τὰ θρανία, ὁ πίνακας, οἱ χάρτες, ἡ ἔδρα, τὸ γραφεῖο, ὅλα τὰ πράγματα τοῦ σχολειοῦ μας ἦταν πεταμένα ἔξω. Ἀκόμη και ἡ σημαία μας ἦταν κατεβασμένη ἀπὸ τὸ κοντάρι της· τὴν εἶχαν πετάξει πάνω στὶς πέτρες... Τῶρα ἀνέμιζε μιὰ ἀλλοιώτικη σημαία, ποῦ πρώτη φορὰ βλέπαμε.

Στὴν πόρτα τοῦ σχολειοῦ μας στεκόταν ένας Γερμανὸς με τὸ ὄπλο στὸ χέρι. Μαζευθήκαμε ὅλα τὰ παιδιά κοντά-κοντά, σὰ νὰ ζητούσαμε προστασία τὸ ένα ἀπὸ τ' ἄλλο. Ἦμαστε ἀμίλητοι, βουβοί. Κοιτάξαμε μιὰ τὰ πράγματα και μιὰ τὸν ἄνθρωπο με τὸ ντουφέκι. Ὅργη και ἀγανάκτηση φούντωσε μέσα μας. Μόλις και κρατιόμασταν, νὰ μὴν ἀρχίσουμε τὸ Γερμανὸ στὶς πέτρες.

Φάνηκε τότε νὰ ἔρχεται ἡ δασκάλα, κρατώντας ἀπὸ τὸ χέρι τὴν κορούλα της. Μᾶς καλημέρισε. Τῆ χαιρετήσαμε ὅλα μαζί τὰ παιδιά, σχεδὸν μ' ένα στόμα και μ' ὅλη μας τὴ δύναμη, λὲς και θέλαμε νὰ τῆς δώσουμε κουράγιο.

– Παιδιά, κάνετε γρήγορα γραμμές, μᾶς εἶπε, ἐνῶ στὰ μάτια της ἦταν ἔτοιμο νὰ σταῖξει ένα δάκρυ.

Μπήκαμε σὲ ἔξι γραμμές, ὄσες και οἱ τάξεις.

– Προσοχή, παιδιά. Λέγε Στράτο προσευχή.

Ἐνας μαθητὴς βγήκε μπροστὰ κι ἄρχισε νὰ λέει τὸ «Πάτερ ἡμῶν».

– Και τώρα τὸν ἔθνικό μας ὕμνο. Ποῦ εἶναι ἡ σημαία;

– Ἐδῶ, Κυρία: ἐγὼ τὴν ἔχω, εἶπε ἡ ἐπιμελήτρια τῆς Ἐκτῆς τάξης.

- Έλα και σύ, Φρόσω. Περάστε μπροστά και κρατήστε την από τις δυο άκρες. Νά, έτσι.

Είπαμε τόν εθνικό ύμνο, αλλά πώς τόν είπαμε, με μάτια βουρκωμένα. Δυό-τρεις μαθήτρες έκλαιγαν. Άλλοι δέν τὰ κατάφεραν νά ψάλλουν, γιατί τούς έπνιγε ή συγκίνηση.

- Άπό σήμερα, παιδιά, τò σχολείο μας θά μεταφερθεῖ. Θά πάμε στό σπίτι του Βουτιέρου. Κάτω, στό ισόγειο. Ξέρετε.
- Μά γιατί, Κυρία; Πετάχτηκε και είπε ένας από μᾶς.
- Γιατί; Γιατί; Φώναξαν κι ἄλλοι.
- Τò γιατί θά σᾶς τò εξηγήσω ἀργότερα. Τώρα πρέπει νά μεταφέρουμε τὰ πράγματά μας.

Δέν ξαναμίλησε κανένας.

Δυό-δυò πιάσαμε τὰ θρανία και φεύγαμε.

Καθώς κατηφορίζαμε, είδαμε ένα συμμαθητή μας νά τρέχει στή δασκάλα και κάτι νά τῆς λέει, ἐνῶ έδειχνε πρòς τò σχολείο μας. Έκείνη φάνηκε ἀναστατωμένη και γύρισε πίσω.

Όταν κατεβήκαμε ἀπό τò ύψωμα, ἀφήσαμε κάτω τὰ θρανία, νά ξεκουραστοῦμε για λίγο. Γυρίσαμε τότε και κοιτάξαμε τò σχολείο. Ήταν σᾶ νά του στέλναμε τò τελευταίο «ἀντίο». Η συγκίνηση έσφιγγε τήν ψυχή μας.

Κανένας δέ μιλοῦσε. Έμοιαζε νά συνοδεύουμε νεκρò στήν τελευταία του κατοικία.

Στò μεταξύ, μαθεύτηκε πòς στòν τοῖχο του σχολείου ἦταν γραμμένα τὰ λόγια: «Έξω οἱ Κουρσάροι». Γρήγορα οἱ λέξεις αὐτές περπάτησαν ἀνάμεσά μας· έγιναν σύνθημα στό στόμα μας. Και, σᾶν κάποιος νά μᾶς εἶχε ὀρμηνέψει, ἀρχίσαμε ὅλα μαζί τὰ παιδιά νά φωνάζουμε: «Έξω οἱ Κουρσάροι». «Έξω οἱ Κουρσάροι».

Η δασκάλα μας, ἀνήσυχη, έβαλε τῖς φωνές:

- Σούτ, σουτ...

Μά, ποῦ ἐμεῖς. Κανένας δέν ἄκουγε. Εἶχαμε πεισματώσει για καλά.

Περάσαμε στό χωριò κρατώντας τὰ πράγματα του σχολείου μας, ἐνῶ φωνάζαμε ἀσταμάτητα: «Έξω οἱ Κουρσάροι». «Έξω οἱ Κουρσάροι».

Γ.Δ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

ΣΤΟ ΕΥΡΥΓΕΝΕΙΟ

Ήταν η τρίτη μέρα που νοσηλεύοταν στο «Ευρυγένειο». Ήβηχεν άγρια. Λοίμωξη του αναπνευστικού, ήταν η διάγνωση. Στόν θάλαμο 315 ήταν με έναν από τὸ Αἰτωλικό, τὸν Ἀνδρέα Γρίβα, που τὸν περίμεναν ἀπὸ μέρα σὲ μέρα. Τρεῖς μῆνες ἦταν στὸ θεραπευτήριο. Διατηροῦσεν ἀκόμη τὶς ἀναλαμπές του, τὰ κέφια του. Γιὰ τοῦτο ὁ Γιάννης Ἀλεξάνδρου μπήκε στὸν θάλαμο καὶ χαιρέτησεν, ὁ Ἀνδρέας ἀντιχαιρέτησε κι ὕστερα ἀπὸ λίγο τὸν ρώτησε, ἔτσι ὅπως ἦταν, κοιτάζοντας τὸ ταβάνι.

- Καὶ πῶς σὲ λένε πατριώτη; Νᾶσαι καλά!
- Κι ἐσύ τὸ ἴδιο! Γιάννη μὲ λένε... Γιάννη Ἀλεξάνδρου. Περαστικά σου!
- Ἐγώ... Τὶ περαστικά μου... Μαζεύω τὶς βαλίτσες μου! Καὶ σταμάτησε, στηλώνοντας ἐπίμονα τὸ βλέμμα του.

Ὁ Ἀνδρέας Γρίβας, γύρω στὰ ἑβδομήντα πέντα τώρα, ἦταν γιὰ χρόνια γραμματέας Πρωτοδικείου στὴν Κεφαλονιά καὶ τελευταία στὸ Μεσολόγγι. Στὴν Κεφαλονιά συχνὰ ἀνέβαινε στὰ Ὀμαλά, στὸν Ἅγιο. Τώρα βασανίζεται ἐδῶ καὶ καιρό. Τὸν φροντίζουν, τὸν παραστέκουν ἢ γυναίκα του καὶ τὰ παιδιὰ του, δὲν ἔχει παράπονο. Εἶχε περάσει κάμποση ὥρα καὶ ξαφνικὰ μίλησε δυνατά.

- Καὶ δὲ μοῦ λὲς πατριώτη, τραγουδάς; ... Σὰν ἔρθεις στὰ κέφια, θέλω νὰ πῶ.

Ὁ Γιάννης γρήγορα συνῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀπρόσμενη ἐρώτηση.

- Μωρ' ἐγὼ τραγουδάω καὶ ὅταν δὲν ἔχω κέφια... Μεράκι...
- ὦ χῶ, μπράβο, ἔτσι πρέπει. Θὰ ψέλνεις κιόλας, αὐτὰ μαζί πᾶνε. Εἶπε καὶ σῶπασε. Δὲν ἀπευθύνθηκε στὸν Γιάννη. Σιγά-σιγά ἄρχισε νὰ παραπονεῖται γιὰ τὴ θέση που εἶναι, πονοῦσε ἐδῶ, πονοῦσε ἐκεῖ. Παρακαλοῦσε τὴ γυναίκα του καὶ τὴν κόρη του. Ἔπαιρνε κι αὐτὸς ὀξυγόνο, ὅπως κι ὁ Γιάννης. Διαμαρτυρόταν, γκρίνιαζεν, ὄλα τοῦ ἔφταιγαν. Πάντα ὁμως ζητοῦσε συγγνώμη ἀπὸ τὴ γυναίκα του. Μουρμουροῦσε καὶ φράσεις μισές, που δὲν ἦταν κατανοητές. Ἡ γυναίκα του ὁμως ὄλες τὶς καταλάβαινε καὶ δάκρυζε κρυφὰ καὶ βουβά, γιὰ νὰ μὴν τὴν καταλάβει ὁ ἄντρας της.
- Ἀρχόντω ποῦ εἶσαι; Ποῦ εἶσαι Ἀρχοντούλα; Κι ἄπλωνε τὰ χέρια του, λὲς κι ἤθελε νὰ τὴν ἀκουμπήσει γιὰ νὰ βεβαιωθεί ἢ γιὰ νὰ πάρει δύναμη.
- Ἐδῶ εἶμαι Ἀντρέα μου, ἐδῶ κοντά σου, νά! Κι ἄπλωνε τὶς παλάμες της νὰ πιάσει τὰ χέρια του, νὰ τὶς σύρει στὸ πρόσωπό του καὶ στὸ κεφάλι του.
- Τὸ σάλιο, μωρέ, τὸ σάλιο... δὲν καταπίνεται, οὔτε βγαίνει...
- Ἡσύχασε, Ἀντρέα μου, νὰ σὲ λίγο ἔρχεται ἡ προϊσταμένη... κι ὁ γιατρός...

Αὐτὸς ἡσύχαζε γιὰ λίγο, κοιτάζοντας στὸν ἀπέναντι τοῖχο, που ἦταν κρεμασμένο ἓνα εἰκόνισμα, χωρὶς ν' ἀνοιγοκλείνει τὰ βλέφαρά του. Καὶ μιλοῦσε χωρὶς πάντα νὰ τὸν καταλαβαίνει κανεὶς. Μερικὲς φράσεις του ἦταν πιὸ καθαρές.

– Γιατί, Θέ μου, γιατί; Τι έκανα; Ώχ, πονάω... Κι ύστερα πάλι

– Ώχι, όχι, έσύ ξέρεις... Σχώρα με, Θέ μου... έτσι είναι...

Κάποτε έδινε την έντύπωση σάν να μιλάει με τόν έαυτό του ή με κάποιον πρόσωπο, πού τ'όχε μπροστά του και κάτι τούλεγε.

Μιλούσε με μισόλογα. Κάποια στιγμή πιό ευδιάκριτα.

– Ναί, ναί, θέλω να μ' ακούσεις: την Άρχοντούλα μου... και τὰ παιδιά. Σε παρακαλώ την Άρχοντούλα...

Ή γυναίκα δέν μπόρεσε να κρατηθεί. Έφερε τις παλάμες της στο πρόσωπό της, γλίστρησε διακριτικά και βγήκε από τόν θάλαμο, για να αφήσει τις βρύσες τών ματιών της να τρέχουν.

Ή Άνδρέας έμεινε για λίγο ήρεμος κι επειδή ή γυναίκα του ήταν έξω από τόν θάλαμο, στον διάδρομο, ό Γιάννης βρήκε την ευκαιρία να πει, να καλύψει τó κενό, καθώς ό άλλος έμενε ακίνητος κι άμιλητος.

– Κύρ Άνδρέα, με ακούς; Περίμενε λίγο και καθώς δέν πήρε άπάντηση

– Θέλεις τίποτα, κύρ-Άνδρέα; Αυτός δοκίμασε να κάνει τόν σταυρό του, έφερε τó χέρι του ως τόν λαιμό του κι έμεινε.

– Έγώ... τί... τί... θέλω... την ύπόσχεση... κι έβηξε δυνατά. Τ' άκουσε ή γυναίκα του και μπήκε γρήγορα.

Ή Γιάννης βγήκε από διάδρομο. Στο τέρμα του, δηλαδή κοντά στο θάλαμό τους, ήταν ένα παράθυρο πού άνοιγε, κάτι σάν μπαλκόνι. Τάνοιξε να πάρει λίγη άνάσα. Τρείς πολυκατοικίες ήταν μαζί, σε άπόσταση άναπνοής, όπως λέμε. Ή δεξιά του δέν άπείχε από τó παράθυρό του πάνω από έξι μέτρα, όπως υπελόγιζε. Στο ίδιο ύψος με τόν δικό του όροφο έξείχε ένα μικρό μπαλκονάκι, ένα επί τρία. Έκει είχε τὰ παιχνιδάκια του κι έπαίξε ένα μικρό κοριτσάκι ως 5-6 χρονών. Τάχε όλα στοιβαγμένα και φαινόταν πώς δυσκολευόταν. Οί γονείς του είχαν υπερυψώσει με χοντρό συρματοπλέγμα τὰ κάγκελα για την ασφάλεια τού παιδιού. Έτσι φαινόταν τó παιδάκι μέσα από τὰ κάγκελα και τὰ σύρματα, λες κι ήταν σε κλουβί. Ή Γιάννης έβηξε για να τραβήξει την προσοχή του. Έκείνο ντράπηκε κι έκανε πώς πάει προς την πόρτα. Ξαναγύρισε κάνοντας ντροπές. Και καθώς ό Γιάννης τó κοιτούσε μειδιώντας.

– Κοίτα, οί κούκλες μου... έχω κι άλλες, τούπε σηκώνοντας ψηλά τὰ χεράκια του.

Ή Γιάννης άπλωσε τó χέρι του και τó χαιρέτησε. Αυτό δέν άντέδρασε, έμεινε όμως εκεί. Κοιτούσε πλάγια, πονηρά. Πήρε θάρρος ό Γιάννης, τούστειλε ένα πεταχτό φιλι και τούπε:

– Σ' αγαπώ πολύ!... Τό μικρό έκανε μιá ναζιάρικη κίνηση. Ή Γιάννης περισσότερο από κάθε άλλη φορά είχε αυτή την άνάγκη, και συνέχισε.

– Πώς σε λένε, ματάκια; Άλλ' αυτό δέν άπάντησε. Αυτός έμεινε εκεί σιωπηλός.

Ώστερα έτσι, χωρίς να τó περιμένει, ακούει.

– Μαρία... έσένα;

– Γιάννη... Γιάννη, με λένε... Φώναξε, πετώντας άπ' τή χαρά του.

Τό μικρό μπήκε μέσα στο σπίτι, ίσως να τό φώναξε ή μητέρα του. Αυτός περίμενε λίγο και ύστερα έκλεισε τό παράθυρο και πήγε στον θάλαμο. Τόν ζήτησε ή άδελφή για δική του θεραπεία. Ξωρα νοσηλείας.

Ό Γιάννης έβγαινε συχνά στο παράθυρο, έτσι για να κοιτάξει έξω, αλλά και να βλέπει τό κοριτσάκι. Μερικές φορές δέν άνοιγε τό παράθυρο, χάζευε πού τό έβλεπε να παίζει άμέρομνο, δέν ήθελε να τό ένοχλήσει. Έχει κι αυτό τή χάρη του. Τις πιό πολλές φορές δέν άντεχε τόν πειρασμό κι άνοιγε. Έμενε για λίγο έτσι ακίνητος, μήπως τόν προσέξει ή μικρή, ύστερα ξερόβηχε μέχρι να τόν ακούσει. Αυτή άμέσως τόν χαιρετούσε με τό χεράκι της.

– Γιατί φορῶς άκόμη πυτζάμες; τόν ρώτησε. Αυτός δέν ήξερε τι ν' άπαντήσει.

Άρκέστηκε μόνο να πει: «Θά τις βγάλω άργότερα». Όλες τις μέρες πού είναι στην κλινική βγαίνει στο παράθυρο και μάλιστα 3-4 φορές τήν ήμέρα. Πηγαίνει να δει τό κοριτσάκι, να τού γελάσει, να τού πει πώς τόν αγαπάει.

...Η κατάσταση τού κύρ-Άνδρέα ή ίδια, άρχισε όμως άπό σήμερα να παίρνει τήν κάτω βόλτα. Ό Γιάννης χαιρόταν πού όλοι οί δικόι του τού παράστεκαν. Κι ό ίδιος δέν είχε παράπονο άπ' τούς δικούς του. Ήταν βέβαια έλαφρότερα, δέν κινδύνευε τώρα.

Κατά τό μεσημέρι πήγε στην καντίνα να πάρει ένα νερό κι ένα καφέ.

Είχε στεγνώσει τό στόμα του. Φτάνοντας στον χώρο άναμονής τού τρίτου ορόφου, βλέπει να κάθεται σκεφτικός ό Γιώργος ό Πιστόλης. Αυτός δέν τόν είχε καταλάβει άμέσως, έτσι όπως τόν είδε με τις πυτζάμες.

– Έ Γιώργο, πώς άπό δώ, τούπε. Έχεις κανένα;

– Για σου, ρε φίλε, δέν τ'όξερα για σένα. Κάτι έλαφρό θάχεις. Σέ βλέπω. Έγώ... άστα... έχω τόν ξαδερφό μου, τόν Πέτρο τόν Άγοραστό...

– Ποιόν... τόν συγγραφέα; Ό Γιάννης τόν ήξερε, έξ άποστάσεως, βέβαια. Είναι καλός συγγραφέας, δυό έργα του παίχτηκαν άπό τήν «Πρωτοποριακή Σκηνή». Γερό μυαλό, δημιουργικό.

Ό Γιώργος τού άφηγήθηκε πώς βασανίζεται έδω και καιρό.

– Και γι' αυτό με βλέπεις έτσι στενάχωρο. Τι ξάδελφος, άδελφός πές!
Άλλ' άς τ'άφήσουμε... Έσύ τι έχεις, γιατί είσαι έδω;

– Έγώ, άστα... Λοίμωξη τού άναπνευστικοῦ, μου είπαν. Βήχω σαν γαιδούρι.
Άλλά, τι μου φταίει ό γαιδάρος και τόν παρομοιάζω, τόν προσβάλλω!

Γέλασαν, πικρογέλασαν, σταμάτησαν.

– Είμαι στο 315. Με έναν πούνα βαριά. Τή βγάξει, δέν τή βγάξει... τι να γίνει... Ό Γιώργος έμεινε σκεφτικός. Θυμήθηκε τόν ξάδελφό του.

– Καλά, τώρα, λείει στο Γιάννη, μὴν τὰ κρατᾶς αὐτὰ στὰ χέρια σου. Πήγαινε καὶ τὰ ξαναλέμε. Ὁ ἕνας τράβηξε γιὰ τὸν θάλαμό του, ὁ ἄλλος ἀφοῦ ἔμεινε γιὰ λίγο διαστακτικός, τράβηξε ἀργὰ γιὰ τὸν θάλαμο τοῦ Πέτρου Ἀγοραστοῦ.

Ἐκεῖνο τὸ ἀπόγευμα ἦταν πολὺ δύσκολο γιὰ τὸν κύρ-Ἀνδρέα. Ἀπὸ τὶς ἔξι ἀρχίζει νὰ παραμιλάει, νὰ λείει ἀκατάληπτα λόγια. Ἡ γυναίκα του δίπλα εἶχε σταματήσει τὸ κλάμα. Αὐτὸς φαινόταν σὰ νὰ μιλάει μὲ κάποιον.

– Ὅχι... ὄχι σοῦ εἶπα... ἐσύ ξέρεις... ἔρχεται... ἐσύ ξέρεις, ὄχι ἐγώ!

Δὲν ἔβγαινε νόημα. Ὑστερα, σταμάτησε νὰ μουρμουρίζει, Κοιτοῦσε χωρὶς ν' ἀνοιγοκλείνει τὰ μάτια. Κάλεσαν τὸν γιατρό, τὸν κοίταξε καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸν θάλαμο. Βγαίνοντας εἶπε στὸν Γιάννη,

– Θέλετε νὰ βγεῖτε ἔξω... δίπλα... βλέπετε...

– Πειράζει πὺ μένω;

– Ὅχι... γιὰ σᾶς... Κι ἔτσι ὁ Γιάννης ἔμεινε νὰ τὸν κοιτάζει.

Ἀπ' τὸν διάδρομο ἄκουσε τὸν γιατρό, πὺ ψιθύρισε στὴν ἀδελφή: «Ρόγγος», ἂν ἄκουσε καλά. Ἡ ὥρα περνοῦσε ἔτσι. Ἡ κυρία Ἀρχόντω βουρκαωμένη βγῆκε στὸν διάδρομο. Ὁ κύρ-Ἀνδρέας κοίταξε, χωρὶς ν' ἀνοιγοκλείνει τὰ βλέφαρα, στὸ ταβάνι. Ἀνάσαινε, ἀλλὰ μόλις πὺ ἀκουόταν. Τὸ στόμα ἀνοιχτό. Κάτι πῆγε νὰ πεῖ, λὲς καὶ κάτι ἔβλεπε. Ψιθύρισε «πε... ρ... με... νε». Τὸ βλέμμα του βασίλευε. Τελικὰ ἔκανε μιὰ-δυὸ βαθειὲς ἀναπνοές, σηκώθηκε λίγο τὸ στήθος του κι ἀπότομα ἔπεσε, σταμάτησε. Σταμάτησαν ὄλα. Ὁ Γιάννης ἔκανε νόημα στὴν κυρία Ἀρχόντω, πὺ εἶχε ἀκουμπήσει στὴν κάσα τῆς πόρτας. Ἐβγαλε κραυγή, πλησίασε κι ἔσυρε τὴν παλάμη της στὸ πρόσωπό του νὰ τοῦ κλείσει τὰ μάτια. Ὁ Γιάννης σηκώθηκε, στάθηκε σὲ στάση προσοχῆς καὶ προσευχῆς. Δὲν θέλησε νὰ σηκώσει τὴν κυρία Ἀρχόντω, πὺ ἦταν πεσμένη πάνω στὸν Ἀνδρέα. Βγῆκε ἀπὸ τὸν θάλαμο. Ἡ ὥρα ἦταν ὀκτῶ καὶ τέταρτο. Ἦρθαν γιατροὶς καὶ νοσοκόμες. Τοὺς ἔβγαλαν ὄλους ἔξω. Ἐτοίμαζαν τὸν νεκρό. Σὲ λίγο ἡ προϊσταμένη εἶπε στὸν Γιάννη.

– Ἐχομε ἐλεύθερο κρεβάτι στὸν ἄλλο θάλαμο. Ὅποτε θέλετε, μπορεῖτε νὰ πάτε.

– Ὅχι, δὲν ὑπάρχει λόγος, εἶπε αὐτὸς καὶ τράβηξε γιὰ τὸν χῶρο τῆς ἀναμονῆς. Ρίχτηκε σὲ ἕνα κάθισμα σκεφτικός. Ἐκεῖ τὸν βρῆκε ὁ Γιώργος Πιστόλης καὶ ἦταν ἀναστατωμένος. Καὶ προτοῦ νὰ προλάβει κάτι νὰ πεῖ ὁ Γιάννης

– Ἄκου, ἄκου κάτι μὲ τὸν ξαδελφό μου... Ἄφησα τὴ θεία μου μέσα καὶ βγῆκα ἐδῶ. Τὶ νὰ σοῦ πῶ, φοβήθηκα. Ἄκου, παραμιλάει καὶ νὰ τὶ εἶπε... ἀκατανόητα δηλαδή, παραμιλήματα καὶ κοιτοῦσε ἀπόμακρο. Σάμπως νὰ ἦταν λείει σὲ ἕνα κῆπο. «Ἄχ, ὠραῖα, τὶ ὠραῖα λουλούδια... ὠραῖα Ἀλλέα... εὐωδιά... καὶ τὶ ὠραῖα μουσική... ἀπὸ ποῦ...» Ἄκους τὶ ἔλεγε; Φοβήθηκα. Κι ὕστερα, ἔκανε τὸν σταυρὸ του! Ποιός; Ὁ Ἀγοραστός. Ἄφησα τὴ θεία μου μαζί του καὶ βγῆκα...

Σταμάτησε ὁ Γιώργος βαριανασαινοντας. Ὁ Γιάννης δὲν ἀπάντησε. Ἐπεσε στὶς σκέψεις του. Τὸν ἔβγαλε ὁ Γιώργος ἀπὸ τὴν κατάστασή του.

– Ἐσύ πῶς εἶσαι; Ὁ γέρος πῶς πάει;

– ‘Ο κύρ-’Ανδρέας δέν πάει... ’Αλλαξε δωμάτιο, μετακόμισε... εἶπε καὶ σταμάτησε. ‘Ο Γιώργος στὴν ἀρχὴ δέν κατάλαβε. Τὸ ὕφος τοῦ ἄλλου τὸν συνέφερε.

– Τί, πέθανε;

– Πέθανε! ‘Ησύχασε ὁ ἄνθρωπος. Νά, τώρα τὸν μεταφέρουν... Κι ἔδειξε τὸ φορεῖο. Σκεπασμένο ὀλόκληρο. Μπήκαν στὸ μεγάλο ασανσέρ. ‘Αμίλητοι κι οἱ δυὸ γιὰ λίγο.

– Καὶ τώρα ἐσύ ποῦ θά μείνεις;

– Τί ποῦ θά μείνω... ’Εχω κρεββάτι. Παίρνω ἐξιτήριο τὸ Σάββατο.

– Θά κοιμηθεῖς ἐκεῖ; Μόνος;

– Τί νά γίνει! ’Οχι καὶ νά φύγω! Πῶς νά στὸ πῶ, γιὰ τὸν κύρ-’Ανδρέα, δέν πρέπει... τὴ μνήμη του... καταλαβαίνεις;

– ’Οχι!

Χώρισαν. ‘Ο Γιάννης τράβηξε γιὰ τὸν θάλαμό του κι ὁ Γιώργος ὠχρός, νά δεῖ πῶς τὰ πάει μόνη της ἡ θεία του, ὁ ξάδελφος...

Τούτη τὴ μέρα δέν βγῆκε καθόλου στὸ παράθυρο ὁ Γιάννης νά δεῖ τὴ μικρὴ Μαρία. Ξημέρωσε Σάββατο καὶ κόντευε μεσημέρι. ‘Ο Γιώργος ὁ Πιστόλης δέν ἦρθε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ διαδρόμου. Τί νά ἀπέγινε, δέν ξέρει. ’Ηρθε ἡ γυναίκα του κι ετοίμαζε τὰ χαρτιὰ μὲ τὶς τελευταῖες ἐξετάσεις. ’Εστω καὶ ἀργά, θάπαιρνε σήμερα ἐξιτήριο. Κατὰ τὴ μία πῆγε στὸ παράθυρο καὶ τὸ ἀνοιξε. Τὸ κοριτσάκι ἔπαιζε μόνου του ἀμέριμνο στὸ μπαλκονάκι, σὰν στὸ κλουβὶ φαινόταν. ’Ηταν ἀφοσιωμένο στὰ παιχνίδια του. ‘Ο Γιάννης ξερόβηξε γιὰ νά τοῦ δώσει σινιάλο. Αὐτὸ σηκώθηκε ἀπότομα ἀπὸ τὰ παιχνίδια του καὶ τοῦ φώναξε:

– ‘Ε, γιατί χάθηκες χθές ὅλη μέρα; Σὲ περιμένα...

– Εἶχα μιὰ δουλειά, δέν μποροῦσα... Ξέρεις ὅμως πῶς σ’ ἀγαπῶ;..

‘Η μητέρα ἔβγαλε τὸ κεφάλι της νά δεῖ μὲ ποιὸν μιλάει ἡ μικρὴ. Ξαναμπήκε μέσα, σὰν βεβαιώθηκε. ‘Η μικρὴ γατζώθηκε στὸ πλέγμα.

– ‘Εγώ, τὸ ξέρεις πῶς σ’ ἀγαπῶ πιὸ πολύ, ὡς ἐκεῖ πάνω;... κι ἔδειξε μὲ τὰ χεράκια ψηλά.

‘Ο Γιάννης βίασε τὸν ἑαυτό του νά γελάσει, γιὰ νά μὴ φανεῖ πῶς δάκρυσε.

Βγῆκε ἡ μητέρα στὸ μπαλκονάκι.

– ‘Ελα μωρό μου, μὴν ἐνοχλεῖς τὸν Κύριο. Σὰς κουράζει, ἐ, λέει πολλά...

– Μὰ τί λέτε κυρία μου... μὲ κουράζει; ’... Εἶναι χαριτωμένη...

‘Η μητέρα δέν εἶπε τίποτε ἄλλο, μπῆκε μέσα.

Τὸ κοριτσάκι, λὲς καὶ συνέχιζε ἀρχινημένη κουβέντα,

– Σ’ ἀγαπῶ μέχρι τὸν οὐρανὸ καὶ πάλι κάτω... τ’ ἀκοῦς... φώναζε δυνατά.

– Χαρά μου! Πρόλαβε νά πεῖ. Δέν ξέρει ἄν τᾶκουσε, γιατί ἔμπαινε μέσα.

Περίμενε λίγο, δέν ξαναβγήκε.

Ἡ γυναίκα του ἐτοίμασε τὰ χαρτιά, πῆρε καί τὸ ἔξιτήριο.

Μάζεψαν τὰ πράγματά του. Ντύθηκε τὰ ρούχα του κι ἔριξε μιὰ τελευταία ματιὰ στὸν ἄδειο θάλαμο. Βγαίνοντας ἔστριψε ἄριστερά κι ἔριξε μιὰ ματιὰ ἀπ' τὸ παράθυρο. Δέν εἶδε τίποτε.

– Τὶ ζητᾶς; Τὸν ρώτησε ἡ γυναίκα του. Θέλεις κάτι;

– Ἀ, μπά, τίποτε. Τὰ πῆρα ὅλα, δέν ξέχασα τίποτε!

Καί μὲ τὴ βοήθεια τῆς γυναίκας του, πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι τους.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ

ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΑ ΜΕΛΑΝΙΟΥ

*Οι κάμποι μας εἶναι μεγάλοι, καρπεροί.
Τα ζῶα μας πολλά και δυνατά
και τα παιδιά μας υγιή...
Ισχνές αγελάδες δεν ἦρθαν οὔτε φέτος.*

*Δίας η ερωτική μηχανή.
Ἡ Ἥρα θα στο πει
ἡ Λήδα, η Σεμέλη...
Ακόμη κάτι ξέρει
κι ο Γανυμήδης.*

*Ο Γηρύνης δεν φοβάται για τα
βόδια του.
Ο Ηρακλής δεν ἔχει καιρό.
Πολεμά με τις Αμαζόνες
να πάρει την ζώνη της Ιππολύτης.
Τα βάζει με τις γυναίκες!
Ναι, τις γυναίκες!*

*Και φθάνοντας στην Ιθάκη
ν' αρχίζεις πάλι το ταξίδι
για μια νέα Ιθάκη.*

ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΦΝΗΣ

ΟΤΑΝ ΠΕΣΑΝΕ ΟΙ ΦΡΑΚΤΕΣ

Ο Λευτέρης βάδιζε αργά κλοτσώντας με δύναμη το άδειο κονσερβοκούτι που βρέθηκε στον δρόμο του. Τα μαύρα μάτια του, δεν έκαναν την παραμικρή προσπάθεια να κρύψουν τον εκνευρισμό του. Έσπρωξε με το χέρι του μια τούφα σγουρά μαλλιά, που έπεφταν ενοχλητικά στο μέτωπό του κι επιτάχυνε τον βηματισμό του, βλέποντας τους φίλους του συναγμένους στην απέναντι μεριά του πάρκου.

Τους χαϊρέτησε βαριεστημένα, σχεδόν αδιάφορα, προκαλώντας ταυτόχρονα την ανησυχία και το ενδιαφέρον τους.

– Τι έγινε, ρε Λευτέρη; Γιατί τόσο συννεφιασμένος...; ρώτησε ο ξάδερφός του, ο Κώστας.

– Τι έπαθες καλέ, τι συμβαίνει κι έχεις τέτοια μούτρα...; Πες μας, μήπως μπορούμε να σε βοηθήσουμε..., επενέβη η Λευκή, η μικρότερη της συντροφιάς, έτοιμη να θυσιάσει για τον καθένα, αρκεί να γίνει αποδεκτή από την παρέα.

Ο Λευτέρης την κοίταξε ψυχρά, μ' ένα βλέμμα που έλεγε: «εσύ τι θέλεις κι ανακατεύεσαι», όμως αμέσως μετά σαν να μετάνιωσε, έσκυψε το κεφάλι και ψιθύρισε απολογητικά.

– Δεν είναι για μένα ρε παιδιά, για τον αδερφό μου πρόκειται...

– Τι έπαθε ο Νικόλας ρε; ήχησαν, γεμάτες αγωνία, οι φωνές του Μιχάλη και του Παναγιώτη.

– Τέρομα το σχολείο για τον Νικόλα... Τον διώξανε μαζί με τους άλλους... Έκλεισε η «Φωλιά», λόγω οικονομικών δυσχερειών, μουρμούρισε με παράπονο, σκοντάφτοντας σε κάθε του λέξη ο Λευτέρης.

Η διάθεση όλων άλλαξε μεμιάς. Τα τελευταία αμυδρά χαμόγελα εξαφανίστηκαν με τα τελευταία λόγια του Λευτέρη. Τα παιδιά κατσούφιασαν. Γνώριζαν πόσο ευτυχημένος ήταν ο Νικόλας στο σχολείο και τι σήμαινε γι' αυτόν και την οικογένειά του, η «Φωλιά».

Η «Φωλιά του Σπουργίτη» όπως ήταν το πραγματικό της όνομα. Το Ψυχοπαιδαγωγικό Κέντρο για παιδιά προσχολικής ηλικίας με νοητικά και συναισθηματικά προβλήματα, που πρόσφερε αφιλοκερδώς τις υπηρεσίες του, προετοιμάζοντάς τα για την ένταξή τους στα κανονικά σχολεία.

Είχε ιδρυθεί με πρωτοβουλία μερικών γονιών, οι οποίοι είχαν παιδιά με τέτοια προβλήματα, και κάποιων παιδοψυχολόγων που προσφέρθηκαν να βοηθήσουν. Το κτίριο που το στέγαζε ήταν δωρεά μιας χαροκαμένης μάνας. *«Στη μνήμη του παιδιού μου, για να μην πληγωθούν από τον κατατρεγμό και την απόρριψη, που γνώρισε ο γιος μου, κι άλλα παιδιά».*

Η κυρία Πολύμνια, η μητέρα του Λευτέρη και του Νικόλα, ήταν μια απ' τις πρώτες που εντάχθηκε στην ομάδα βοήθειας.

Έτσι άρχισε δειλά δειλά τη λειτουργία του. Δέχτηκε, σαν ζεστή φωλιά, τα φοβισμένα παιδιά που έτρεμαν στην παγωνιά της απέραντης μοναξιάς τους... Αυτά, τ' αποπαίδια θαρρείς ενός κατώτερου Θεού, που οι άνθρωποι δεν ήθελαν να βλέπουν μπλεγμένα στα πόδια τους. Αυτά, που ορισμένοι απέφευγαν να κοιτάξουν, στρέφοντας το κεφάλι σε πιο ευχάριστες εικόνες. Αυτά, που κάποιιοι τα καμουφλάρανε με προσοχή και τα κρύβανε, σαν τον λεκέ του κατάσπρου γιορτινού τους πουκάμισου. Υποκρισία και αδιαφορία έθρεφαν τον κατατρεγμό και άπλωναν τον πόνο σε παιδιά που θα ήταν αδύνατον να εκλιπαρήσουν την αγάπη.

«Η Φωλιά του Σπουργίτη» δεν άργησε να γίνει φάρος ελπίδας και καταφύγιο τους. Όσο όμως περισσευε ο-ενθουσιασμός, το ενδιαφέρον και η στοργή, άλλο τόσο έλειπε το χρέμα.

Με την αύξηση των παιδιών φάνηκαν στον ορίζοντα και τα πρώτα οικονομικά προβλήματα. Χρειάζόταν περισσότερο προσωπικό. Μια ειδική παιδαγωγός, μια κοινωνική λειτουργός και μια ψυχολόγος, που υπήρχαν, δεν έφταναν. Τα έσοδα ήταν λιγοστά, γιατί τα περισσότερα παιδιά προέρχονταν από φτωχές οικογένειες και πλήρωναν ελάχιστα. Έπρεπε κάτι να γίνει προκειμένου να καλυφθούν τα στοιχειώδη, έστω, έξοδα λειτουργίας.

Η πολιτεία άρχισε αμυδρά και καθυστερημένα να ενδιαφέρεται, όταν δηλαδή φάνηκαν τα πρώτα αποτελέσματα, καθώς τα παιδιά που «αποφοιτούσαν» από τη «Φωλιά» μπορούσαν εύκολα να ενταχθούν στα κανονικά σχολεία. Το Υπουργείο Παιδείας προθυμοποιήθηκε να βοηθήσει. Χρειάζονταν όμως χρονοβόρες διαδικασίες και απέραντη υπομονή για να ξεμπλέξει με τη γραφειοκρατία, ενώ τα έξοδα τρέχανε και μαζί τους δεκάδες άλλα προβλήματα. Το πιο δύσκολο, που απαιτούσε μάλιστα και άμεση λύση, ήταν με τα παιδιά που βελτιώνονταν μεν, αλλά ήταν πολύ δύσκολο να θεραπευθούν εντελώς. Αυτά μεγάλωναν κι έπρεπε να φύγουν. Είχαν όμως συνηθίσει το περιβάλλον και τη ζεστασιά της «Φωλιάς» και καθώς δε διέθεταν τ' απαιτούμενα φτερά για να πετάξουν, εκλιπαρούσαν με το πλημμυρισμένο παράπονο και ανασφάλεια βλέμμα τους, να παραμείνουν. Έτσι δημιουργήθηκε ακόμα μια τάξη, για μεγαλύτερα παιδιά με σοβαρότερα νοητικά προβλήματα, και φυσικά με δυσβάστακτο λειτουργικό κόστος.

Η επιτροπή διαχείρισης προσπάθησε να καλύψει τα έξοδα διοργανώνοντας εράνους και φιλανθρωπικές εκδηλώσεις. Παρ' όλες όμως τις φιλότιμες προσπάθειες, το οικονομικό πρόβλημα της «Φωλιάς του Σπουργίτη» παρέμενε άλυτο, με αποτέλεσμα να ανασταλεί η λειτουργία της και τα παιδιά να παραμείνουν στα σπίτια τους.

Οι ερωτήσεις ακολουθούσαν η μια την άλλη σε μια προσπάθεια συμπαράστασης, δίνοντας παράλληλα και την πραγματική διάσταση του προβλήματος.

– Και τώρα πού θα τον πάτε τον αδερφό σου, ρε Λευτέρη;

– Δεν ξέρω...

– Και τι κάνει ο Νικόλας μόνος στο σπίτι; Γιατί δεν τον έφερες μαζί σου;

– Δεν ήθελε να έρθει. Από χθες το βράδυ, που του ανακοίνωσε η μάνα μας πως δεν θα ξαναπάει στο σχολείο, έμεινε σιωπηλός και δε μιλάει σε κανένα. Κάθεται σε μια γωνιά και κουνάει το κεφάλι του πέρα δώθε.

– Σκέφτομαι όλα αυτά τα παιδιά. Τι θα γίνουν; Πού θα πάνε; Θα χάσουν τα νερά τους...

– Και άντε να τους εξηγήσεις ότι πρέπει να περιμένουν...

– Η μάνα μου λέει πως είναι ζήτημα χρόνου, ώσπου να έρθει η απάντηση για κρατική βοήθεια. Κανείς όμως δεν ξέρει πότε θα γίνει αυτό...

– Κάτι πρέπει να κάνουμε..., μουρμουρίζει αποφασιστικά ο Κώστας, έτοιμος να αναλάβει πρωτοβουλία σε ό,τι αποφασιστεί.

– Τι μπορούμε όμως να κάνουμε εμείς τα παιδιά; απορεί η Λευκή.

– Κάτι πρέπει να σκεφτούμε, λέει σοβαρά ο Θανάσης, καιρός να βάλουμε το μυαλό μας να δουλέψει και για κάτι άλλο, εκτός από το παιχνίδι.

Έμειναν για λίγο σιωπηλοί και άπραγοι. Ύστερα άρχισαν να προτείνουν διάφορες λύσεις. Η πρόταση για έρανο στο σχολείο απορρίφθηκε, μόλις ο Γρηγόρης τους ενημέρωσε ότι χρειάζόταν ειδική άδεια, που δύσκολα θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν. Το ίδιο και η ιδέα του Μιχάλη για μουσική συναυλία, αφού δεν διέθεταν τ' απαραίτητα μουσικά όργανα και τους εξοπλισμούς που χρειάζονταν. Η εισήγηση όμως του Κώστα για θεατρική παράσταση σκόρπισε ενθουσιασμό κι αισιοδοξία.

– Όλοι μας παίξαμε πέρσι στη θεατρική παράσταση του γυμνασίου μας και κερδίσαμε το δεύτερο βραβείο... Αν επιχειρήσουμε να εκμεταλλευτούμε το ταλέντο μας, τότε πιστεύω πως θα βοηθήσουμε τη «Φωλιά»...

– Δεν καταλαβαίνω, ρε Κώστα, τον διέκοψε, δύσπιστος όπως πάντα, ο Παναγιώτης, σοβαρολογείς ότι θα σώσουμε τη «Φωλιά του Σπουργίτη» μ' ένα θεατρικό έργο;

– Γιατί αμφιβάλεις; του απάντησε πειστωμένος ο Γρηγόρης. Έχουμε όλες τις δυνατότητες ν' ανεβάσουμε μ' επιτυχία ένα θεατρικό έργο. Θα οργανωθούμε και θα κάνουμε περιοδεία σε όλες τις πόλεις της Κύπρου.

– Στο κάτω κάτω την προσπάθεια μας θ' ανταμείψουν όχι το ταλέντο μας..., συμπλήρωσε κρυφογελώντας η Λευκή.

– Εσύ Λευκή, μια και δεν πρόκειται να παίξεις, θ' αναλάβεις τα σκηνικά... Ευκαιρία ν' αποδείξεις το ταλέντο σου στη ζωγραφική, της απάντησε με νόημα ο Κώστας, διορίζοντάς την αυτόματα σκηνογράφο!

Η Λευκή μπήκε αμέσως στο νόημα, τρίβοντας τα χέρια της από χαρά.

– Θα επιστρατεύσω την Ηρώ και τη Θέλμα. Θα φτιάξουμε τα πιο όμορφα σκηνικά!

– Γουστάρω παιδιά! Περιοδεύων θίασος έτσι; επενέβη ενθουσιασμένος ο Λευτέρης.

– Μάλιστα μπορούμε μέσω του πατέρα μου, που είναι πρόεδρος της Σχολικής Εφορείας, να πάρουμε άδεια να το ανεβάσουμε και στα σχολεία, εισηγείται ο Γρηγόρης και τα μάτια του λάμπουν.

– Να προσπαθήσουμε να βρούμε κάποιο έργο που να μπορούν να το παρακολουθήσουν και οι μαθητές του δημοτικού. Έτσι θα έχουμε περισσότερες ευκαιρίες, προτείνει ο Μιχάλης.

– Θέλουμε ένα σχετικά εύκολο έργο, γιατί δεν έχουμε πολύ χρόνο μπροστά μας συμπληρώνει ο Θανάσης...

– Αυτό άσπε το σε μένα, λεί γεμάτος αυτοπεποίθηση ο Κώστας και το πρόσωπό του αστράφτει από ικανοποίηση.

Την ώρα που η παρέα σκόρπιζε, έτοιμοι να αναλάβει ο καθένας τον ρόλο του, ακούστηκε αισιόδοξη η φωνή του Κώστα, να συνοδεύει το βήμα του Λευτέρη.

– Λευτέρη, πες στον αδερφό σου, τον Νικόλα, να μη στεναχωριέται, γιατί σύντομα θα ξαναπάει στο σχολείο του...

Ο αδερφός του, ο Νικόλας...!

Είναι μερικοί άνθρωποι, που το μερτικό τους στη ζωή, τους έλαχε λίγο... Διεκδικούν μια θέση σ' αυτή τη γη, μα όλο και νιώθουν πως δεν χωράνε πουθενά. Σαν βάρκες μοιάζουν, που παλεύουν στο πέλαγος, με σπασμένα κουπιά, παραδομένες στο κύμα, με άγνωστο προορισμό.

Μια τέτοια βαρούλα ήταν και ο Νικόλας... Ο Νικόλας ο Μπούφος, όπως τον φώναζαν...

Περπατώντας προς το σπίτι τους, ο Γρηγόρης και ο Κώστας δε μιλούν. Είναι και οι δυο σκεπτικοί. Κάποια στιγμή ο Γρηγόρης γυρίζει και κοιτάζει τον φίλο του.

– Σκέφτεσαι τον Νικόλα;

Ο άλλος κουνάει καταφατικά το κεφάλι.

– Σκέφτομαι εκείνο το καλοκαίρι στο χωριό...

* * *

Εκείνο το καλοκαίρι το χωριό έσφυζε από ζωή. Όλοι οι ντόπιοι, που τον χειμώνα κατοικούσαν στη Λευκωσία ή στις άλλες πόλεις, έρχονταν κάθε καλοκαίρι, για να παραθερίσουν, αλλά και για να δουν τους ηλικιωμένους γονείς τους, που όλο τον χειμώνα περιφέρουν τη μοναξιά τους διαβαίνοντας άδειους δρόμους κι έρημα καλτερίμια. Από το σπίτι στο καφενείο κι απ' το καφενείο στα χωράφια...

Το χωριό ζωντάνευε το καλοκαίρι. Η ερημιά γέμιζε με ξεφωνητά και χαρούμενα παιδικά γέλια, που απλώνονταν στους δρόμους, στις αυλές, στους κάμπους...

Τα σπίτια, που όλο τον χειμώνα έμεναν κλειδαμπαρωμένα, άνοιγαν τις πόρτες και τα παντζούρια τους στο φως και στη χαρά της ζωής. Μια αίσθηση ευφορίας, γαλήνης και ομορφιάς θαρρούσε πως σκέπαζε όλους τους κατοίκους...

Ναι, όλοι ήταν ευτυχισμένοι το καλοκαίρι στο χωριό...

Όλοι, εκτός από τον Νικόλα τον Μπούφο.

Γιατί ο Νικόλας ο Μπούφος ήταν ο περιγελος του χωριού...

Γιατί ο Νικόλας είχε αδικηθεί από τη φύση...

Γιατί στον Μπούφο τα λόγια έβγαιναν δύσκολα, και κανείς δεν είχε την υπομονή να τον ακούσει...

Γιατί στον Νικόλα τον Μπούφο ο Πλάστης δώρισε μια πλατιά καρδιά γεμάτη λουλούδια, που μοσχομύριζαν σαν τα πλησιάζεις. Μόνο που κανένας δεν έκανε ποτέ τον κόπο να τα πλησιάσει...

Τα δυο ξαδέρφια, ο Λευτέρης και ο Κώστας έρχονταν κάθε καλοκαίρι, μόλις έκλειναν τα σχολεία, στο σπίτι του παππού και της γιαγιάς. Οι γονείς τους έφθαναν αργότερα, κι έτσι οι μικροί ένιωθαν ελεύθεροι και ξέγνοιαστοι, χωρίς τον έλεγχο και την επίβλεψή τους. Κάθε φορά φιλοξενούσαν και τον φίλο τους τον Γρηγόρη μαζί με τον σκύλο του, τον Αράπη. Ήταν ένα όμορφο, μαύρο σκυλί μπούτολ, πολύ χαδιάρικο, που αποσπούσε την προσοχή όλης της οικογένειας, ακόμα και της γιαγιάς, που όλο παραπονιόταν πως μπλέκεται στα πόδια της και όλο τον αποζητούσε...

Ο Νικόλας ο Μπούφος ερχόταν πάντα νωρίτερα απ' τους άλλους, γιατί του άρεσε πολύ η αυλή του παππού και της γιαγιάς. Εκεί στη δροσιά, κάτω απ' την κληματαριά, καθόταν κι έφτιαχνε –με τα καλάμια που εύρισκε στις όχθες του ποταμού– καλάθια, σκαμνάκια, κι άλλες κατασκευές, που έμαθε στη σχολή του. Μπορεί να ύστερούσε στα λόγια, μα του περίσσευε η ικανότητα στην τέχνη και στη δημιουργία... Φούσκωνε από ικανοποίηση και χαρά, σαν άκουγε τον παππού και τη γιαγιά να θαυμάζουν τις κατασκευές του:

– Τι όμορφο καλάθι, αυτό κάνει για σύκα! τον επαινούσε ο παππούς.

– Μπράβο, αγόρι μου, επικροτούσε και η γιαγιά σκουπίζοντας βιαστικά τα δάκρυά της.

Τα μάτια του Νικόλα άστραφταν.

– Πα... π...π...π...ού..., έκανε με κινήσεις και άναρθρες κραυγές, που σήμαινε: «σου το χαρίζω».

Ο παππούς πήρε το πλεχτό καλάθι και αγάλιασε με στοργή τον εγγονό του.

Όμως η αγάπη του παππού και της γιαγιάς δεν αρκούσε για να κάνει τον Νικόλα ευτυχημένο, που αποζητούσε τη συντροφιά του αδερφού του και των άλλων παιδιών. Το 'χε καημό να τον βάλουν μια μέρα στη δική τους παρέα. Να παίξει κι αυτός μπάλα μαζί τους, να περπατήσει πλάι τους στον δρόμο, να τρέξουν αντάμα στα χωράφια, να... συζητήσει μαζί τους... Πόσο θά 'θελε να μπορεί να μιλήσει κι αυτός σαν τους άλλους, να εκφράσει όλα εκείνα που είχε στοιβαγμένα μέσα του, όλα όσα τόσο καιρό του βαραίνουν την ψυχή... Ας τον άφηναν έστω, μόνο να παρακολουθεί, μόνο να βρίσκεται κοντά τους. Του άρεσε τόσο πολύ ν' ακούει τους άλλους να συζητούν. Όπως καθόταν κοντά στον παππού και στη γιαγιά και παρακολουθούσε σιωπηλά την κουβέντα τους. Μπορεί να μην καταλάβαινε και πολλά απ' αυτά που έλεγαν, όμως δεν είχε σημασία, ήταν τόσο όμορφη η φωνή τους...

Όλα τα παιδιά τον περιγελούσαν και τον κοροΐδευαν. Τον φώναζαν Μπούφο, επειδή όταν τον ρώτησαν μια μέρα: «Πώς σε λένε ρε;» Αυτός ήθελε να πει: «Νικόλα Μαρούχο», αλλά με τις ασύνδετες συλλαβές ακούστηκε: «Ο...ο...ο...λα

Μ...μ...ου...ου...χο». «Μπούφο!» φώναξε ένα παιδί. «Καθ' όλα Μπούφος!» πρόσθεσε έν' άλλο. Έτσι του κόλλησαν το παρατσούκλι «Μπούφος».

Με τον καιρό το συνήθισε κι αυτός. Δεν ήξερε πως τ' όνομα «Μπούφος ήταν παρατσούκλι. Το άκουγε τόσες πολλές φορές, που στο τέλος πίστεψε πως ήταν τ' όνομά του. Μια άλλη φορά όταν τον ρώτησαν πώς τον λένε, προσπαθώντας να πει τ' όνομά του, ψέλλισε: «Ου...ου...φο». Έτσι του κόλλησαν ακόμα ένα παρατσούκλι πλάι στο πρώτο. «Το Ούφο, ο Μπούφος!»

Όσο τον κορόιδευαν τα παιδιά, τόσο περισσότερο εκείνος επιθυμούσε την παρέα τους.

– Φύγε απ' εδώ, ρε Μπούφο, του φώναξε ο Κώστας όταν τον έβλεπε.

– Μπούφο, στο σπίτι γρήγορα, πρόσταζε ο αδερφός του. Όπως θά 'λεγε στον Αράπη, το σκύλο του Γρηγόρη: «Κάτσε κάτω και φρόνιμα...»

Τον Αράπη όλοι τον αγαπούσαν. Τον έπαιρναν αγκαλιά, του χάιδευαν το πλούσιο, σγουρό του τρίχωμα και τον κανάκευαν. Όπου πήγαιναν βρισκόταν πάντα κοντά τους. Εκείνον δεν τον έδιωχναν. Έπαιζαν ώρες ατέλειωτες μαζί του στην αυλή. Ακόμα και ο παππούς τον χάιδευε και του 'λεγε γλυκόλογα...

Πολλές φορές του 'ρχόταν του Μπούφου να περπατήσει στα τέσσερα, να τρυπώσει κι αυτός στα πόδια τους, ίσως του δώσουν λίγη προσοχή, ίσως κερδίσει κάποιο χάδι...

Στον δρόμο τον περιγελούσαν ακόμα και τα παιδιά πιο μικρής ηλικίας.

– Το Ούφο ο Μπούφος!... Το Ούφο ο Μπούφος!... φώναζαν όλα μαζί, λες και κάποιος τους έδινε το σύνθημα.

Αυτός τα πλησίαζε όλο λαχτάρα.

– Παι... παι... παι... ξι μα... μα... μα... ζι...

– Πε... πε... πε...! τον κορόιδευαν και του τραβούσαν το παντελόνι.

– Μπούφος!... Μπούφος! κάγχαζαν και ξεκαρδίζονταν όλοι στα γέλια.

– Άντε ρε Ούφο, χάσου απ' εδώ, δε βλέπεις τη φάτσα σου; θέλεις να παίξεις κιόλας...

Έσκυψε πικραμένος και άλλαξε κατεύθυνση. Ο Αράπης έτρεχε προς το μέρος του. Τριβόταν απάνω του και κουνούσε την ουρά του, σαν να του έλεγε: «Μη δίνεις σημασία, εγώ σ' αγαπώ». Κι εκείνος καταλάβαινε, γιατί έμαθε να διαβάξει την αγάπη, μα πιο πολύ να την αισθάνεται. Χάιδευε το απαλό τρίχωμα του σκυλιού κι ένιωθε μια περιεργή ζεστασιά, εκεί στην ακρούλα της καρδιάς του...

Παραμονή Δεκαπενταύγουστου ήταν όταν η αφόρητη ζέστη έκανε τον Κώστα και τον Λευτέρη να σηκωθούν από τα ξημερώματα, μούσκεμα στον ιδρώτα.

– Θα σκάσω από τη ζέστη! Μια και ξυπνήσαμε νωρίς είσαι να πάμε στο ποτάμι για ψάρεμα; πρότεινε ο Λευτέρης.

– Φύγαμε, απάντησε ενθουσιασμένος ο Κώστας και πετάχτηκε πάνω να ντυθεί.

Ο Μπούφος που ξάπλωνε στο απέναντι κρεβάτι κι απ' τη ζέστη δεν έκλεισε κι αυτός μάτι όλο το βράδυ, σαν άκουσε για ψάρεμα σηκώθηκε πιο γρήγορα απ' όλους.

– Π...π...π...πα... ω ψα... ψα...

– Εντάξει ρε, καταλάβαμε, τον διέκοψε ο Λευτέρης, θέλεις να έρθεις μαζί μας. Όχι! Θα κάτσεις εκεί που είσαι.

– Πάρτε το κι αυτό το καημένο, δεν το λυπάστε; Επενέβη μάταια η γιαγιά τους, την ώρα που τους ξεπροβοδούσε ως την αυλόπορτα.

– Αυτός μας έλειπε τώρα! γκρίνιαζε ο Κώστας. Τι να τον κάνουμε, ρε γιαγιά, αφού δεν ξέρει να ψαρεύει; Άσε που θα βλέπουν τη μούρη του τα ψάρια και θα φεύγουν.

Τα δυο ξαδέφρια έφυγαν χασκογελώνοντας, αφήνοντας πίσω τους τον Γρηγόρη να κοιμάται αγκαλιά με τον σκύλο του, τη γιαγιά να κουνά λυπημένη το κεφάλι της, και τον Μπούφο να κρύβει στη σιωπή τον πόνο του. Όμως μόνο για λίγο, όσο χρειάζονταν ν' απομακρυνθούν για να τους ακολουθήσει ανενόχλητος.

Κάποια στιγμή την ώρα που ετοιμάζαν να δολώσουν τ' αγκίστρια, τον αντιλήφθηκαν.

– Άντε, ρε, χάσου απ' εδώ, του φώναξε ο Κώστας. Σου είπαμε πως δεν σε θέλουμε, δεν καταλαβαίνεις; Θα μας φέρεις γρουσουζιά και δεν θα πιάσουμε ψάρι.

– Φύγε αμέσως και πήγαινε στο σπίτι να φτιάξεις τα καλάθια σου, τον πρόσταξε ο Λευτέρης.

Παρ' όλη την απογοήτευση, το πρόσωπο του Μπούφου λες και φωτίστηκε. Κάποια ιδέα του ήρθε στο μυαλό. Επέστρεψε χωρίς δεύτερη κουβέντα στο σπίτι. Εκεί στην αυλή υπήρχαν αρκετά φρεσκοκομμένα καλάμια, που τα είχε μαζέψει το προηγούμενο βράδυ απ' τις καλαμιές, που ήταν πλάι στο ποτάμι. Τα πήρε με προσοχή, κάθισε στο σκαμνάκι του κι άρχισε να πλέκει ένα καλάθι. Καθώς τα επιδέξια χέρια του έπλεκαν τα καλάμια, χαμογελούσε ευτυχισμένος. Έπλεκε μαζί και την ελπίδα, που όλο και μεγάλωνε, όσο το καλάθι πλησίαζε στο τέλος. «Θα τους το χαρίσω, για να βάζουν μέσα τα ψάρια», συλλογιζόταν και τα μάτια του έλαμπαν. «Δεν μπορεί... με τέτοιο δώρο, σίγουρα θα με δεχτούν να καθίσω μαζί τους». Έβαλε όλη του τη μαστοριά για να το φτιάξει όσο γινότανε καλύτερο. Μόλις το τέλειωσε, το άρπαξε κι έτρεξε δίχως καθυστέρηση στο ποτάμι.

Τα δυο παιδιά κάθονταν αμέριμνα στην όχθη του ποταμιού και ψάρευαν.

Οι κραυγές του Μπούφου τούς τάραξαν την ηρεμία.

– Κ... κ... κα... λα... θ... θ...

– Καταλάβαμε, ρε, τον διέκοψε ο Λευτέρης. Δεν θέλουμε το καλάθι σου.

Ο Μπούφος, με χειρονομίες, προσπαθούσε να τους εξηγήσει πως τους το χαρίζει, για να βάζουν μέσα το ψάρι.

Ο Κώστας του έδειξε τον κουβά. Είχε ήδη μέσα τρεις πέστροφες, που σπαρταρούσαν ακόμα. Ο Μπούφος, όταν κατάλαβε πως οι προσπάθειές του πήγαν χαμένες, παράτησε το καλάθι πλάι στον κουβά και κάθισε μερικά μέτρα μακριά τους.

– Αν μείνει αυτός εδώ, δεν πρόκειται να πιάσουμε άλλο ψάρι, γκρίνιαξε ο Κώστας.

Ο Λευτέρης του έβαλε τις φωνές.

– Φύγε, ρε γρουσουζή, φύγε γρήγορα απ' εδώ.

Ο Μπούφος τον χαβά του. Έκανε πως δεν καταλάβαινε... Όχι για τίποτε άλλο, αλλά δεν μπορούσε να το πιστέψει πως τόσες προσπάθειες, τόσος κόπος θα πήγαιναν στον βρόντο.

Ο Κώστας σηκώθηκε τσατισμένος και αρπάζοντας το καλάθι τού το φόρεσε στο κεφάλι.

– Δέν θέλουμε το καλάθι σου, ρε, στρίβε σου λέω.

Την ίδια στιγμή όμως ο Μπούφος βλέποντας, μέσ' από τις χαραμάδες του καλάθιού, τον Λευτέρη να τραβάει με την πετονιά του ένα μεγάλο ψάρι, βγάζει «την κουκούλα» από το κεφάλι του, και τους χαμογελά με νόημα σαν να τους λέει: «Είδατε που σας έφερα γούρι; Πιάσατε ψάρι!»

Όμως το χαμόγελο παγώνει στα χείλη του, καθώς η φωνή του Κώστα ηχεί και πάλι επιτακτική:

– Ακόμα εδώ είσαι; Άντε δρόμο!

Έφυγε πικραμένος, πετώντας στα νερά το καλάθι. Λίγο πιο κάτω άλλαξε γνώμη. Δεν του έκανε καρδιά να φύγει. Πατώντας στα νύχια επέστρεψε αθόρυβα και σίμωσε όσο μπορούσε πιο κοντά τους. Κούρνιασε πίσω από κάποιες καλαμιές παρακολουθώντας μ' ενδιαφέρον κάθε τους κίνηση. Η απόσταση δεν ήταν μεγάλη. Απ' την κρυψώνα του μπορούσε ν' ακούσει ακόμα και τις κουβέντες των δυο παιδιών.

Η ώρα περνούσε. Κόντευε μεσημέρι. Τα ψάρια σταμάτησαν να τσιμπούν. Βαριεστημένοι οι μικροί ψαράδες έγειραν στο χορτάρι να ξεκουραστούν. Η κάψα του καλοκαιριού, η κούραση της ημέρας και η χθεσινή εξαγρύπνια τούς παρέδωσαν πολύ πιο γρήγορα απ' ότι το περίμεναν στην αγκαλιά ενός γλυκού ύπνου.

Ο Μπούφος κρυμμένος πίσω από τις καλαμιές βρήκε την ευκαιρία να ξετρυπώσει. Ήθελε να δει από κοντά την ψαριά τους. Να δοκιμάσει και αυτός με τις πετονιές τους, να νιώσει το σπαρτάρισμα του ψαριού, τον θρίαμβο του ψαρά...

Καθώς πλησίαζε ακροπατώντας, διέκρινε κάτι ασυνήθιστο να γυαλίζει και να κινείται αθόρυβα πίσω στο χορτάρι. Τα μάτια του γούρλωσαν από πανικό και φόβο βλέποντας μια τεράστια οχιά να ξεδιπλώνει νευρικά το σώμα της, αποζητώντας τη φωλιά της, που πάνω της πιθανόν ξάπλωναν αμέριμνοι οι δυο φίλοι.

Χωρίς δεύτερη σκέψη, ο Νικόλας, αρπάζει ένα κλαδί κι ετοιμάζεται να ορμήσει ουρλιάζοντας:

– Φι... φι...φι...δι!

– Ο Μπούφος πάλι! Θα τον σκοτώσω, μας έκοψε τον ύπ..., πάει να πει ο Λευτέρης, μα του κόβεται η λαλιά, βλέποντας την οχιά να πλησιάζει το πόδι του Κώστα και τον Μπούφο έτοιμο να της ριχτεί με το κλαδί στο χέρι.

Πριν ακόμα καταλάβουν τι συμβαίνει, ο Νικόλας με αποφασιστικότητα, ανακόπτει την πορεία του ερπετού, κτυπώντας το με το κλαδί. Εκείνο αντεπιτίθεται, διπλώνεται μ' έναν περιέργο τρόπο και πετάγεται σαν ελατήριο πάνω στο παιδί, την ώρα που ετοιμαζόταν να του καταφέρει και δεύτερο χτύπημα. Μια πνιχτή κραυγή πόνου ακούγεται και ο Μπούφος σωριάζεται ουρλιάζοντας από πόνο και πανικό στο χορτάρι.

Τα δυο ξαδέρφια, μόλις συνέρχονται από το σοκ, ορμούν προς το μέρος του παιδιού.

– Στο πόδι! τον έχει δαγκώσει στο πόδι, φώναξε τρομοκρατημένος ο Κώστας σκύβοντας να ρουφήξει το δηλητήριο από την πληγή.

– Πρέπει να τον πάμε στο γιατρό, τραύλισε σαστισμένος ο Λευτέρης κι έτρεξε προς τον δρόμο ελπίζοντας να βρει βοήθεια.

Ένας χωρικός, που βρισκόταν ὄτ̄ διπλανό χωράφι, προθυμοποιήθηκε να τους βοηθήσει. Δίχως καθυστέρηση μετέφερε με το αμάξι του τον Μπούφο και τη συνοδεία του στο νοσοκομείο...

Η έγκαιρη μεταφορά του και η πετυχημένη επέμβαση των γιατρών, ήταν σωτήρια.

Πόσο όμορφος φαινόταν τώρα ο Μπούφος μέσα στα λευκά σεντόνια του νοσοκομείου! Πώς γλύκανε η μορφή του! Η άσχημη «μούρη» του θαρρείς και άλλαξε...

Τα δυο ξαδέρφια τον παρακολουθούσαν αμίλητα και περιμένα να ξυπνήσει.

Μόλις συνήλθε, άνοιξε τα μάτια. Κοίταξε πρώτα τον Λευτέρη κι ύστερα τον Κώστα, χαρίζοντάς τους το πιο όμορφο χαμόγελο που σχηματίστηκε ποτέ στα χείλη του. Το βλέμμα του έλαμπε. Στο πρόσωπό του ζωγραφίστηκε η ευτυχία... Και ήταν σαν να ήρθε και φώλιασε ο ήλιος στην ψυχή του.

Από τη μέρα εκείνη όλα άλλαξαν για τον Μπούφο. Έγινε ο ήρωας του χωριού! Όλοι τώρα τον ήθελαν στην παρέα τους και κανείς δεν τον ξαναφώναξε Μπούφο. Κι αν τους ξέφευγε καμιά φορά από συνήθεια και τον φώναζαν έτσι, δεν έμοιαζε πια με παρατσούκλι, αλλά ακουγόταν σαν χαϊδευτικό.

* * *

Η αναστάτωση που επικρατούσε στην αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου, όπου γίνονταν οι πρόβες του θεατρικού έργου που θ' ανέβαζε σε λίγες μέρες ο «Θίασος», δεν είχε προηγούμενο.

Ο Κώστας, που έκανε τον σκηνοθέτη, διέκοπτε κάθε λίγο τη δεύτερη σκηνή.

– Όχι έτσι, βρε παιδιά, χρειάζεται περισσότερη ζωντάνια.

– Κουράστηκαν καλέ, δεν αντέχουμε άλλο, επενέβη η Λευκή.

– Εντάξει διάλειμμα!

Ούτε όμως και στο διάλειμμα έλειπαν οι σκοτούρες. Ορισμένες τεχνικές λεπτομέρειες των σκηνικών, αποτελούσαν τον μόνιμο πονοκέφαλό τους. Είχαν αποφασίσει ν' ανεβάσουν την κωμωδία: «Η γάτα και ο ποντικός». Η επιλογή του έργου έγινε κατόπιν μεγάλης σκέψης, αφού απορρίφθηκε ένα άλλο έργο, με το σκεπτικό πως «Η γάτα και ο ποντικός» από τη μια θα ήταν εύκολο όσο αφορούσε τους ρόλους, από την άλλη θα είχε να δώσει περισσότερα μηνύματα στα παιδιά, αφού η υπόθεση αφορούσε θεατές ηλικίας 7 έως 15 χρόνων. Έτσι θα μπορούσαν να δώσουν παραστάσεις τόσο στα δημοτικά σχολεία, όσο και στα γυμνάσια. Ο πατέρας του Γρηγόρη εξασφάλισε άδεια από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, κι έτσι δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα.

Τα παιδιά εργαζόνταν πυρετωδώς. Μαζί τους και ο Νικόλας. Τα επιδέξια χέρια του δούλευαν γρήγορα τα σκηνικά. Η δυσκολία ήταν τεχνικής φύσεως, πώς να κατασκευαστούν, ώστε να μπορούν να μετακινούνται κάθε φορά. Σ' αυτά πρώτος και καλύτερος ο Νικόλας!

Ο Νικόλας ο Μπούφος!

– Παιδιά! Τέλειωσε το διάλειμμα. Δουλειά τώρα, φώναξε ο Κώστας και όλα τα κορίτσια που υποδύονταν τα ποντικάκια τρέξανε χαχανίζοντας στη σκηνή.

Μόλις η πρόβα τελείωσε, η ομάδα των παιδιών που καταγίνονταν με τα σκηνικά, κάλεσε τον Κώστα. Κάτι δεν πήγαινε καλά με τη ζωγραφιά της γάτας. Ο Μιχάλης άρχισε να του αναλύει το πρόβλημα:

– Λοιπόν, έχουμε σαν μόνιμο σκηνικό τη γάτα. Ο ποντικός τρώει το αυτί της γάτας, έτσι; Τι θα κάνουμε όμως; Θα πρέπει να έχουμε δυο σκηνικά με διαφορετικές γάτες σε κάθε παράσταση, μια με αυτί και μια χωρίς αυτί; Εμείς διαθέτουμε μόνο ένα σκηνικό και δεν υπάρχει περίπτωση να αποκτήσουμε δεύτερο... Υπάρχει λοιπόν τεχνικό κι αισθητικό πρόβλημα που πρέπει να επιλυθεί το ταχύτερο.

Ο Κώστας κοίταξε εξεταστικά τη μεγάλη ζωγραφιά της γάτας, σαν να την έβλεπε πρώτη φορά και του είπε με στόμφο:

– Μη με σκοτίζεις με αυτιά και σκηνικά. Εγώ σκηνοθέτης είμαι, όχι σκηνογράφος! Αυτά τα θέματα τα χειρίζεται η Λευκή.

Ο Νικόλας, που τόση ώρα έμενε σκεπτικός, πετάγεται πάνω και πλησιάζει τη ζωγραφιά της γάτας, προσπαθώντας με κραυγές και χειρονομίες, να τους δείξει αυτό που σοφίστηκε. Οι άλλοι δεν καταλαβαίνουν. Τότε φεύγει τρέχοντας, φέρνει τη βούρτσα και την άσπρη μπογιά, με την οποία είχε βάψει το φόντο, και μπογιατίζει, σβήνοντας το μαύρο αυτί της γάτας.

– Η γάτα χωρίς αυτί; εκπλήσσονται όλοι.

Εκείνος με χειρονομίες τους κάνει νόημα να μη βιάζονται. Βγάζει από τον κόρφο του ένα χαρτί, ζωγραφίζει πάνω του το αυτί της γάτας και το στερεώνει πρόχειρα πάνω στο καναβάτσο. Πριν ακόμα τελειώσει, ακούστηκαν τα χειροκροτήματα.

– Μπράβο Νικόλα! φωνάζει ο Κώστας γεμάτος έκπληξη. Ήταν τόσο απλό και δεν το σκεφτήκαμε; Θα έχουμε πολλά αυτιά γάτας φωτοτυπημένα σε λευκό χαρτί και κάθε φορά που ο ποντικός θα το τρώει, θα το αντικαθιστούμε. Έτσι θα φαίνεται και πιο πιστευτό, αφού η γάτα θα μένει μ' ένα αυτί!

Όλοι κοίταζαν με θαυμασμό το Νικόλα, κι εκείνος κόρδωνε από περηφάνεια!

Η πρεμιέρα δόθηκε στο Δημοτικό Θέατρο, με προσκεκλημένους αρκετούς επισήμους.

Μόλις η παράσταση τέλειωσε κι έκλεισε η αυλαία, ο Κώστας παραμέρισε την κουρτίνα των παρασκηνίων και κοίταξε κάτω. Όταν είδε το θέατρο κατάμεστο από κόσμο, να χειροκροτεί και να επευφημεί, βούρκωσε. Ο Γρηγόρης, που ήρθε αθόρυβα και στάθηκε πλάι του, άρχισε να μετράει και να υπολογίζει κεφάλια.

– Κάθε κεφάλι και δεκάλιρο... Τη σώσαμε τη «Φωλιά του Σπουργίτη», ψιθύρισε ενθουσιασμένος.

– Σκέψου πως είναι μόνο η αρχή, είπε ο Κώστας τρίβοντας τα χέρια από χαρά.

Μόνο η αρχή...

Η συνέχεια ήταν απρόβλεπτη. Τα παιδιά δεν το είχαν φανταστεί, ούτε και στα πιο τολμηρά τους όνειρα. Ο κόσμος είχε συγκινηθεί από τη φιλόνηρω αυτή ενέργεια. Σε όλες τις πόλεις, όπου πήγαινε ο «Θίασος» έτρεχαν μικροί και μεγάλοι, όχι μόνο για να ενισχύσουν οικονομικά την προσπάθεια, αλλά και για να συγχαρούν τα παιδιά.

Παραστάσεις δόθηκαν και στα σχολεία με την ίδια επιτυχία. Τα παιδιά ήταν ευτυχισμένα. Ο στόχος είχε επιτευχθεί. Η «Φωλιά του Σπουργίτη» θα μπορούσε να λειτουργήσει άνετα για ένα-δυο χρόνια ακόμα...

Η κυρία Πολύμνια πρότεινε να οργανωθεί μια επίσημη εκδήλωση, να τιμήσουν τα παιδιά για την αξιόλογη αυτή προσπάθεια τους και να παραδώσουν τα λεφτά στην επιτροπή διαχείρισης της «Φωλιάς του Σπουργίτη».

Τα παιδιά όμως αρνήθηκαν, δεν τους άρεσαν τέτοιες επισημότητες. Αποφάσισαν να πάνε τα ίδια εκεί στον χώρο της «Φωλιάς», που είχε ήδη επαναλειτουργήσει, και να παραδώσουν τα λεφτά. Ήθελαν να δουν από κοντά τα χαρούμενα πρόσωπα εκείνων των παιδιών...

Παρόλο που ο «Θίασος» δεν ήθελε δημοσιότητα και αρνήθηκε κάθε επαφή με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι δημοσιογράφοι δεν έλειψαν.

– Τι ήταν εκείνο που σας έσπρωξε να κάνετε αυτή την πράξη; ρώτησε ένας δημοσιογράφος.

– Η αγάπη μας για τη «Φωλιά του Σπουργίτη», απάντησε ξερά ο Μιχάλης.

– Το κάναμε για τον Μπούφο, είπε ο Κώστας και πρόσθεσε σιγανά, του το χρωστούσαμε...

- Ποιος είναι ο Μπούφος; ρώτησε με απορία κάποιος άλλος δημοσιογράφος
 Τα παιδιά δε μίλησαν. Μόνο η Λευκή ύψωσε το κεφάλι και είπε:
 - Ένας δικός μας ήρωας!

ΑΓΝΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΕΜΜΕΤΡΟ ΤΡΙΦΥΛΛΙ

ΑΝΥΠΟΧΩΡΗΤΟΣ

Ἄδιόρθωτος τῆς Τέχνης ἔραστης
 ἀνυποχώρητος
 θὰ πέσω πολεμώντας γιὰ δυὸ στίχους
 μὲ τὴν Ἑλλάδα Αἰώνων στὸ πλατὺ μου μέτωπο
 εὐχαριστώντας την γιατί εὐδόκησε
 νὰ εὐδοκιμήσω στῆς Ἱστορίας τὶς παλάμες.

ΜΙΚΡΕΣ ΑΣΤΡΟΦΕΓΓΙΕΣ

Μὲς στῶν παιδιῶν μας τὴ δημοκρατία
 ἀνθίζει τὸ Τραγούδι
 κι ὁ στίχος ὁ ἱερός.
 Γενναῖος ὁ ἔρωτας καραδοκεῖ
 μετρώντας τὶς χρονολογίες.
 Οἱ λιτανεῖες τῶν ἐρυθρῶν ὠρῶν τῆς ἐφηβείας
 θᾶρθουν μὲ ἀνοικτοσύνη.
 Κι ἐγὼ στὰ τελευταῖα μου σκαλοπάτια
 πολίτης ἔντιμος τῆς Λευκωσίας
 μικρὲς ἀστροφεγγιὲς ἐπικαλοῦμαι
 ἀπὸ τὸν ἔπαινο τοῦ Δία Πατέρα.

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ

Τοὺς ἀγοραίους συλλογισμοὺς στὰ πεζοδρόμια ἐγκαταλείπω.
 Στὴν ἐπικράτεια τοῦ σπιτιοῦ μαζεύω τὴν ψυχὴ μου,
 τῆς δίνω ἐλευθερία νὰ πλεύσει πέλαγα ἀνοικτὰ,
 νὰ πάει στὸ παρελθὸν μὲ ἰωνικὴ τριήρη,
 τὸ χρόνο νὰ προλάβει καὶ νὰ δεῖ σὲ εἰκόνες τὰ μελλούμενα,
 σὲ μιὰ στιγμή νὰ νοιώσει λάμψη νεανικὴ τὴν ποίηση
 καὶ νὰ χαράξει τὴ λεπτὴ γραμμὴ τῆς
 στὸ μέτωπο τῆς Κύπρου.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΓΙΑΓΙΑΣ

Ήταν πολύ γριά για να μπορέσει να δώσει μια νότα γιορτάσιμη στο σπιτικό της. Πλησίαζε η στιγμή της γέννησης του Θεανθρώπου! Όλη νύχτα δεν έκλεισε μάτι. Η σκέψη της γύριζε στο λαμπρό ξημέρωμα και τις καμπάνες να κτυπούν χαριόσυνα!

Έκανε μια προσπάθεια να κινήσει τα αδύνατα πόδια της αλλά αυτά δεν υπάκουσαν. Δυο τρεις προσπάθειες ακόμη έμειναν άκαρπες. Ευτυχώς το τηλεχειριστήριο κομπιουτεράκι ήταν δίπλα της και, με ένα πάτημα του χεριού της, η οθόνη απέναντι έλαμψε γιορτάσιμα! Στα αυτιά της έφτασε η ψαλμωδία Χριστός γεννάται σήμερα εν Βηθλεέμ τη πόλει, οι ουρανοί αγάλλονται χαίρει η κτίσις όλη!

Η καρδιά της σκίρτησε από χαρά και αγαλλίαση! Δε πίστευε στα μάτια της. Η λειτουργία της γέννησης την τύλιξε ψυχή και σώματι.

Η ανήμπορη γριούλα ξέχασε τη μοναξιά της, ξέχασε ότι δεν την είχαν καλέσει σε κανένα Χριστουγεννιάτικο τραπέζι. Κανείς δεν την είχε σκεφτεί αλλά τι μ' αυτό, εκείνη είχε εισέλθει αόρατα στην ανοιχτή αγκαλιά της χρυσοστόλιστης εκκλησιάς του Μετοχίου του Κύκκου! Τα μάτια της άνοιξαν διάπλατα σε μια χρυσοκέντητη σκάλα μπρος στο ιερό και Αγγέλοι πηγαινόερχονταν και της χαμογελούσαν, ψάλλοντας το Ωσαννά... Η ίδια γονατιστή παρακαλούσε να την πάρουν μαζί τους τα αγγελούδια.

Την επομένη η γειτόνισσα που της έπαιρνε το γάλα της, τη βρήκε χαμογελαστή κι ατάραχη ξαπλωμένη στο κρεβάτι της.

ΝΙΚΗ ΠΛΙΑΣΥΜΕΩΝ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥΔΗ

ΑΠΟΚΑΘΛΩΣΗ

*Η σύρραξη της πνευματικής απαξίωσης
και του κοινωνικού απολογισμού
κλέβει το υγρό της οφθαλμικής υποστήριξης.*

*Η αποκαθήλωση της συνείδησης
δεν είναι τυχαίο γεγονός.
Τα χρώματα δεν φτιάχνονται ανυπολόγιστα.*

*Η αναλογία της οριαίας διακύμανσης
ατενίζει το μέλλον.
Μένει σιωπηλή, συλλογιέται, δακρύζει, σκύβει
και φιλάει ευλαβικά το χέρι του απάνθρωπου ορίζοντα.*

ΜΑΡΙΑ ΧΑΤΖΗΑΥΣΕΝΤΗ

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΙΗΝΗ

Το καλοκαίρι του 2006, μαζί με άλλους συνέδρους της Ομηρικής Ακαδημίας Χίου και της Euroclassical κάναμε μια μονοήμερη επίσκεψη στην απέναντι ακτή της Μικράς Ασίας, με προορισμό την επίσκεψη των αρχαίων Ιωνικών πόλεων Πριήνης και Μιλήτου.

Από τη Χίο με ένα απ' τα καραβάκια που εκτελούν καθημερινά συγκοινωνία Χίου-Τσεσμέ, φθάσαμε στον Τσεσμέ σε τρία τέταρτα της ώρας.

Η θάλασσα ήρεμη κυμάτιζε ναχελικά και τρεμόπαιζε με τις αποχρώσεις του γαλάζιου.

Όταν φθάσαμε μας περίμεναν τρία πούλμαν. Στα δύο οι ξεναγοί αγγλομαθείς (οι ξένοι σύνεδροι ήταν διπλάσιοι) και στο δικό μας ο ξεναγός Χασάν, είχε εκπονήσει τη διδακτορική διατριβή του στη Φιλοσοφική του Παν/μίου Αθηνών.

Τόσο η προφορά, όσο και η γνώση της γλώσσας μας, ήταν εντυπωσιακή.

Ο αυτοκινητόδρομος που σε λίγο μπήκαμε βγαίνοντας απ' τον Τσεσμέ, ευρωπαϊκών προδιαγραφών, μας περνούσε μέσα από απέραντες καταπράσινες πεδιάδες. Κάναμε πολλά χιλιόμετρα για να δούμε έστω και ένα λοφίσκο.

Κάποιος απ' τους εκδρομείς είπε «τα μέρη τούτα είναι τα πιο εύφορα της Γης» ίσως δεν είναι υπερβολή.

Απέραντα μπιστόνια, κυρίως μπάμιες, λιγώτερες ντομάτες και πατάτες, εναλλάσσονταν με βαθυπράσινα δέντρα, που στην αρχή δυσκολευτήκαμε να τα γνωρίσουμε κυρίως γιατί δεν πήγαινε το μυαλό μας.

Ρωτήσαμε τον Χασάν. Συκιές, μας λέει, είναι.

– Και τι τα κάνετε τόσα σύκα;

– Αυτά τροφοδοτούν τις βιομηχανίες που φτιάχνουν ρακί και οινόπνευμα.

Κι ενώ πραγματικά είμαστε όλοι γοητευμένοι απ' την οργιώδη βλάστηση και την εξαιρετική κατάσταση του δρόμου, σε μακρινή απόσταση απ' αυτόν, πού και πού, βλέπαμε οικισμούς με μίξερρες οικοδομές.

Ο οδηγός κι ο βοηθός του καθώς και ο ξεναγός, με μαύρα παντελόνια, κάτασπρα πουκάμισα, πλυμένοι καθαροί φρεσκοξυρισμένοι (οι ασχολούμενοι με τον τουρισμό ας τα έχουν υπ' όψη τους).

Λίγο πριν φθάσαμε στην περιοχή της Σμύρνης – ο αυτοκινητόδρομος περνάει απ' έξω – ο βοηθός του οδηγού φόρεσε γάντια μιας χρήσεως και μας πρόσφερε τσάι ή καφέ ανάλογα με τις προτιμήσεις μας, καθώς και μπισκότα σε ατομική συσκευασία. Η προσφορά επαναλήφθηκε λίγο πριν φθάσουμε στην Αρχαία Πριήνη.

Η πόλη σύμφωνα με την παράδοση είχε κτισθεί από Ίωνες αποίκους, στη νότια κλιτύ του όρους Μυκάλη. Οι προσχώσεις του ποταμού Μαιάνδρου έκαμαν πολύ εύφορη την περιοχή μεταξύ της πόλης και του Λάτιμιου κόλπου.

Η μεγάλη της δόξα κατά τον 6ο π.Χ. αι. οφείλεται στην ηγεσία του Βιάντα, ενός από τους επτά σοφούς του Αρχαίου Ελληνικού Κόσμου.

Η Πριήνη είχε εμπλακεί στους Περσικούς Πολέμους και πλήρωσε βαρύ τίμημα. Κατά τους Ελληνιστικούς Χρόνους, μετά τον θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου, ο οποίος την είχε εξωραΐσει, η Πριήνη ενεπλάκη σε έριδες με το βασίλειο της Περγάμου και τους βασιλείς της Καππαδοκίας και σιγά-σιγά άρχισε η παρακμή. Τον ΙΓ΄ αι. μ.Χ. υποτάχθηκε στους Τούρκους και η ερήμωση διαδέχθηκε την παρακμή.

Οι Τούρκοι την ονόμασαν Σαμισούν-Καλεσί και είναι τελείως ερειπωμένη.

Τα στοιχεία αυτά βρήκα την προηγούμενη της εκδρομής στη βιβλιοθήκη «Κοραής» ανοίγοντας βιαστικά το λεξικό του Ελευθερουδάκη. Δεν υπήρχε χρόνος για λεπτομερέστερη έρευνα.

Τώρα, σε μια μικρή πλατεία στα ριζά του βουνού, σταμάτησαν τα πούλμαν. Ώρα 2.00 μ.μ., μήνας Ιούλιος, και το θερμόμετρο στο μαγαζάκι που πουλούσε αναψυκτικά και ενθύμια έδειχνε 40°C.

Ο Χασάν μας είπε ότι το ανέβασμα στον λόφο δεν είναι εύκολο και όσοι θέλουν μπορούν να μείνουν στα κλιματιζόμενα πούλμαν. Έμειναν αρκετοί και πολλοί νέοι, για ν' απολαύσουν τον παγωμένο «φραπέ τους».

Ο Ισπανός Ακαδημαϊκός Fr. Adrados με πολλές δεκαετίες στην πλάτη του και με αχώριστο σύντροφο το σακίδιό του, με σορτς εκδρομικό και τη μαγκούρα του, ξεκίνησε για την ανάβαση απ' τους πρώτους.

Ο Ξεναγός μπροστά (γύρω στα 30-35) μαζί με τον Ακαδημαϊκό κ. Ν. Κονομή και πίσω μια ομάδα Κυπρίων φοιτητών. Ανηφορίζοντας το βουνό, υπάρχουν καλοσυντηρημένες οι αρχαίες αναβαθμίδες και είναι αρκετά πλατιές. Σε άλλη εποχή ή έστω σε άλλη ώρα του 24ωρου, θα ήταν εύκολο να τερματίσεις χωρίς διακοπή.

Κάποια ώρα ένοιωσα την αναπνοή μου να επιταχύνεται γοργά και να μου κάνει δύσκολη τη συνέχεια της ανάβασης.

Κάθισα σ' ένα πλατύσκαλο να πάρω ανάσα, όμως ο ήλιος καυτός δεν βοηθούσε. Ένοιωσα... ικανοποίηση, όταν είδα τους φοιτητές στο πιο πάνω πλάτωμα να παίρνουν θέση στα πλατύσκαλα για ν' ανασάνουν και να συνεχίσουν. Χαρά μικρού παιδιού ένοιωσα, αφού είδα ότι και οι φοιτητές έκαναν... στάση. Όμως κοιτάζοντας πιο πάνω απ' τους φοιτητές στα άνθηρα που βρίσκονταν κοντά στην είσοδο, είδα τον Ξεναγό και τον κ. Κονομή.

Σε απόσταση αναπνοής ο κ. Adrados παρέα με τον Πορτογάλο Francisco Oliveira (πρόεδρος της Euroclassical) πολύ νεώτερο, αλλά με αρκετές δεκαετίες στην πλάτη.

Αφού έμεινα στο πλατύσκαλο 2-3' συνέχιζα να ανηφορίζω με την παρέα των φοιτητών. Οι άλλοι είχαν μείνει πολύ πίσω, σχεδόν στα πρώτα πλατώματα του λόφου.

Όταν πια σε αρκετό ύψος συναντήσαμε την είσοδο και μπήκαμε στον χώρο των ερειπίων της Αρχαίας Πριήνης ένοιωσα δέος βλέποντας τον τεράστιο ναό της Αθηνάς με έξι (6) σειρές κίωνων. Δέος και θαυμασμό.

Καλοσυντηρημένη η στοά της αγοράς, όπως και το αρχαίο θέατρο δίπλα στο ιερό του Ασκληπιού.

Ένας ορθός κάθετος βράχος υψώνεται πάνω απ' τα ερείπια, είναι η ακρόπολη, δύσβατη και απόρρητη από τους εχθρούς, ήταν το καταφύγιο σε καιρούς πολέμων.

Απ' όσα μας είπε ο Ξεναγός, στα τέλη του ΙΘ' αι. οι ανασκαφές Γερμανών αρχαιολόγων αποκάλυψαν όλη την πόλη. Το ρυμοτομικό της σύστημα παρομοιάστηκε με το της Πομπηίας, δηλαδή δρόμοι ευθείς οι οποίοι τέμνονται καθέτως σε ορθή γωνία από τους άλλους και είναι κατασκευασμένοι με μεγάλη τέχνη. Η μεγάλη αγορά είχε διπλή σειρά τιμητικών κιόνων. Απέναντι ήταν η ιερά στοά στην οποία γίνονταν θρησκευτικές τελετές. Πίσω από αυτήν τη στοά το Πρυτανείο και το Βουλευτήριο. Ο θαυμασμός μας ήταν τόσο μεγάλος, που δια μιας ξεχάσαμε τη ζέστη, τις ταχυπαλμίες και την ταλαιπωρία.

Οι ξένοι, όλοι προετοιμασμένοι, έκαναν πολλές ερωτήσεις στους δικούς τους Ξεναγούς, χωρίς να παίρνουν τις σωστές απαντήσεις. Ο δικός μας ήταν πολύ πρόθυμος και προσεκτικός, γιατί στην ομάδα υπήρχαν φιλόλογοι που δεν του την χάριζαν.

Η ώρα όμως περνούσε κι έπρεπε σύμφωνα με το πρόγραμμα να γυρίσουμε στα πούλμαν για να προλάβουμε να πάμε στη Μίλητο και στις 6.00 μ.μ. να είμαστε πίσω στον Τσεσμέ, να μη χάσουμε το καραβάκι, που θα έκανε το τελευταίο δρομολόγιο της ημέρας. Το βράδυ δεν μπορούσαμε να διανυκτερεύσουμε γιατί δεν είχαμε «βίζα».

Ξεκινώντας, γύρισα κι εκοίταξα τα ερείπια ενός λαμπρού παρελθόντος, που βρισκόταν... υπό την προστασία μιας κάθετης προεξοχής της πλευράς του βουνού, εκεί που έζησε ένας απ' τους επτά μεγαλύτερους σοφούς της αρχαιότητας, ο Βίας ο Πριηνεύς. Ανοίγω πάλι το μπλοκάκι μου, εκεί που την προηγούμενη είχα αντιγράψει απ' το λεξικό του Ελευθερουδάκη δυο σειρές για τον ονομαστό Βιάντα.

Ήταν αφιλοκερδής, ευεργετικός, δίκαιος, συνηγορούσε αφιλοκερδώς και αυτεπαγγέλτως όταν έβλεπε να αδικούνται κατάφορα οι μη έχοντες. Μετά την κατάκτηση της Πριήνης απ' του Πέρσες, οι κάτοικοι έφευγαν παίρνοντας μαζί τους τα πιο πολύτιμα πράγματά τους. Ο Βίας καίτοι πλούσιος έφυγε χωρίς να πάρει τίποτα. Όταν τον ρώτησαν είπε: «Ό,τι έχω μετ' εμού φέρω», αυτό αργότερα μεταφράστηκε στα Λατινικά, *omnia mea mecum porto*, που συνηθίζεται μέχρι σήμερα. Η φιλοσοφία του, δεν ήταν θεωρητική αλλά πρακτική και είχε πηγή της γνώσης του, τον άνθρωπο.

Από τα πολλά γνωμικά αποφθέγματά του σώθηκαν λίγα, από άλλους αρχαίους συγγραφείς, μεταξύ των οποίων το περίφημο, «*οι πλείστοι κακοί*».

Ξεκινήσαμε τώρα με την αγωνία τότε θα φθάσαμε στη Μίλητο, γιατί η ώρα έτρεχε γρήγορα.

Όταν φθάσαμε, η αρχηγός της εκδρομής και Πρόεδρος της Ομηρικής Ακαδημίας κ. Μ. Γιατράκου, με τη βοήθεια του Χασάν, ρώτησε τον οδηγό του πούλμαν, πόση ώρα έχουμε στη διάθεσή μας, κι εκείνος απάντησε: Καθόλου χρόνο. Τον ξεοδέψατε στη Σαμσουν-Καλεσί όπως λένε οι γείτονες την αρχαία Πριήνη. Δεν πρέπει να κατέβετε λέει ο Ξεναγός, άλλωστε δεν θα δείτε τίποτα. Ό,τι βλέπετε απ' τις θέσεις σας.

Δεν υπάρχει τίποτα.

Από τις θέσεις μας βλέπαμε έναν τεράστιο μαρμαρένιο τοίχο να περιβάλλει μια μεγαλοπρεπή αφιδωτή είσοδο.

Μείναμε με το παράπονο. Τι κρίμα να μη δούμε έστω τα ερείπια της ένδοξης Μιλήτου, της πατρίδας του άλλου μεγάλου σοφού της αρχαιότητας, του Θαλή.

Επί τόπου στροφή του λεωφορείου και με μεγαλύτερη ταχύτητα απ' την προϋνή, φθάσαμε στον Τσεσμέ. Μπήκαμε στο καραβάκι, όμως δεν ξεκινούσε, προφανώς κάποιον περιμένε ή την άδεια απόπλου. Περάσαμε μια ώρα μέσα στο καραβάκι στο λιμάνι του Τσεσμέ. Μείναμε με την πικρή γεύση, ότι δεν πατήσαμε το χώμα που γέννησε τον Θαλή, που γέννησε, εκτός από σοφούς και ρήτορες, και άλλους γίγαντες της ανθρωπίνης διανόησης, εδώ που φύτρωναν οι ρίζες και άνθισε ο πολιτισμός που έμελλε να γίνει το λίκνο του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού.

Όμως, την Αρχαία Μίλητο, όπως ήταν στην ακμή της, και όχι σε θλιβερά ερείπια, μπορούμε να τη δούμε εδώ στην Αθήνα, στο Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού που βρίσκεται στην οδό Πειραιώς 254, που είναι δημιούργημα της οικογενείας Λαζ. Ευφραίμογλου.

ΣΕΒΑΣΤΗ ΧΑΒΙΑΡΑ-ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΥ

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

*Απ' το κρησφύγετο
μέσα του θανάτου
«Μολών Λαβέ» εφώναξε
σαν νέος Λεωνίδαας.
Κι έστειλε σε όλο τον κόσμο
το βροντερό μήνυμά του.*

ΤΑΣΟΣ ΜΑΡΚΟΥ

*Παρέμειν' εκεί
στα βουνά της Κυθραίας
άγρυπνος φρουρός
σαν τον Ακρίτα.*

*Έμεινε πάντα εκεί
να σβήσει την ντροπή μας.*

ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΑΦΝΗΣ

ΜΕΛΕΤΕΣ

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ, Η ΚΥΠΡΟΣ
ΚΑΙ Ο ΗΡΩΑΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Είναι λίγοι οι γνωστοί και καθιερωμένοι ποιητές του Ελληνικού Κράτους – Ελλαδίτες, όπως μας λένε οι Κύπριοι – που ασχοληθήκανε με ποιητικά βιβλία στη διάρκεια της Κυπριακής Επανάστασης και μέχρι το πέρας του Απελευθερωτικού Αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. με το γνωστό του επιστέγασμα, τις συμφωνίες της Ζυρίχης και του Λονδίνου. (Κατ' άλλους, «μέρες προδοσίας και αρχής μύριων κακών» που συνεχίζονται και θα συνεχίζονται και κατ' άλλους, ως η «ευτυχέστερη ημέρα της ζωής τους»).

Περισσότεροι Έλληνες λογοτέχνες ασχοληθήκανε με την Κυπριακή τραγωδία και την εδαφική κατάκτηση σχεδόν του μισού νησιού από τους Τούρκους το 1974, με αρκετά ποιητικά έργα και με πεζά τους. Η λεγόμενη προδοσία της Κύπρου, η πολιτική διαίρεση των Κυπρίων αναμεταξύ τους, λυπηρά γεγονότα, συγκλονίσανε τους λογοτέχνες. Το μόνο θετικό από την όλη ιστορία ήταν η εξ αφορμής των γεγονότων αυτών πτώση της επτάχρονης δικτατορίας στην Ελλάδα. Έτσι, σε όσους ασχοληθήκανε μετά το 1974 με την Κύπρο, επηρέασε αυτό το «εξωκυπριακό» γεγονός της απαλλαγής της Ελλάδας από την στρατιωτική δικτατορία των Συνταγματαρχών και λιγότερο τα εμφανή και αμιγούς πατριωτικής για την ίδια την Κύπρο, κίνητρα. Κυρίως όμως, το 1974 και μετά, τους Έλληνες και τους Κύπριους λογοτέχνες συγκλονίσανε οι βανδαλισμοί των Τούρκων, η καταστροφή ανθρώπων και περιουσιών, η βεβήλωση των ιερών και οσίων, τα θύματα κι αυτοί οι αγνοούμενοι, που ακόμα επίσημα από το Ελληνικό Κράτος, εξακολουθούν να αγνοούνται. Φυσικά και η κατοχή ιστορικού και πλούσιου τμήματος του Κυπριακού εδάφους από τους Τούρκους.

Για τον επικό Κυπριακό αγώνα (1955-1960), οι Έλληνες ποιητές, για διάφορους λόγους, δεν ασχοληθήκανε σχεδόν καθόλου, εκείνα τα αξέχαστα χρόνια αγώνων, θυσίας, ενθουσιασμού, διαδηλώσεων σε Ελλάδα και Κύπρο. Μεγαλύτερο ποσοτικό μέρος κατέχουν οι πεζογράφοι. Ενδεικτικά: Ο διπλωμάτης Ρόδης Ρούφος, με το πολυσέλιδο, αξεπέραστο μέχρι σήμερα, επικό του πεζογράφημα «Χάλκινη Εποχή» (το μυθιστόρημα του Κυπριακού Αγώνα). Ο Θανάσης Πετσάλης-Διομήδης, με το χρονικό του «Έξαρχος της γλυκείας χώρας Κύπρου», ένα γλωσσικό-λογοτεχνικό μνημείο, στηριζόμενο στο θαυμάσιο μεσαιωνικό χρονικό του Λεόντιου Μαχαιρά (15ος αιώνας), που γράφτηκε σε ζωντανή δημώδη Κυπριακή γλώσσα. Ο Ι.Μ. Παναγιωτόπουλος, με το ταξιδιωτικό του βιβλίο «Κύπρος ένα ταξίδι» (1962, εκδόσεις Φέξης). Αυτά τα βιβλία, ακόμα κι όταν «τοποθετούνται» πάνω σε παρελθόντα ιστορικά γεγονότα, έχουν άμεση ή έμμεση αναφορά στον Κυπριακό αγώνα, γιατί υπογραμμίζουν τους αγώνες του μαρτυρικού Κυπριακού λαού ενάντια στους πολλούς, διαχρονικά, κατακτητές του νησιού, μέσα στο βάθος του ιστορικού και πολιτισμικού χρόνου.

Ποιητικά, πρώτος ο Γιώργος Σεφέρης ασχολήθηκε με το νησί της Αφροδίτης, στην ιστορικότερη και «ελληνικότερη» ποιητική του συλλογή, την εμβληματική «Κύπρον

ου μ' εθέσπισεν» (Δεκέμβρης 1955), αργότερα ολοκληρωμένο συμπεριλαμβάνεται στην έκδοση των «Ποιημάτων» του, με τον τίτλο «Ημερολόγιο Καταστρώματος Γ». Εξ ιδιοσυγκρασίας συγκρατημένος και λεκτικά υπαινικτικός, αλλά και, λόγω επαγγέλματος, άκρως επιφυλακτικός και προσεκτικός (Διπλωμάτης ων, Πρεσβευτής μάλιστα της Ελλάδος τότε στο Λονδίνο), ενίοτε αφήνει τον εαυτό του ελεύθερο να τραγουδήσει την Κύπρο, μέσα από την διηνηκή και λαμυρή ιστορία του νησιού. Από την Νεολιθική εποχή, την κλασική αρχαιότητα, το Βυζάντιο, την περίοδο της Αναγέννησης και έκτοτε, μέχρι το 1955, με την διαδοχή ποικιλόμορφων κατακτητών, με διάφορες συμπεριφορές (επιδράσεις, πιέσεις, βασιανισμούς και τυραννίες).

Ο δεύτερος όμως άκρως σημαντικός ποιητής της Ελλάδας, που ασχολήθηκε με την Κύπρο και τα πρόσφατα δεινά της γενικά αλλά και ειδικά, στην κρίσιμη και αγνοημένη περίοδο του σκληρού αγώνα της Ανεξαρτησίας, υπήρξε ο Γιάννης Ρίτσος.

Ο ποιητής, ευαίσθητος στους πατριωτικούς και κοινωνικούς αγώνες της πατρίδας μας, θα δώσει δύο ποιητικές συλλογές του με θέμα την Κύπρο. Τον «Αποχαιρετισμό» (1957) και τον «Ύμνο και θρήνο για την Κύπρο» (19-8-1974). Και τις δύο, σε κρίσιμες χρονολογίες της σύγχρονης Κυπριακής ιστορίας, τελείως συντονισμένες και συγχρονισμένες στην επικαιρότητα και στη ζέουσα πραγματικότητα τραγικών γεγονότων, δόξας, τιμής, άλγους, λύπης, αλλά και στοχασμού για τα τεκταινόμενα στο νησί.

Ο Γιώργος Βελουδής, στη μελέτη του «Αυτοβιογραφία, Μύθος και Ιστορία στο έργο του Γ. Ρίτσου», επισημαίνει την επικαιρότητα του Ρίτσου: «Αν λοιπόν σ' ένα παροντικά στρατευμένο ποιητή σαν τον Ρίτσο το παρελθόν δεν είναι παρά παρωχημένο παρόν, τότε το επικαιρικό ταυτίζεται με το ιστορικό ή μάλλον είναι μια άλλη έκφρασή του» (σελ. 33). Ο ποιητής συμμετέχει ενεργά στο γεγονός και το καταγράφει ποιητικά σε στίχους, με λυρικές ενίοτε εκφράσεις να επέχουν θέση ιστορικού ντοκουμέντου ή μαρτυρίας, που, εν πολλοίς, πιο εμπειριστατωμένα αντικατέστησε το παλιό συναξάρι ή το ηρωϊκό ή το θρηνητικό δημοτικό τραγούδι μακρόχρονης παράδοσης.

Στο γνώριμο από τον «Επιτάφιο» (1936) ηρωϊκό-θρηνητικό πνεύμα, είναι γραμμένος ο «Ύμνος και θρήνος για την Κύπρο». Επικαιρικός, παράλληλα προς τα τραγικά γεγονότα της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974, με την απόβαση, τις σκληρές μάχες και την πίκρα της ήττας, του διχασμού και της απώλειας μέρους της πατρίδας. Τελειώνοντας με τα αισθητικώς πανέμορφα ομοιοκατάληκτα δίστιχά του, ο Ρίτσος, στη γνωστή καλλιγραφική βυζαντινή γραφή του, που αυτή και μόνη είναι ένα κομψοτέχνημα μικρογραφίας, που την χρονολογεί στο τέλος με την ημερομηνία Καρλόβασι Σάμου, 20 Αυγούστου 1974 και την αρχική προσφορά τιμής «Ευλαβικό αφιέρωμα στον Μακάριο», τεχνοτροπικά παραπέμπει κατευθείαν στον «Επιτάφιο», με άριστη στιχηρή σύνθεση, τέλεια ομοιοκαταληξία, αξεπέραστο λυρικό ύφος και ρυθμό έπους:

*«Νησί πικρό, νησί γλυκό, νησί τυραγνισμένο,
κάνω τον πόνο σου να παω και προσκυνώ και μένω.
Εσύ της θάλασσας ρυθμός, ολάνθιστο κλωνάρι,*

*πώς σου μαδήσαν τ' άνθια σου διπλοί, τριπλοί βαρβάροι.
Τί θλιβερά που σεργιανάν τριγύρω σου τα ψάρια
κ' οι αντίχριστοι να παίζουνε την τύχη σου στα ξάρια.
Κουράγιο, μικροκόρη μας, που μας εγίνεις μάνα,
ύμνος και θρήνος της ζωής κι ανάστασης καμπάνα».*

Είκοσι δίστιχα, ένα σύγχρονο δημοτικό τραγούδι, είναι όλη κι όλη η ποιητική αυτή συλλογή. Λέξεις διαμάντια. Δάκρυα και θρήνος διαμάντια. Πονεμένη ελεγεία, επίσης διαμάντι, είναι το μικρό αυτό κομψοτέχνημα του Ρίτσου, σαν μικρογραφία-μνιατούρα σε παλιό χειρόγραφο. Γιατί διαμάντια δεν είναι μόνο τα ορυκτά, είναι και η ποίηση. Είναι κι ο στίχος με το τραγούδι σε έμπειρα χέρια άξιου τεχνίτη, όπως ο Μονεμβασιώτης ποιητής, ολόκληρης της Ρωμοσύνης, όπου γης, όπου κόσμου, όπου ονείρου. Ένα μεγάλο ποίημα, κατάλληλο για απαγγελία και στοχαστική περιδιάβαση στα τραγικά συμβάντα της εισβολής, είναι το βιβλίο και μόνο στίχοι κι όχι τόσο λόγια ενός κριτικού ή μελετητή μπορούν να αποδώσουν καταλληλότερα το απόσταγμα της λυρικής προσφοράς του ποιητή για την Κύπρο:

*«Πόσοι νεκροί, πόσοι γυμνοί, θλιμμένοι, αποδιωγμένοι,
αντάμα-αντάμα περπατάν τις νύχτες αγριεμένοι.*

*Αρχαίο νησί και νέο νησί, νησί των μαρτυριών,
το αιώνιο φως σου μάτωσε στα δόντια των θηρίων».*

Ο «Αποχαιρετισμός» είναι μια πυκνογραμμένη ποιητική συλλογή 20 σελίδων σε ελεύθερο στίχο ανομοιοκατάληκτο, μακρόσυρτο και φορτωμένο, ένα είδος, μια τεχνική, που ο Ρίτσος την καλλιέργησε με επιτυχία και μαεστρία. Γράφτηκε μέσα σε 20 μέρες, τελείως επικαιρικά και με συγκινησιακή φόρτιση, μεταξύ της 5ης και 25ης Μαρτίου 1957, σύγχρονα με το τραγικό γεγονός, που περιγράφει, τον ηρωικό θάνατο του Κύπριου αγωνιστή της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου. Της ποιητικής συλλογής προτάσσεται το αφιερωματικό χωρίο «Οι τελευταίες ώρες του Γρηγόρη Αυξεντίου μες τη φλεγόμενη σπηλιά». Ο «Αποχαιρετισμός», κατ' εμέ, είναι ένα από τα καλλίτερα ποιητικά βιβλία του Γιάννη Ρίτσου, αληθινό, ζωντανό, ρεαλιστικό στις περιγραφές της επικής μάχης του Γρηγόρη ενάντια στους Άγγλους κατακτητές του νησιού. Πιο άμεσο, πιο προσγειωμένο, λιγότερο πλαστό και φτιαχτό από το υπαινικτικά θεωρητικό αντίστοιχο έργο του Οδ. Ελύτη «Άσμα Ηρωϊκό και Πένθιμο στον χαμένο Ανθυπολοχαγό της Αλβανίας». Εδώ ο Ρίτσος δεν παίζει με υψιπετή νοήματα και σπάνιες, δυσεύρετες λέξεις, όπως κάνει ο εστέτ Ελύτης. Εδώ ο Ρίτσος, ο αγωνιστής παντοτινός, με προσωπικά βιώματα, μνήμες κι αγώνες, περιγράφει την πραγματικότητα, το επίκαιρο στοχεύει, εξεγείρει, συγκινεί και επαναστατεί, γιατί ο Γρηγόρης Αυξεντίου, ένας από τους τελευταίους αληθινούς ήρωες της νεώτερης ιστορίας, υπήρξε, έζησε και μαρτύρησε. Δεν είναι προϊόν έξαρσης μέσα από γραφεία. Είναι αληθινό, μέσα από μάχες, μέσα από αγώνες, μένα από διαδηλώσεις που συγκλονίσανε και την Ελλάδα. Διαδηλώσεις που και μένα, μικρό μαθητή, με είχανε δονήσει ψυχικά. Διαδηλώσεις που με κάνανε Έλληνα. Και το βιβλίο του Ρίτσου «Αποχαιρετισμός» με έκανε δυο φορές Έλληνα.

Λίγα λόγια για το περιστατικό, που έγινε 20 με 30 λεπτά με τα πόδια απόσταση, έξω από το ιστορικό μοναστήρι της Παναγίας του Μαχαιρά, που κτίστηκε το 1148 κι

ακολουθεί το αυστηρό τυπικό του Αγίου Όρους. Από τον Μαχαρά ξεκίνησε και ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός, που μαρτύρησε με άλλους πατριώτες, ύστερα από την αποτυχία της Κυπριακής Επανάστασης του 1821 κατά των Τούρκων. Ο Αυξεντίου με τέσσερις συντρόφους του βρισκότανε στην περιοχή του Μοναστηριού, αφού τα μοναστήρια ανέκαθεν ήτανε τόπος καταφυγής και ανεφοδιασμού των επαναστατών σ' όλους τους Εθνικούς Αγώνες.

Το απόγευμα του Σαββάτου της 2-3-1957, Βρετανικό στρατιωτικό απόσπασμα 60 στρατιωτών περικύκλωσε τη Μονή του Μαχαρά για να συλλάβει τον Αυξεντίου, σύμφωνα με πληροφορίες. Παρά την κακοποίηση του Ηγούμενου και των μοναχών και την έρευνα στα κτήρια, ο καταζητούμενος δεν βρέθηκε. Λέγεται ότι κάποιος βοσκός τους έδωσε την πληροφορία ότι ο Αυξεντίου κρυβότανε σε μια σπηλιά έξω από τη Μονή. Οι Άγγλοι περικυκλώσανε το κρησφύγετο και τους καλέσανε να παραδοθούνε. Τέσσερις άνδρες βγήκανε με τα χέρια ψηλά. Ο Αυξεντίου αρνήθηκε να βγει και τους απάντησε: «Μολών λαβέ». Άρχισε μια τιτάνια μάχη του ενός με εξήντα. Όποιος πλησίαζε κοντά στη σπηλιά, έφευγε χτυπημένος από τα βόλια του Γρηγόρη. Μετά από σκληρή μάχη 10 ωρών, αφού φθάσανε στρατιωτικές ενισχύσεις και ελικόπτερα, ύστερα από τη ρίψη δακρυγόνων, εκτοξευτήκανε από τους πολιορκητές, μέσα στη σπηλιά, βόμβες πετρελαίου. Τεράστιες φλόγες καλύψανε το σπήλαιο και σκεπάσανε το κορμί του ηρωϊκού πατριώτη. Η μάχη τέλειωσε στις 2 μετά τα μεσάνυχτα της 3-3-1957. Το πτώμα βρέθηκε απανθρακωμένο. Ο Αυξεντίου ήτανε ηλικίας 29 ετών, οδηγός ταξί κι είχε υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία ως έφεδρος Ανθυπολοχαγός στην Ελλάδα, εφέρετο ως Υπαρχηγός της Ε.Ο.Κ.Α. και ήτανε ο υπ' αριθ. 2 καταζητούμενος και επικηρυγμένος, αμέσως μετά τον Στρατηγό Γρίβα-Διγενή.

Μετά την παράθεση αυτών των γεγονότων, ο αριστερός Ρίτσος, στο ποίημα αυτό, πολύ περισσότερο πατριώτης και εθνικιστής από αρκετούς Ελλαδίτες αστούς-ποιητές, που κανείς τους τότε δεν εγραφε ούτε μια αράδα για τον ήρωα Αυξεντίου, αρχίζει αυτόν τον θαυμάσιο «Αποχαιρετισμό» του με μια έξοχη ρεαλιστική περιγραφή του καμένου χώρου της σπηλιάς-καταφύγιου του Γρηγόρη Αυξεντίου, υποβλητική και ατμοσφαιρική:

«Τέλειωσαν πια τα ψέματα - δικά μας και ξένα. Η φωτιά η παντάνασσα πλησιάζει. Δε μπορείς πια να ξεχωρίσεις αν καίγεται σκοίνος ή φτέρη ή θυμάρι. Η φωτιά πλησιάζει». (σελ. 12).

Ακολουθεί ένας παραλληλισμός και συμβολισμός της σπηλιάς μ' εκείνης της Φάτνης:

«Οι άλλοι τέσσερις έφυγαν. Στο καλό. Τί ησυχία σα νάναι εδώ να γεννηθεί ένα παιδί ή να πεθάνει ένας μάρτυρας. Και περιμένεις ν' ακουστεί μια πελώρια κραυγή (του παιδιού ή του Θεού), μια κραυγή πιο τρανή απ' τη σιωπή που θα ρίξει τα τείχη του πριν, του μετά και του τώρα».

Οι δισταγμοί, τα ερωτηματικά ενός ήρωα πριν το θάνατο:

«Ίσως και να μπορούσα να γλυτώσω. Ίσως μπορούσα ν' αντέξω την καταφρόνια ή τη συγγνώμη ή και τη λησμονιά των άλλων. Όμως εγώ θα μπορούσα να λησμονήσω

το φως που ονειρευτήκαμε μαζί; Κείνο το μέγα καρδιοχτύπι της σημαίας μας;» (σελ. 12).

Ο ήρωας του Ρίτσου, ο ήρωας της Ιστορίας, δεν παύει να είναι άνθρωπος, να έχει αδυναμίες, δεν είναι υπεράνθρωπος. Όταν όμως αποφασίζει κάτι, ποτέ δεν κάνει πίσω, όποιο κι αν είναι το τίμημα, όποια κι αν είναι η θυσία... Άριστη η ψυχολογία του ήρωα στους στίχους του Ρίτσου. Ο ήρωάς του δεν μεγαλαυχεί, δεν καυχιέται. Δηλώνει απλώς άνθρωπος του καθήκοντος, με μετριοφροσύνη και ταπεινότητα, προσπαθεί ο ίδιος να μειώσει τον ηρωϊκό του άθλο και να απαλύνει το φευγικό των συντρόφων του, ώστε να μη νιώσουν άσχημα, θεωρώντας τους εαυτούς τους «τρέσαντες»:

«Δεν μπόρεσα να φύγω.
Δε χωρούσα. Είταν η έξοδος στενή. Μούλειψε και το
θάρρος μήπως και δε μπορέσω να πεθάνω. Συχωράτε με.
Ίσως οι τέσσερις σύντροφοί μου νάταν πιο δυνατοί
από μένα – δηλαδή πιο ειλικρινείς.
Εγώ ήμουν αδύναμος. Ντράπηκα.» (σελ. 13).

Μια συγκλονιστική μάχη με τον εαυτό του δίνει ο ήρωας. Από τη μια η στέρεα απόφαση, η αμετακίνητη για θυσία και θάνατο. Από την άλλη οι δισταγμοί, ο φόβος, οι αμφιβολίες κι αυτή η αγάπη για ζωή, που ξεχειλίζει το νεανικό του κορμί. Γιατί η ζωή είναι ωραία, γιατί το φως είναι εξαίσιο. Θέλει αφάνταστο θάρρος, θέλει αυτοϊπέμβαση να γίνεις μάρτυρας, να γίνεις ήρωας. Κι αυτό ο Ρίτσος το δίνει με θεσπέσια χρώματα, δηλαδή λέξεις που ταιριάζουνε σ' αυτούς τους γνωστούς μακρόσυρτους στίχους του:

«Θέλω να φανταστώ τα δέντρα, τα παράθυρα, τα πράγματα,
να νιώσω τη σπιτίσια ζεστασιά τους, ν' αντιμετωπίσω
αυτή τη μεγάλη παγωνιά της φωτιάς που πλησιάζει.
Θέλω να φανταστώ το πτώμα μου τριγυρισμένο από
κλαμένους φίλους και μεσίστιες σημαίες
για να μπορέσω να παραιτηθώ απ' το σώμα μου.
Κανείς τριγύρω μου» (σελ. 15).

Ο ήρωας θυμάται την νεαρή ηλικία του, τα νιάτα του, τον κόσμο που θ' αφήσει, ιδίως τις χάρες και τις ομορφιές της φύσης και της ζωής, όπως ο Αθανάσιος Διάκος, πριν τον σουβλίσουν, στο «Για δεσ καιρό που διάλεξε ο Χάρος να με πάρει...» Έτσι κι ο Αυξεντίου του Ρίτσου, ο Αυξεντίου της Κύπρου και του Αγώνα, αναλογίζεται πόσο νέος είναι, πόσο θέλει να ζήσει, πώς οι χυμοί της νιότης ξεχειλίζουν το κορμί, όλη τη σάρκα του:

«Είμαι 29 χρονών και το μόνο που ξέρω είναι πως θέλω να ζήσω.
Δεν πρόφτασα ακόμη να σκεφτώ μια και δεν πρόφτασα να ζήσω.
Μες στη μάχη.
Τί να σκεφτείς; Δεν πρόφτασα. Μου χρειάζεται τουλάχιστο
τούτη η ολόκληρη στιγμή μου για να ζήσω ολόκληρος» (σελ. 18).

Ένα θαυμάσιο εύρημα, αλλά και μαρτυρία, είναι το ερώτημά του για το «εύρος» της σπηλιάς του:

«Ποτέ δε θα μπορούσα να πιστέψω πώς η στενότητα μιάς σπηλιάς μπορούσε νάχει τόση ευρυχωρία· μπορούσε να χωρέσει την πατρίδα με τις ελιές της, τ' ακρογιάλια της, τα βάσανά της, με τα καϊκια της μ' ολάνοιχτα πανιά στον αντρίκιον αγέρα της, τον κόσμο με τα φλάμπουρά του, τα όνειρά του, τις καμπάνες του και τα μικρά αγριόχορτα» (σελ. 22).

Ακολουθεί παραλληλισμός της θυσίας του Χριστού κατά τη Θεία Λειτουργία (Λάβετε, φάγετε, τούτο εστί το σώμα μου), με τη θυσία-μαρτύριο του φτωχόπαιδου Γρηγόρη Αυξεντίου απ' το χωριό Λύση «πού μαθε στη Μεγάλη Σχολή του Αγώνα τόσα μόνο γράμματα, όσα να φτιάχνουνε τη λέξη ελευθερία». Αυτή τη λέξη ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, μαγική και ανυπέρβλητη σε ποιητές όπως ο Σολωμός, ο Ελύτης, ο Πέταιφι και ο Πωλ Ελύαρ, που έχει μια μαγική αίγλη και αφάνταστη δύναμη, πάνω στις θυσίες των ατόμων και των λαών, που μάχονται στ' όνομά της. Ο Ρίτσος αποφαινεται ότι «όταν έχεις ένα ντουφέκι, κάμποσες σφαίρες και το δίκιο με το μέρος σου, μαζί με τα 29 σου χρόνια, μπορεί να τα διαθέσεις μόνος σου στο θάνατό σου».

Απ' ευθείας παραπομπή στην Αρχαία Ελληνική Ιστορία είναι οι στίχοι του τελευταίου καλλωπισμού του Αυξεντίου πριν από τον θάνατο. Θυμόμαστε τους Σπαρτιάτες του Λεωνίδα, πριν από τη μάχη των Θερμοπυλών, πλύθηκαν, λούστηκαν, καλλωπίστηκαν. Ιδού ο διηγετικός παραλληλισμός του 480 π.Χ., με το 1957 μ.Χ., στο ελληνικό συναξάρι τιμής, που φιλοτέχνησε με εμβληματικούς στίχους ο ποιητής της Ρωμιούσης:

«Μια στιγμή άφησα τ' όπλο μου να κρῶσει μια στάλα στην πέτρα,
άνοιξα το γυλιό μου κ' έβγαλα το καθρεφτάκι της τσέπης
– να είμαι όμορφος, – όταν μ' αγαπάτε –
τί θα μπορούσα να κάνω για σας – όταν μ' αγαπάτε –
τί θα μπορούσα – μόνο τώρα το καταλαβαίνω – (κι ίσως)
είναι αργά – μόνο το θάνατό μου έχω να σας χαρίσω πιά)
λ.χ. θα μπορούσα να τινάξω ένα τανκ με μια γροθιά
να πελεκήσω ένα άγαλμα σ' ένα βουνό, μονομερίς –
όταν μ' αγαπάτε –
ή να χτίσω σε μαν ὠρα ένα πανύψηλο σχολειό» (σελ. 25).

Αφού συμβουλέψει τη μάνα του να μην αρχίσει τις κλάψες και τα μοιρολόγια για τον θάνατό του, την προτρέπει να είναι περήφανη για το γιό της και να μην σκεπτεί το δικό του θάνατο, αλλά μόνο τη δόξα. «Κάλλιο μια φούχτα τιμημένη στάχτη, παρά γονατισμένος ο λεβέντης μου».

Για τον πατέρα του, ο Αυξεντίου επιφυλάσσει άλλες υποθήκες, υπό τύπον υποδείξεων, από διάφορα προσωπικά του δεδομένα:

«Ο πατέρας θα με γνωρίσει στο νεκροτομείο απ' τις χοντρές ελληνικές κοκκάλες μου, όμοιες με τις δικές του,

*κι απ' το σταυρό της πατρίδας, πούχα φυλαχτάρι μες τις
τρίχες του κόρφου μου».*

Ο Ρίτσος παραλληλίζει εύστοχα τον θάνατο του Αυξεντίου με τον θάνατο του Χριστού και τον θάνατο του Προμηθέα, ενώνοντας διαχρονικά τις δύο μεγάλες θρησκείες του Ελληνισμού: την Αρχαία Ελληνική και την Χριστιανική, μιμούμενος τον Κωστή Παλαμά και κυρίως τον Άγγελο Σικελιανό.

Πιστεύω, ότι ο «Αποχαιρετισμός» του Γιάννη Ρίτσου είναι το τελευταίο χρονικά άξιο λόγου ηρωϊκό συναξάρι, που γράφτηκε τα τελευταία 50 χρόνια. Άμποτες, να βρεθεί κι άλλος Έλληνας ποιητής να το συνεχίσει επάξια, με κάποιο άλλο έργο του.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Α. ΚΡΑΝΗΣ

ΚΥΠΡΟΣ (ΕΙΣΒΟΛΗ)

*Στο διπλανό το μαγαζί
εγώ, ο Χασάν κι άλλοι μαζί,
πιστό, τραγούδι, ρεφενέ
κοντά κι η Βάσω κι η Φατμέ.*

*Ξεδίναμε μετ' από τη δουλειά
και φτιάχναμε κεφάλι και καρδιά.
Στους δρόμους έξω, μα και στις αυλές
μαζώματα, παιχνίδια και χαρές.*

*Τα λέγανε κι οι γριούλες στα χαγιάτια
και ήσαντε τα σπίτια μας παλάτια.
Τι Έλληνας, τι Τούρκος. Όλοι αντάμα
στην πίκρα, στη χαρά, μα και στο κλάμα.*

*Κι ακούστηκαν τουφέκια και βροντές
και σκόρπισαν κι αδειάσαν οι αυλές
και κόπη το τραγούδι μας στα δυό
και γίνηκε ο κόσμος ρημαδιό.*

*Ξενόφερτοι μας πάτησαν τον τόπο
με ύπουλο, μπαμπέσικο 'ναν τρόπο,
«Συμβούλια» κι «ΟΗΕΔΕΣ» είπαν τόσα
μα μείναν στα χαρτιά σαν μι' άλλη... γλώσσα.*

ΑΝΤΩΝΗΣ Γ. ΒΑΖΙΝΤΑΡΗΣ

MARCO BOZZARIS, THE GRECIAN HERO -
ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ, Ο ΕΛΛΗΝΑΣ ΗΡΩΑΣ *

Του Όλιβερ Μπελλ Μπανς (Oliver Bell Bunce) (1828-1890)

Μετάφραση: Μάριος Βύρων Ραϊζης

A: Ο Δραματοουργός και το θεατρικό έργο:

Το θεατρικό έργο *Marco Bozzaris, the Grecian Hero*, (*Μάρκος Μπότσαρης, ο Έλληνας Ήρωας*), γράφτηκε το 1849 από τον Ιρλανδικής καταγωγής Αμερικανό, Όλιβερ Μπελλ Μπάνς (Oliver Bell Bunce). Ο Όλιβερ Μπελλ Μπάνς γεννήθηκε το 1828 στη Νέα Υόρκη και απέθανε το 1890. Ήταν δραματοουργός, ηθοποιός και σκηνοθέτης θεάτρου. Εκτός από το έργο *Μάρκος Μπότσαρης, ο Έλληνας Ήρωας* έγραψε κι άλλα θεατρικά έργα, μερικά από τα οποία απέσπασαν εξαιρετικές κριτικές. Μερικά ανεβάζστηκαν στο θέατρο κι άλλα απλά δημοσιεύτηκαν. Το έργο *Μάρκος Μπότσαρης, ο Έλληνας Ήρωας* ανεβάζστηκε στη Νέα Υόρκη το 1850, σε σκηνοθεσία του ίδιου του συγγραφέα. Αυτή ήταν ίσως και η μοναδική φορά που παίχτηκε στο θέατρο. Το έργο ακολούθως καταχωρήθηκε στον κατάλογο χειρογράφων της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Harvard όπου το εντόπισε ο καθηγητής Μάριος Βύρων Ραϊζης, ο οποίος προέβη στην επιμέλεια του κειμένου και μετάφρασή του στα Ελληνικά.

Όταν έγραψε το έργο αυτό ο Μπανς ήταν μόλις 21 χρονών, εντούτοις απέδειξε ότι μπορούσε να χειριστεί τον λόγο με δεξιοτεχνία. Η γλώσσα που χρησιμοποίησε ήταν η καθομιλουμένη της εποχής του, ανάμεικτη με την αρχαϊκή γλώσσα από την δραματική παράδοση του Αγγλικού θεάτρου στην Αναγέννηση και αργότερα. Το θεατρικό έργο αυτό παρουσιάζει μια εξαιρετική συνοχή στην πλοκή του και μια ακολουθία των δρώμενων του που κρατά τον αναγνώστη ή θεατή σε συνεχή αγωνία. Αυτό δείχνει ότι ο Μπανς είχε μελετήσει το θέμα του σε βάθος, αλλά και ότι είχε διαβάσει ή δει μεγάλο αριθμό ποιοτικών θεατρικών έργων για να μπορέσει να γράψει θεατρικό έργο που να είναι εφάμιλλο άλλων έργων γνωστών Άγγλων δραματοουργών.

Η παρούσα δίγλωσση έκδοση περιλαμβάνει το Αγγλικό πρωτότυπο κείμενο με επιμέλεια, εισαγωγή και μετάφραση στα Ελληνικά από τον Μάριο Βύρωνα Ραϊζη, ομότιμο καθηγητή Αγγλικής Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το βιβλίο αυτό εκδόθηκε σε 1000 αντίτυπα από τον Σύλλογο προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων στην Αθήνα το 2005 με τον τίτλο του πρωτοτύπου *Marco Bozzaris, the Grecian Hero* και την ελληνική μετάφραση του τίτλου *Μάρκος Μπότσαρης, ο Έλληνας Ήρωας*. Το εξώφυλλο της έκδοσης αυτής κοσμεί παλαιότερο ελληνικό γραμματόσημο που κυκλοφόρησε το 1930 με την ευκαιρία της συμπλήρωσης εκατόν χρόνων από την απελευθέρωση της Ελλάδας, στο οποίο απεικονίζεται ο Μάρκος Μπότσαρης. Κεντρικός ήρωας του θεατρικού έργου είναι φυσικά ο Μάρκος Μπότσαρης, ο ήρωας της Ελληνικής Επανάστασης του 1821.

B: Ιστορικό υπόβαθρο

Ο Μάρκος Μπότσαρης ήταν Σουλιώτης οπλαρχηγός. Γεννήθηκε στο Σούλι το

1790 και σκοτώθηκε στη μάχη του Καρπενησίου το 1823 σε ηλικία 33 χρονών. Το 1803 κατά την πολιορκία του Σουλίου από τον Αλή Πασά των Ιωαννίνων κατόρθωσε να διαφύγει μαζί με τον πατέρα του και κατέφυγαν στην Κέρκυρα. Εκεί εντάχθηκαν στον Γαλλικό στρατό της Επτανήσου και ο Μάρκος Μπότσαρης έφθασε στον βαθμό του εκατόνταρχου. Το 1810 παντρεύτηκε τη Χρυσούλα, κόρη του αρματολού της Πρέβεζας Χριστάκη Καλογήρου, με την οποία απέκτησε δύο παιδιά την Κατερίνα και το Δημήτρη. Το 1814 ο Μάρκος Μπότσαρης επέστρεψε στην Ήπειρο και εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στον Κακόλακκο σε κτήμα που είχε παραχωρήσει στον πατέρα του ο Αλή Πασάς.

Το 1820, όταν τα σουλτανικά στρατεύματα πολιορκούσαν στα Ιωάννινα τον Αλή Πασά, ο οποίος είχε αποστατήσει από τον Σουλτάνο, ο Αλή Πασάς ζήτησε τη βοήθεια του Μάρκου Μπότσαρη και των Σουλιωτών με αντάλλαγμα να τους επιστρέψει πίσω το Σούλι. Με τη βοήθεια του Μάρκου Μπότσαρη ο Αλή Πασάς κατόρθωσε να απωθήσει τα στρατεύματα του Σουλτάνου. Το 1821 πήρε μέρος σε άλλες μάχες κατά των Τούρκων, οι οποίοι στο μεταξύ είχαν αιχμαλωτίσει την οικογένειά του. Ο Μάρκος Μπότσαρης κατόρθωσε να απελευθερώσει την οικογένειά του με αντάλλαγμα τα χαρέμια του Χουρσίτ Πασά, που είχαν συλληφθεί στη μάχη της Τριπολιτσάς. Ακολούθως έστειλε όλη την οικογένειά του στην Ανκόνα της Ιταλίας, ενώ ο ίδιος παρέμεινε στην Ελλάδα και συνέχισε να πολεμά εναντίον των Τούρκων.

Το καλοκαίρι του 1823 στη μάχη του Καρπενησίου μεταξύ 1.200 Ελλήνων υπό τις διαταγές του Μάρκου Μπότσαρη από τη μια πλευρά και του Μουσταφά Μουσταή Πασά και 10.000 Τουρκαλβανών από την άλλη, ο Μάρκος Μπότσαρης πυροβολήθηκε στο κεφάλι και εξέπνευσε σχεδόν αμέσως. Τάφηκε με μεγάλες τιμές στις 10 Αυγούστου το 1823.

Η ανδρεία του και η δόξα του πέρασαν τα Ελληνικά σύνορα. Απετέλεσαν πηγή έμπνευσης στην Ευρώπη. Εξυμνήθηκαν από Γάλλους, Άγγλους και Γερμανούς ποιητές οι οποίοι είδαν στο πρόσωπό του να αναγεννώνται οι Ομηρικοί ήρωες. Διάσημοι Ευρωπαίοι ζωγράφοι απεικόνισαν τη μορφή του σε πίνακες που παριστάνουν τις μάχες και τη θυσία του.

Είναι κατανοητή η απήχηση που είχε η θυσία του Μάρκου Μπότσαρη στα Ευρωπαϊκά κέντρα, λόγω του φιλελληνικού πνεύματος που υπήρχε την εποχή εκείνη. Είναι όμως άξιο περιέργειας πώς έφτασε η φήμη του στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού. Πιθανόν ο Μπανς να έμαθε για τον Μάρκο Μπότσαρη μέσω του διάσημου ποιητή της εποχής του, του Ουίλιαμ Κάλλεν Μπράϊαντ, ο οποίος ήταν γνωστός φιλέλληνας και ίσως να τον μύησε στον φιλελληνισμό. Δεν γνωρίζουμε όμως τι ακριβώς από τα πιο πάνω γνώριζε για τη ζωή του Μάρκου Μπότσαρη.

Φαίνεται όμως ότι στόχος του Μπανς δεν ήταν να γράψει ιστορικό θέατρο αλλά μάλλον θέατρο χαρακτήρων και μάλιστα ηρωικών χαρακτήρων. Για τον λόγο αυτό δεν προσκολλάται και δεν περιορίζεται από τα ιστορικά γεγονότα. Δεν τον ενοχλεί ακόμα και να χρησιμοποιήσει και ανακρίβειες. Για παράδειγμα, η γυναίκα του Μάρκου Μπότσαρη, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω ονομαζόταν Χρυσούλα αλλά ο Μπανς προτίμησε το όνομα Ελένη ή Έλενα, στα Αγγλικά Helena. Τον αδελφό του Μάρκου Μπότσαρη τον ονόμασε Κωνσταντίνο, στα Αγγλικά Constantine, και όχι Κώστα, όπως ήταν πιο

γνωστός τότε, αν και εδώ δεν ξεφεύγει πολύ από το ιστορικό πρόσωπο. Εντελώς όμως ατυχής, αδικαιολόγητη και καθόλου Ελληνική ήταν η επιλογή του ονόματος του γιου του Μάρκου Μπότσαρη από Δημήτριο τον ονόμασε Ιζόγκα. Αυτό είναι άξιο απορίας. Επίσης, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, ο Μάρκος Μπότσαρης έστειλε όλη την οικογένειά του στην Ανκόνα της Ιταλίας, αφού πέτυχε την απελευθέρωσή τους. Ωστόσο, ο Μπανς προτίμησε να τους έχει στην Ελλάδα μαζί με τον Μάρκο Μπότσαρη και ακόμα να τους εμπλέξει και στις μάχες, σε μια από τις οποίες ο Ιζόγκα, ο γιος του Μάρκου πέφτει μαχόμενος και η μητέρα του συλλαμβάνεται αιχμάλωτη.

Γ: Πλοκή

Για να πετύχει τη σκιαγράφιση των χαρακτήρων του θεατρικού του έργου ο Μπανς περιορίζει την πλοκή του έργου στο εξής απλό σενάριο: Οι Σουλιώτες βρίσκονται σ' ένα μεγάλο σπήλαιο συγκεντρωμένοι γύρω από τον πρόεδρο της Φιλικής Εταιρείας, ο οποίος τους καλεί να ορκιστούν πίστη στην πατρίδα και να αγωνιστούν για τη λευτεριά της. Ανάμεσα τους όμως βρίσκεται κι ένας προδότης ονόματι Αλβάρης, ο οποίος ορκίζεται μεν πίστη στον αγώνα αλλά στα ραδιούργα σχέδιά του είναι να καταδώσει και να προδώσει στους Τούρκους τις θέσεις των Ελλήνων. Υπόσχεται στο Μάρκο Μπότσαρη να μεταβεί στο στρατόπεδο των Τούρκων και αφού μάθει τα σχέδιά τους να τα μεταβιβάσει σ' αυτόν. Ο Μπότσαρης τον στέλλει, αλλά επειδή δεν τον εμπιστεύεται πλήρως στέλλει και το γιο του Ιζόγκα να τον παρακολουθήσει και να του διαβιβάσει τυχόν προδοτικές του κινήσεις. Ο Αλβάρης τον αναγνωρίζει, τη στιγμή που προδίδει στον Μουσταφά Πασά τα μυστικά μονοπάτια που οδηγούν στο σπήλαιο των Σουλιωτών και τον καταδιώκει. Ο Ιζόγκα κατορθώνει να διαφύγει τη σύλληψη και καταφθάνει στο σπήλαιο καταδιωκόμενος από τους Τούρκους. Ακολουθεί μάχη σώμα με σώμα. Ο Ιζόγκα προσπαθεί να προστατέψει τη μητέρα του αλλά πυροβολείται από τους Τούρκους και πεθαίνει. Η μητέρα του αιχμαλωτίζεται. Όταν ο Μάρκος Μπότσαρης μαθαίνει τα συμβάντα ορκίζεται να εκδικηθεί τον θάνατο του γιου του και να απελευθερώσει τη γυναίκα του από τις ορδές του Πασά. Με μια ολιγάριθμη δύναμη επιτίθεται στο στρατόπεδο των Τούρκων. Ακολουθεί σκληρή μάχη στην οποία ο Μάρκος Μπότσαρης τραυματίζεται σοβαρά αλλά συνεχίζει μέχρι να απελευθερώσει τη γυναίκα του. Μόλις όμως το κατορθώνει πέφτει νεκρός από τις πολλαπλές λαβωματιές αναφωνώντας «Πεθαίνω για σύζυγο κι Ελλάδα».

Δ: Χαρακτήρες

Πάνω σ' αυτή την απλή πλοκή ο Μπανς κατόρθωσε με εξαιρετική δεξιοτεχνία να σκιαγραφήσει τους χαρακτήρες του έργου του. Αν και βρισκόταν χιλιάδες μίλια μακριά από τα γεγονότα και εικοσιέξι χρόνια μετά το θάνατο του Μάρκου Μπότσαρη, κατόρθωσε με μεγάλη επιτυχία να συλλάβει τον πόνο και τη δυστυχία του σκλαβωμένου Έλληνα, ο οποίος δεν αντέχει πλέον τη σκλαβιά και είναι τώρα έτοιμος να εγερθεί, να αγωνιστεί και να θυσιαστεί για τη λευτεριά της πατρίδας του. Το έργο είναι γεμάτο από σκηνές πατριωτισμού αρκετά έντονες. Παράλληλα όμως παρουσιάζει τους κυριότερους χαρακτήρες του να διακατέχονται συνεχώς από ανάμεικτα συναισθήματα πατριωτισμού και θυσίας για την πατρίδα από τη μια πλευρά και αγάπης, στοργής, λύπης και οδύνης από την άλλη.

Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζει τον Μάρκο Μπότσαρη ως αγαπημένο σύζυγο, ως στοργικό πατέρα, ως αγωνιστή, ως πατριώτη, ως ήρωα.

Για παράδειγμα απαντώντας στη γυναίκα του, όταν τον ρώτησε τι νέα έχει να της πει, της λέει χαρακτηριστικά:

*Αίματος και σφαγής – μαρτυρίου – αγωνίας –
ό,τι η σκέψη μόλις μπορεί να πει γι' αθλιότητα
και δύσμοιρη Ελλάδα, Ελλάδα! Πότε θα πάψουν κάποτε
οι συμφορές σου; Η δύναμή σου, η αρχαία σου δύναμη
πότε θα εγερθεί;*

Και πιο κάτω, απευθυνόμενος στον γιο του για το καθήκον του προς την πατρίδα, του λέει εμφαντικά:

*Γεννήθηκες για την Ελλάδα κι οτιδήποτε αυτή σε
προστάξει είναι δικό σου ιερό καθήκον*

Παρουσιάζει την Έλενα τη γυναίκα του Μάρκου Μπότσαρη ως αγαπημένη σύζυγο, στοργική μητέρα και Ελληνίδα αγωνίστρια, η οποία καταπιέζει το μητρικό της ένστικτο θέτοντας τη θυσία του γιου της για την απελευθέρωση της Ελλάδας από τους Τούρκους κατακτητές πάνω από τη μητρική αγάπη

Για παράδειγμα, απευθυνόμενη στο γιο της του λέει:

*Αγόρι μου, γεννήθηκες ήρωας από του αγαπητού σου
Πατέρα το καλούπι. Είσαι ο μόνος μου γιος,
Αλλά εάν η θυσία σου θα προφύλαγε τη γη μας
Από αθλιότητες τόσο ζοφερές και τρομακτικές,
Θε να σε στόλιζα για την ευγενική θυσία,*

Παρουσιάζει τέλος τον γιο τους τον Ιζόγκα ως περήφανο για την ανδρεία του πατέρα του και πρόθυμο και αδημονούντα να ομοιάσει του πατέρα του στον ηρωισμό και να θυσιαστεί για την Ελλάδα.

Για παράδειγμα, στην πιο κάτω σκηνή ο Ιζόγκα εκφράζει στον πατέρα του την μεγάλη του επιθυμία και προθυμία να θυσιαστεί για την Ελλάδα:

*... να πεθάνεις για την Ελλάδα,
συχνά άκουα τον κύρη μου να λέει, είναι πράξη τόσο
υπερήφανη που κανείς ποτέ δεν μπορεί να θέλει περισσότερο.
Αν η φτωχή ζωή μου θα την έσωξε απ' αυτό το ζυγό,
με τι χαρά θα την έδινα για χάρη της.*

Και πιο κάτω, αναλαμβάνοντας την αποστολή που του ανέθεσε ο πατέρας του, ο Ιζόγκα τον επιβεβαιώνει ότι θα φανεί αντάξιός του λέγοντας:

*Για την Ελλάδα θα το κάνω. Θα δεις πόσο καλά
θ' αποδείξω ότι είμαι γιος σου! Αυτά τα δάκρυα ίσως
δείχνουνε την παιδική καρδιά μου – άντρας θα γίνω ευθύς
ως έρθει η ώρα.*

Ε: Η μετάφραση:

Για να είναι επιτυχημένη μια μετάφραση πρέπει αυτή να διαβάζεται ωςάν το κείμενο να είχε γραφτεί αρχικά στη γλώσσα της μετάφρασης. Αυτό πραγματικά χαρακτηρίζει τη μετάφραση του καθηγητή Μάριου Βύρωνα Ραΐζη, γιατί διαβάζοντας το θεατρικό έργο αυτό μπορεί κάποιος να πάρει την εντύπωση πως γράφτηκε αρχικά από Έλληνα συγγραφέα της εποχής εκείνης. Ο μεταφραστής κατόρθωσε να νιώσει τον παλμό και το ύφος του πρωτότυπου και με επιτυχία να το αποδώσει στη μετάφρασή του. Κατόρθωσε επίσης να διατηρήσει αμείωτο το ενδιαφέρον και την αγωνία του θεατή ή αναγνώστη ο οποίος ζει ψυχικά την κάθε στιγμή των γεγονότων και συμπάσχει με τους πρωταγωνιστές.

Η μετάφραση του καθηγητή Μάριου Βύρωνα Ραΐζη είναι πιστή στο πρωτότυπο, όχι όμως λέξη προς λέξη γιατί αυτό που τον ενδιαφέρει είναι να αποδοθεί πιστά το νόημα. Γι' αυτό ορθά κατά τη γνώμη μου αποδίδει τη φράση *pregnant fancy* δηλαδή κατά λέξη έγκυος φαντασία ως πλούσια φαντασία, τη φράση *I am marble now!* Είμαι μάρμαρο τώρα ως Τώρα έχω γίνει πέτρα! και *'Gad! Thou art a very Tarquin!* Θεέ μου! Είσαι πολύ Ταρκύνιος (όνομα παρμένο από τον ερωτικό πρόγκιπα Ταρκύνιο από το έργο του Σαίξπηρ ο *Βιασμός της Λουκρητίας*) ως Θεέ μου! Είσαι πραγματικός Καζανόβας. Αυτές είναι μόνο ενδεικτικές περιπτώσεις. Ανάλογες φράσεις υπάρχουν πολλές.

Επίσης με τη σωστή επιλογή των όρων και των λέξεων μας μεταφέρει νοερά στην εποχή του Εικοσιένα. Για παράδειγμα, μεταφράζει τις λέξεις *father*, σε πολλές περιπτώσεις, όχι ως πατέρας αλλά ως *κύρης*, *Greek* και *Grecian* όχι ως Έλληνας αλλά ως *Ρωμικός*, *fastnesses* όχι ως οχυρά, φρούρια αλλά ως *ταμπούρια*, *yard* όχι ως υάρδα αλλά ως *πήχης*, *belt* όχι ως ζώνη αλλά ως *σελάχι* (που ήταν δερμάτινη ζώνη της τότε εποχής με θήκες για φορητά όπλα), *scimitar* όχι ως σπαθί αλλά ως *γιαταγάνι*, *carbine* όχι ως τυφέκιο, καραμπίνα αλλά ως *καριοφίλι* και πολλά άλλα. Γενικά η μετάφραση του καθηγητή Μάριου Βύρωνα Ραΐζη είναι, τόσο από γλωσσικής όσο και αισθητικής πλευράς, μια άρτια, επιμελημένη και καλοπροσεγμένη δουλειά.

ΑΝΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ (ΧΑΤΖΗΟΔΥΣΣΕΩΣ)

* Παρουσίαση βιβλίου που πραγματοποίησε ο Όμιλος Φίλων Θεάτρου στις 7 Νοεμβρίου 2006

ΣΤΟΝ ΚΥΠΡΟ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

*Η ποίηση σου παλαμάρι
που δέσαμε τη μνήμη μας
σε μέρη πολύ αγαπημένα
που δέσαμε την ψυχή μας
σε πράγματα πολύ αγαπημένα!*

ΤΑΣΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΤΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΟΥ ΧΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΤΟΥΣ ΣΗΜΑΣΙΑ

Η μουσική εκπαίδευση των παιδιών πρέπει να αρχίζει από τις δικές τους παραδόσεις (Katalin F., 1988:13).

Αυτή η διαπίστωση ξεκίνησε και αναπτύχθηκε από τον μεγάλο παιδαγωγό Zoltan Kodaly ο οποίος υποστήριξε ότι τα παραδοσιακά τραγούδια και παιχνίδια είναι ο πιο άμεσος τρόπος της κατανόησης της μουσικής. Ο ίδιος δήλωσε σε διάλεξη του «τραγούδι και κίνηση βρίσκονται ενωμένα στα παραδοσιακά παιχνίδια και στους χορούς». Το παραδοσιακό τραγούδι της κουλτούρας και γλώσσας του παιδιού είναι το επιθυμητό υλικό για τα μικρά παιδιά να έρθουν σε πρώτη επαφή με την μουσική. Η μουσική των παραδοσιακών παιχνιδιών βοηθά τα παιδιά να κατανοήσουν «ποια είναι» και να αναπτύξουν την πολιτισμική τους ταυτότητα, γιατί μέσα από τα παιχνίδια φαίνεται ο χαρακτήρας της τοπικής κοινωνίας.

Γι' αυτό και η μουσική παιδεία πρέπει να αρχίζει από τις δικές μας παραδόσεις και όχι από τις ξένες.

Ποιά η σημασία των παραδοσιακών παιχνιδιών στη μουσική παιδεία;

- Αναπτύσσει τις τραγουδιστικές του ικανότητες και ξυπνά μέσα του η επιθυμία και το ενδιαφέρον για το τραγούδι.
- Αναπτύσσει την αίσθηση του ρυθμού.

Παράλληλα με τις τραγουδιστικές του δεξιότητες, αναπτύσσεται και η αίσθηση του ρυθμού. Σχεδόν όλα τα παιδικά παιχνίδια περιλαμβάνουν κινήσεις που τονίζουν τον παλμό του τραγουδιού. Κάθε παλμός υποστηρίζεται και από μια κίνηση. Με τη συχνή χρήση των μουσικών παιχνιδιών τα παιδιά αναπτύσσουν την αίσθηση του παλμού.

Ο ρυθμός του τραγουδιού, στα περισσότερα τραγούδια, είναι απλός και συνδυάζεται με τον μελωδικό-ρυθμικό συλλαβισμό του κειμένου. Κάθε συλλαβή ισοδυναμεί και με ένα τόνο συνήθως.

- Αναπτύσσει την αίσθηση του αργά και γρήγορα.

Υπάρχουν παιχνίδια σε αργό τέμπο και υπάρχουν και σε γρήγορο τέμπο ή αλλιώς, υπάρχουν αργά και γρήγορα παιχνίδια.

- Η κίνηση και ο χορός που βρίσκονται μέσα στα παραδοσιακά παιχνίδια βοηθούν στην εμπέδωση όλων των πιο πάνω στοιχείων.
- Καλλιεργούν την καλαισθησία.

Το στοιχείο της αισθητικής αγωγής υπάρχει έντονο στα παιδικά παιχνίδια, που συνδυάζονται πάντοτε με τραγούδι ή ποίημα, κίνηση και χορό.

Κοινωνικά και πνευματικά οφέλη

- Συναισθηματική καλλιέργεια και κοινωνικοποίηση των παιδιών μέσα από το

παιχνίδι. Η μεγάλη επιθυμία των παιδιών να παίξουν στα παιχνίδια αυτά, τα αναγκάζει να αποβάλουν αναγκαστικά την ντροπαλότητα τους και την φοβία τους προς τα υπόλοιπα παιδιά και να συνεργαστούν ομαδικά για την εκτέλεση του παιχνιδιού.

- Άσκηση πειθαρχίας. Τα παιδιά μαθαίνουν να υπακούνε στους κανόνες του παιχνιδιού αλλά και στους «αρχηγούς» αν υπάρχουν. Μαθαίνουν να αποδέχονται τους κανόνες αλλά και τις συνέπειες που υπάρχουν. Μαθαίνουν για τη νίκη αλλά και για την ήττα.
- Η ανταγωνιστικότητα μέσα από τις δημοκρατικές διαδικασίες των παιχνιδιών είναι επίσης μια αρετή που αναπτύσσεται μέσα από τα παιχνίδια. Πολλές φορές τα παιχνίδια είναι ομαδικά ή για να υπάρχει ανταγωνισμός χωρίζονται σε δύο αντίπαλες ομάδες. Η νίκη δεν έχει ποτέ έπαθλο στα παραδοσιακά παιχνίδια.
- Η ευκινησία, η ταχύτητα, η ευστροφία, η τιμιότητα, η ρωμαλεότητα είναι επίσης χαρακτηριστικά που καλλιεργούνται μέσα από τα παραδοσιακά παιχνίδια.
- Προσαρμογή σε δημοκρατικούς κανόνες. Το παιχνίδι μοιάζει σαν μια μικρή δημοκρατική κοινωνία μια και η εκλογή των αρχηγών και των μελών κάθε ομάδας γίνεται πάντα μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες.

Παιχνίδια του χτες

Η κυρά Μαρία

Το παιχνίδι αυτό είναι κοριτσίστικο τραγούδι και παίζεται ομαδικά. Ένα κορίτσι επιλέγεται ως η κυρά Μαρία, ενώ τα υπόλοιπα κορίτσια στέκονται απέναντι της σε απόσταση δύο μέτρων περίπου. Γίνεται μεταξύ τους ένας μελωδικός διάλογος που συνδυάζεται με ρυθμική κίνηση, πήδημα των ποδιών εναλλάξ μπρος πίσω με τα χέρια της κυράς Μαρίας πίσω πιασμένα ενώ τα υπόλοιπα κορίτσια κρατούν χεράκια.

- Κορίτσια: – Που θα πάς κυρά Μαρία δεν περνάς δεν περνάς!
Που θα πάς κυρά Μαρία δεν περνάς περνάς.
- κ. Μαρία: – Θα υπάγω εις τον κήπο δεν περνάω δεν περνάω!
Θα υπάγω εις τον κήπο δεν περνάω περνάω.
- Κορίτσια: – Τι θα κάνεις εις τον κήπο δεν περνάς, δεν περνάς!
Τι θα κάνεις εις τον κήπο δεν περνάς περνάς.
- κ. Μαρία: – Θε να κόψω (ελεύθερη επιλογή δραστηριότητας στον κήπο)
δύο βιολέτες δεν περνάω δεν περνάω!
Θε να κόψω δυο βιολέτες δεν περνάω περνάω!
- Κορίτσια: – Τι θα κάμεις τις βιολέτες δεν περνάς, δεν περνάς!
Τι θα κάμεις τις βιολέτες δεν περνάς, περνάς!
- κ. Μαρία: – Θα τες δώσω στην καλή μου δεν περνάω δεν περνάω!
Θα τες δώσω στην καλή μου δεν περνάω περνάω!
- Κορίτσια: – Και ποια είναι η καλή σου δεν περνάς δεν περνάς!
Και ποια είναι η καλή σου δεν περνάς περνάς!
- κ. Μαρία: – Η καλή μου είναι η (Παναγιώτα) δεν περνάω δεν περνάω!

Η καλή μου είναι η Παναγιώτα δεν περνά περνά!

Το κορίτσι που επιλέγει η κυρά Μαρία παίρνει τη θέση της είτε συνοδεύει από την αρχή την κυρά Μαρία.

Κατ.Εύη Αυξεντίου 7/03

Δεν πε ρνάς κυ ρά Μα ρί α δεν πε ρνάς δεν πε ρνάς

Δεν πε ρνάς κυ ρά Μα ρί α δεν πε ρνάς πε ρνάς!

Η Μαργαρίτα

Ομαδικό παιχνίδι για κορίτσια και αγόρια. Τα παιδιά πιάνονται χεράκια και προσπαθούν να κρύψουν την Μαργαρίτα που έχει επιλεγεί προηγουμένως. Ένα άλλο παιδί γυρίζει κυκλικά γύρω από τον κύκλο που έκαναν τα άλλα παιδιά και αρχίζει να τραγουδάει κάνοντας ένα μελωδικό διάλογο με τα παιδιά που κάθονται γύρω από τη μαργαρίτα.

- Παιδί: – Πού είναι η Μαργαρίτα τρα λα λα τρα λα λα;
Πού είναι η Μαργαρίτα κι ο καθείς σας αγαπά.
- Παιδιά: – Είναι στο φρούριο της τρα λα λα τρα λα λα.
Είναι στο φρούριο της κι ο καθείς σας αγαπά.
- Παιδί: – Θέλω να της μιλήσω τρα λα λα τρα λα λα.
Θέλω να της μιλήσω κι ο καθείς σας αγαπά.
- Παιδιά: – Μα εν ψηλός ο τοίχος τρα λα λα τρα λα λα.
Μα εν ψηλός ο τοίχος κι ο καθείς σας αγαπά.

Στο σημείο αυτό το παιδί κτυπά ένα κορίτσι στον ώμο που πρέπει να υπακούσει και να το ακολουθήσει. Το ίδιο τραγούδι επαναλαμβάνεται πολλές φορές μέχρι να φανεί η Μαργαρίτα. Τότε όλα τα παιδιά χαρούμενα κτυπώντας παλαμάκια τραγουδούν:

- Α να η Μαργαρίτα τρα λα λα τρα λα λα!
Α να η Μαργαρίτα κι ο καθείς μας αγαπά!

Κατ. Μ. Σταυρίδης
(Μουσικό Εργαστήρι, σελ. 15)

Που είν' η Μαργαρίτα τραλα λα τραλα λα που
είν' η Μαργαρίτα κοκαθεις σας αγαπά!

Ένα λεπτό κρομμύδι

Ομαδικό κοριτσίστικο παιχνίδι που παρουσιάζει κοινά με το παιχνίδι η κυρά Μαρία. Ένα κορίτσι στέκεται απέναντι από μια σειρά παιδιών και ξεκινά ένας μελωδικός διάλογος μεταξύ τους παράλληλα με τη χρήση κίνησης, πήδημα εναλλάξ προς τα μπρος και πίσω.

– Ένα λεπτό κρομμύδι, κέο, μακέο, ενά λεπτό κρομμύδι, μπράτσιο καβαλιέρο.

– Και τι θα το κάνεις κέο μακέο, και τι θα το κάμεις μπράτσιο καβαλιέρο.

– Θελώ να το παντρέψω, κέο μακέο, θελώ να το παντρέψω μπράτσιο καβαλιέρο.

– Και ποιον παντρεύεις κέο μακέο, και ποιόν παντρεύεις μπράτσιο καβαλιέρο.

– Παντρεύω την (Ελένη) κέο μακέο παντρεύω την Ελένη μπράτσιο καβαλιέρο.

– Με ποιόν την παντρεύεις κέο μακέο, με ποιον την παντρεύεις μπράτσιο καβαλιέρο.

– Της δίνω ένα... φτείρη¹ (ελεύθερος χαρακτηρισμός) κέο μακέο, της δίνω ένα φτείρη μπράτσιο καβαλιέρο.²

Συνεχίζει μετά το κορίτσι που επέλεξε και απαντά.

– Αυτόν δεν τον θέλω κέο μακέο, αυτόν δεν τον θέλω μπράτσιο καβαλιέρο!

– Σου δίνω έναν άγγελο (ελεύθερη επιλογή μέχρι να της δώσει τον κατάλληλο) κέο μακέο σου δίνω έναν άγγελο μπράτσιο καβαλιέρο!

– Αυτόν τον θέλω κέο μακέο αυτόν τον θέλω μπράτσιο καβαλιέρο!

Κατ.Εύη Αυγεντίου

Ε νά λε πό κρο μμύ δι κέ ο μα κέ ο ε
νά λε πό κρο μμύ δι μπρά τοιο κα βα λλιέ ρο

Το παιχνίδι συνεχίζεται μέχρι η «νύφη» να επιλέξει τον κατάλληλο «γαμπρό». Αφού βρεθεί ο κατάλληλος γαμπρός, τότε η νύφη παίρνει τον πρωταγωνιστικό ρόλο και ξαναρχίζουν από την αρχή.

Η μέλισσα

Ομαδικό παιχνίδι για κορίτσια και αγόρια. Δύο παιδιά επιλέγονται ως αρχηγοί. Μεταξύ τους συμφωνούν μυστικά ένα φρούτο ή ένα λουλούδι, που αντιπροσωπεύει την ομάδα τους. Κρατώντας τα χέρια τους ενωμένα και σηκωμένα ψηλά σαν καμάρια, περνούν τα υπόλοιπα παιδιά με σειρά από κάτω και όλοι μαζί τραγουδούν.

Περνά περνά η μέλισσα με τα μελισσόπουλα
Άλογον επιάσαν και το εκρεμμάσαν.
Μήτ' εγώ μήτ' εσύ, μήτ' ο μπάρμπα τζίτζικας.
Ο τζίτζικας ελάλησε μαύρη ρόγα γυάλισεν.
Τσακ, τσούκ το κα-λύ-τε-ρο που-λί εν τού-το!

Ένα παιδί πιάνεται ανάμεσα στα δύο παιδιά. Αυτά το παραμερίζουν και το ρωτούν μυστικά ποιο επιλέγει ρωτώντας το ποιο φρούτο προτιμά πχ.. φράουλα ή πορτοκάλι ή μπορεί να επιλέξει χρώμα ή αυτοκίνητο κλπ. Ανάλογα με το φρούτο που θα επιλέξει θα πάει και στην ανάλογη ομάδα.

Μετά τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες και τραβά η μια ομάδα την άλλη. Η πλευρά που δεν θα πέσει από το σπρώξιμο θα είναι και η νικήτρια.

Πε ρνά περνά η μέ λι σσα με τα με λι σσόπου λα
ά λο γο ε πιά σαν και το ε κρε μμά σαν μήτ' ε γω μήτ' ε σύ ο
τζί τζι κας ε λά λη σε μαύρη ρά γα γιά λι σε τσακ τσούκ το κα
λύ τε ρο που λί εν τού το

Αφκά!

Στο παιχνίδι αυτό επιλέγεται ένα παιδί για αρχηγός στον οποίο δίνεται ένα μαντήλι. Τα υπόλοιπα παιδιά κάθονται σε κύκλο και αρχίζουν να τραγουδούν το τραγούδι. Ο αρχηγός τρέχει γύρω γύρω και πρέπει με το τέλος του τραγουδιού να αποθέσει το μαντήλι πίσω από ένα από τα παιδιά. Εκείνο το παιδί θα πρέπει να κυνηγήσει τον αρχηγό. Ο αρχηγός θα πρέπει να τρέξει για να μην τον πιάσει και αυτός κυκλικά γύρω από τα παιδιά. Σώζεται όταν προλάβει να καθίσει στη θέση του παιδιού όπου έβαλε το μαντήλι.

*Αφκά αφκά πουλώ τα του θκειού μου του κολόκα
που κάμνει κολοκούθκια τζαι τρων τα κοπελλούθκια,
ούθκια ούθκια κοπελλούθκια!*

Ρόδος

Ένα παιχνίδι που κατέγραφα προσωπικά από παιδιά της Δ τάξης δημοτικού σχολείου της Κύπρου, είναι το παιχνίδι «Ρόδος», που σίγουρα έχει έρθει από τον Ελλαδικό χώρο.

Το παιχνίδι αυτό παίζεται με ζευγαράκια. Τα παιδιά στο τραγούδι αυτό συνοδεύουν ρυθμικά το τραγούδι τους με ήχους που κάνουν κτυπώντας τα χέρια τους ως εξής.

Η λέξη Ρόδος είναι η εισαγωγή και την λένε σαν παρλάντο, έχοντας και οι δύο τα χέρια σε θέση «προσευχής» προς τα μπρος. Μετά ακολουθούν οι εξής ρυθμικές κινήσεις:

- Χτύπος με χειροκρότημα και μετά τα χέρια εναλλάξ δεξιά και αριστερά.
- Δύο χτυπήματα χειροκρότημα και δύο κτυπήματα με τα χέρια ανάποδα (με την πίσω πλευρά των χεριών) με το απέναντι παιδί.

Το πιο πάνω ρυθμικό μοτίβο συνεχίζεται κυκλικά μέχρι το τέλος του τραγουδιού.

Με τον ήχο των χεριών δημιουργείται εντυπωσιακό εφφέ.

*Ρόδος!**Πάμε στη Ρόδο στη Ροδοπούλα, Τούρκος αγάπησε Ελληνοπούλα.*

f

Κατ.Εύη Αυξεντίου

Ρόδος Πά με στη Ρόδο στη Ροδοπούλα
 Τούρκος γάπησε Ελληνοπούλα

Ρυθμική συνοδεία του τραγουδιού με παλαμάκια

*Αυτός την θέλει μα κείνη δεν θέλει, και η μανούλα της την επιμένει.
 Πάρτον εκόρη μου κ' έχει καϊκι, θα σε πηγαίνει Θεσσαλονίκη.
 Όχι μανούλα μου δεν τον επαίρω, Ρωμά γεννήθηκα ρωμά πεθαίνω!*

Παιχνίδια του σήμεραΣτρομφάκια

Τα στρομφάκια είναι και αυτό ένα από τα παιχνίδια που προσωπικά κατέγραψα σε δημοτικό σχολείο της Κύπρου. Όπως είναι φανερό η θεματολογία των παιχνιδιών αλλάζει και επηρεάζεται από ήρωες των κινουμένων σχεδίων. Το παιχνίδι αυτό παίζεται σε ζευγαράκια. Τα παιδιά συνοδεύουν το τραγούδι τους με κτυπήματα των χεριών ως εξής μια κίνηση σε χειροκρότημα και μια εναλλάξ κτύπημα των χεριών με τον απέναντι συμπαίκτη.

Το παιχνίδι αυτό χαρακτηρίζεται από τον γρήγορο τέμπο στο πρώτο μέρος του και στον αργό τέμπο στο υπόλοιπο του.

Εδώ δεν παρατηρείται η επανάληψη όπως παρατηρείται στα παραδοσιακά παιχνίδια.

Και σε αυτό το παιχνίδι γίνεται η «προφορική συμφωνία» ανάμεσα στα παιδιά, με την συλλαβική εκφορά του τίτλου του τραγουδιού «στρουμφάκια».

*Αστεία κολλητήρια μ' αρέσει να κολλάω
και με τους φίλους π' αγαπώ μ' αρέσει να γελάω
απ' όλα τα λουλούδια μ' αρέσει η κρινίτσα.*

Κατ.Εύη Αυξεντιου

Στρουμφάκια!
(φωνακτά)

Α στεί α κο λλη τή ρια μ'α ρέ σει να κο λλά ω και
με τους φί ους π'α γα πω μ'ά ρέ σει να γε λά ω
Ε λε νί τσα τσα τσα τσα Ντο μα τι τσα τσα τσα τσα α γγου
ρι τσα τσα τσα τσα πα τσο λι τσα τσα τσα τσα

κι απ' όλα τα ονόματα μ' αρέσ' η Ελενίτσα.

*Ε-λε-νί-τσα τσα τσα τσα
Ντο-μα-τί-τσα τσα τσα τσα
Α-γγου-ρί-τσα τσα τσα τσα
Πα-τσο-λί-τσα!*

Παγωτό

Το παιχνίδι αυτό παίζεται σε ζευγαράκια. Υπάρχει μια εισαγωγική «προφορική συμφωνία» ανάμεσα στα δύο παιδιά και ακολουθεί το τραγούδι. Η «προφορική συμφωνία» γίνεται με τα χέρια ενωμένα προς τα μπρος και δεξιά και αριστερά κίνηση, παράλληλα με τη συλλαβική εκφορά του τίτλου του τραγουδιού.

Στο πιο πάνω τραγουδάκι τα αριστερά χέρια των παιδιών, ενώνονται από την πίσω πλευρά των χεριών. Τα χέρια κινούνται προς τα πάνω, στη μέση και προς τα κάτω. Το ισχυρό κτύπημα είναι στη μέση.

*Παγωτό!
Και θέλω πα πα πα
Και θέλω γω γω γω*

Και θέλω πα και θέλω γω

Κατ.Εύη Αυγεντίου 7/03

Πα γω τό Και θέ λω πα πα πα και θέ λω γω γω

γω και θέ λω πα και θέ λω γω και θέ λω πά γω το

Και θέλω πα-γω-τό
 Γιατ' είναι λι λι λι
 Γιατ' είναι χου χου χου
 Γιατ' είναι λι γιατί είναι χου
 Γιατ' είναι λι χου διά
 Που τρώνε τα παιδιά

Σι μαριό

Το *σι μαριό* είναι ένα ομαδικό παιχνίδι όπου τα παιδιά πιασμένα κυκλικά, έχοντας το ένα χέρι πάνω από το χέρι του διπλανού του και το άλλο κάτω από το χέρι του άλλου διπλανού, αρχίζουν το παιχνίδι χτυπώντας ρυθμικά ο ένας το χέρι του άλλου. Εκεί που θα πέσει το «θρή» φεύγει το παιδί εκείνο. Συνεχίζεται έτσι μέχρι που μένουν δύο παιδιά και κρατούν δύο χεράκια που τα κινούν ρυθμικά δεξιά και αριστερά. Στο «θρή» γίνεται μια μάχη για το αν θα μπορέσει ο ένας να κτυπήσει το χέρι του άλλου. Αν κτυπήσει τον αντίπαλο κερδίζει ή αν όχι κερδίζει ο άλλος.

Το παιχνίδι αυτό έχει ιταλικές και αγγλικές λέξεις. Τα παιδιά αρέσκονται στο να

Κατ.Εύη Αυγεντίου

Σι μα ριό μα μα ρι ό μα ρι ό σι μα

κα ρό μα κα ρό μα κα ρό λέο λέο τι τι τι λέο λέο

τι τι τι ουάν ττου θρή

μιλούν ξένες λέξεις έστω και αν δεν καταλαβαίνουν το περιεχόμενο.

Σι μαριό μαριό μαριό
 Σι μακαρό μακαρό μακαρό

Λέο λέο ντι ντι ντι
 Λέο λέο ντι ντι ντι
 Ουάν, ττού, θρή

Μον αμι³

Το παιχνίδι αυτό παίζεται σε ζευγαράκια. Αρχίζει το τραγούδι με μια «προφορική συμφωνία» ανάμεσα στα δύο παιδιά. Τα χέρια ενωμένα μπροστά, κουνώντας τα δεξιά και αριστερά, λέγοντας τη λέξη «μον αμι». Ακολουθεί αμέσως το τραγούδι. Παίζεται και αυτό με παλαμάκια και άλλες χαριτωμένες κινήσεις.

Καρ.Εύη Αυξεντίου 7/03

Χάλοου μπέ πι χάλοου μπέ πι τσόκο λα τσόκο λα μπο μπο μπο

τσάρλι μπέ πι τσάρλι μπέ πι σου χω ένα μυστικό σοι Σα γα πώ!

και σι σι σι και γω γω γω και σι και γω και ... Είσαι μαι μού
 (έξω η γλώσσα) (φωνακτά)

Και αυτό το τραγουδάκι χαρακτηρίζεται από αγγλικές και ιταλικές λέξεις, χωρίς συγκεκριμένο νόημα. Είναι χιουμοριστικό, κοροϊδευτικό τραγούδι.

Χάλοου μπέπι, χάλοου μπέπι τσόκολα μπο μπο μπο
 Τσάρλη μπέπι, τσάρλη μπέπι σου χω ένα μυστικό.
 Σς! Σαγαπώ!
 Και σι σι σι και γω γω γω και σι και γω και (γλώσσα προς τα έξω)!
 Είναι μαϊμού!

Κορίτσια!

Το παιχνίδι αυτό παίζεται σε ζευγαράκι. Αρχίζει με την εισαγωγή του τίτλου του τραγουδιού και ακολουθεί το τραγούδι με παλαμάκια των χεριών μεταξύ τους και δεξιά και αριστερά με τον συμπαίκτη εναλλάξ.

Κορίτσια μη περάσετε οδός Αναστασίου,
 γιατί σας περιμένουν αγόρια γυμνασίου.

Κατ.Εύη Αυξεντίου 7/03

Κο ρί τσιτα μη πε ρά σε τε ο δός Α να στα σί ου

Finale

τρι τος και κα λύ τε ρος εί ναι ε ρο πό ρος

*Ο ένας είν' καθηγητής ο άλλος ταχυδρόμος
Ο τρίτος και καλύτερος είναι αεροπόρος!*

*Η μια του λέει σ' αγαπώ κι η άλλη σε λατρεύω
Η τρίτη και καλύτερη του λέει δεν σε θέλω!*

*Η μια φοράει το μαγιό η άλλη το μπικίνι
Κι η τρίτη και καλύτερη φοράει σούπερ μίνι!*

*Η μια γεννάει δίδυμα η άλλη τριδυμάκια
Κι η τρίτη και καλύτερη γεννάει αγγουράκια!*

Γενικές παρατηρήσεις

Τα μουσικά παιχνίδια του σήμερα χαρακτηρίζονται από:

- Θεματολογία παρμένη από τον σημερινό τρόπο της καθημερινής ζωής
 - καινούργια επαγγέλματα (αεροπόρος),
 - χαρακτηριστες κινουμένων σχεδίων ή αγαπημένων ηρώων του κινηματογράφου «Στρουμφάκια», «Αλίκη Βουγιουκλάκη», «Αγγελοι του Τσάρλη» (δεν τα έχω καταγράψει σε αυτό το άρθρο).
 - σχέσεις αντρών και γυναικών
- Γρήγορος ρυθμός
- Τα περισσότερα τραγουδάκια κάνουν μια αρχική εισαγωγή, που προσωπικά πιστεύω είναι σαν ένα είδος συμφωνίας ανάμεσα στα δύο παιδιά που παίζουν το παιχνίδι. Η συμφωνία αυτή γίνεται με τη συλλαβική εκφορά του τίτλου του τραγουδιού. Αυτό δεν παρατηρείται σε τραγούδια παλαιότερων εποχών.
- Λέξεις και φράσεις παρμένες από την αγγλική και ιταλική γλώσσα ενώ αντίθετα παλαιά παραδοσιακά τραγούδια περιείχαν φράσεις και λέξεις από την τουρκική γλώσσα.
- Μειωμένη η χρήση της Κυπριακής διαλέκτου στα σημερινά παιδικά τραγούδια, ενώ αντίθετα τα παραδοσιακά τραγούδια της Κύπρου ήταν σχεδόν μόνο στη διάλεκτο. Παρατηρείται εξευγενισμός της γλώσσας των παιδιών.
- Η απελευθέρωση της γυναίκας φαίνεται και μέσα από τα τραγούδια των

παιδιών. Η γυναίκα σήμερα φλερτάρει, είναι μοντέρνα έως προκλητική, φοράει σούπερ μίνι και μπικίνι. Δεν διστάζει να πει και σ' αγαπώ στο αγόρι!

Όλα τα πιο πάνω φαινόμενα ήταν αδιανόητα στην παλιά κλειστή κοινωνία της Κύπρου ενώ σήμερα είναι όπως ακριβώς τα περιγράφουν τα τραγούδια των παιδιών.

- Ο τίτλος που δίνουν τα παιδιά στα τραγούδια τους πολλές φορές δεν έχει καμία σχέση με το περιεχόμενο του τραγουδιού όπως π.χ. στο τραγουδάκι «Στρουμφάκια».
- Τα σημερινά παιδικά τραγουδάκια δεν είναι ομαδικά και παίζονται ζευγαράκια, κυρίως από τα κορίτσια. Τα ομαδικά παιχνίδια του χτες έχουν αντικαταστασθεί από το ποδόσφαιρο στις σχολικές αυλές. Η αποξένωση που χαρακτηρίζει την κοινωνία μας, οι αποστάσεις που δημιουργήσαμε μεταξύ μας, δεν άφησαν ανητηρέαστα ούτε τα παιδιά.

Το μουσικό παιχνίδι τόσο του χτες όσο και του σήμερα, δεν παύει να γεμίζει χαρά τα παιδιά, δεν παύει να είναι μια αυθόρμητη δημιουργία των παιδιών, βγαλμένη μέσα από τον κόσμο τους.

Υπάρχει όμως και σήμερα σε άλλη μορφή, ένα άλλο πρόσωπο. Το τραγούδι αλλάζει όπως αλλάζουμε και μεις, όπως αλλάζουν οι καιροί μας.

Το παιδικό τραγούδι θα υπάρχει όσο θα υπάρχουν παιδιά!

ΕΥΗ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

1. Φτείρης είναι αυτός που έχει ψείρες.
2. μπράτσο καβαλιέρο, φράση ιταλικής προέλευσης, που πιθανόν να εννοεί «αγκαλιά με έναν συνοδό» (αγόρι).
3. Μον αμι στα γαλλικά σημαίνει «φίλε μου». Παρόλα αυτά το κείμενο του τραγουδιού είναι ακαταλαβίστικο και δεν έχει σχέση με τον τίτλο. Είναι συρραφή ξένων λέξεων, κάτι που αρέσει στα παιδιά να κάνουν όταν παίζουν.

Βιβλιογραφία

- Δαμιανού, Ι.Δ. (1992) «Το παραδοσιακό παιδικό τραγούδι στην Ελλάδα» (παράρτημα). Θεσσαλονίκη, ΑΠΘ, 41-42, 46, 48-49.
- Παπαχαράλαμπος Γ. «Αρχαία παιχνίδια παρά τοις σημερινούς Κυπρίους». Περ. «Κυπριακά Σπουδαία», τόμος Ζ, Λευκωσία, (1943), (1983).
- Περσιάνης Κ.Π. (1983). «Η παιδαγωγική σημασία των παραδοσιακών κυπριακών παιχνιδιών». Περ. «Λαογραφική Κύπρος» τ.33, 41-47.
- Σταυρίδης Γ.Μ. (1985) «Μουσικό Εργαστήρι». Αθήνα: Εκ. Gutenberg, 15
- Φιλίππου, Π. (1983), «Κυπριακά Γυναικεία Παιχνίδια». Περ. «Λαογραφική Κύπρος» τ33, 77-79.
- Forrai K. Music in Preschool. Budapest: Kultura, 1988, 13.

ΟΙ ΝΕΟΙ

Ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸν οἶκον «Ἐλευθερουδάκης» ἐκυκλοφόρησαν τὸ 1922, καὶ σὲ ἐπιμέλεια τοῦ Τέλλου ἸΑγρα, «Οἱ Νέοι». Μὲ τὸν ὑπότιτλον «Ἐκλογή ἀπὸ τὸ ἔργο τῶν νέων Ἑλλήνων Ποιητῶν 1910-1920». Πρόκειται, οὐσιαστικά, γιὰ μιὰν ἀνθολογία 258 σελίδων μὲ ποιητὰς, οἱ ὅποιοι φανερόντωνται εἰς τὰ γράμματά μας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος.

Ὁ Τέλλος ἸΑγρας εἰς τὸ «Πρόλογος στὴν Ἀνθολογία τῶν Νέων» (σελίδες θ'-ιε') προβαίνει εἰς μιὰν ἄκρως ἰδεαλιστικὴν θεώρησιν τῆς τέχνης μὲ φιλοσοφικὰς καὶ κοινωνιολογικὰς προεκτάσεις. Ἀποτιμᾷ τὴν ἀξίαν τῆς ποιήσεως ὡς βασιλίδος τῶν τεχνῶν καὶ ἀναλύει, μᾶλλον, ἔξαντλητικὰ τὸ θεωρητικὸν ἅμα καὶ πρακτικὸν θέμα τῆς οὐσίας καὶ τῆς μορφῆς τῆς ποιήσεως. Τέλος ἀναφέρεται εἰς τὴν πολυμορφίαν τοῦ ὑπάρχοντος εἰς «Τοὺς Νέους» ποιητικοῦ ὕλικου καὶ τίς ἐπιδράσεις αὐτοῦ ἀπὸ τὴν Γαλλικὴν Φιλολογίαν, δίχως πάντως νὰ παραγνωρίζῃ τοὺς «ἔικοσι ποιητικὸς αἰῶνες» τῆς Ἑλλάδος. Οἱ λεπταίσθητες του παρατηρήσεις γύρω ἀπὸ τὴν ποίησιν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς καὶ ἡ θεώρησις του διὰ τὴν προγενεστέραν κλείνουν τὸ ἐν θέματι προλογικὸν σημείωμα.

Εἰς «Τοὺς Νέους» ἀνθολογοῦνται κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν οἱ: **Γ. Ἀθανασιάδης** (Γ. Ἀθάνας) μὲ τὰ ποιήματα: «Ὁ πόνος τῆς ἀγαπητικιάς» (σελίς 1), «Τετράστιχα» (σελίς 2), «Τοῦ πεθαμένου ναυτικοῦ» (σελίδες 2-3). **Μ. Ἀναστασίου**, «Intermedium» (σελίδες 4-6). Γεώργιος Ἀργυρόπουλος, «Τέτοια ἢ ζωὴ» (σελίδες 7-8), «Θάμουν ἀπτός» (σελίς 8), «Πότε νὰ πέση χειμωνιά» (σελίς 9). **Κώστας Βάρονης**, «Ἀλκιβιάδης» (σελίδες 10-11), «Ὁρέστης» (σελίδες 11-12), «Ὁ ἐκλεκτός» (σελίς 12). **Κώστας Βελιμέξης (Κωστής Βελμύρας)**, «Θυσία» (σελίδες 13-17). **Γιάννης Βούλης**, «Ἡ ἀκριβὴ σου θύμησις» (σελίδες 18-19), «Μυροφόρα» (σελίς 19). **Γ. Βρυσιμιτζάκης**, «Ἑλληνικὴ θάλασσα» (σελίδες 20-21). **Χρῆστος Γερογιάννης**, «Ἐσένα... θάχοιμε Θεό μας» (σελίδες 22-23), «ᾠ!... Ἐύπνησε στὴ νύχτα μας» (σελίδες 23-25). **Μ. Δαμιράλης**, «Μαρμαράδες» (σελίδες 26-27). Δημ. Δημόπουλος «Ρυθμοὶ» (σελίδες 28-30). **Δημ. Δημητριάδης (Ρήγας Γκόλφης)**, «Τραγουδῶντας βαθύφωνα» (σελίδες 31-32), «Γιὰ τὴν παθητικὴ συμφωνία τοῦ Τσαϊκόφσκη» (σελίς 33), «Λουῖζα» (σελίδες 33-34), «Σ' ἀγαπῶ» (σελίδες 35-36), **Θεὼν Δρακοπούλου (Μυρτιώτισσα)**, «Σὲ μιὰ νεκρὴ» (σελίδες 37-38), «Νεκρές» (σελίδες 38-39), «Voluptas» (σελίδες 39-40). **Αλέκος Δράκος**, «Ταβέρνα Bohemica» (σελίς 41). **Νίκος Ν. Δρακουλίδης (Ἄγγελος Δόξας)** «Χινόπωρο» (σελίδες 42-43), «Ἐλεγεῖο» (σελίδες 43-44). Ἀναστάσιος Γ. Δρίβας «Μικρὰ Ἐλεγεῖα» (σελίδες 45-47). **Χρῆστος Εὐελπίδης (Χρ. Ἐσπερος)** (σελίδες 48-49), **Ε.Γ. Ἰωάννου**, «Τὸ φθινοπωρινὸ εἰδύλλιο» (σελίδες 50-51), «Ecloga» (σελίδες 51-52), «Σπουδές» (σελίδες 52-53), «Παραφωνίες» (σελίς 53). Σημειῶνουμε ἐδῶ ὅτι τὸ Ε.Γ. Ἰωάννου εἶναι τὸ πραγματικὸ ὄνομα τοῦ Τέλλου ἸΑγρα. **Γαλάτεια Καζαντζάκη (Πετρούλα Ψηλορείτη)** «Τὰ τραγούδια τοῦ Θεοῦ» (σελίδες 54-56), «Προσευχὴ» (σελίδες 56-57), «Ἡ Ἄνοιξη» (σελίς 57), «Στὴ Μάνα μας» καὶ «Δέηση» (σελίς 58). **Λαίλιος Καρακάσης** «Χαριτωμένος Διάβολος» (σελίδες 59-60). **Νίκος Καρβούνης** «Τὸ τραγούδι τοῦ νικημένου» (σελίδες 61-64). **Κ.Γ. Καρωτάκης** «Γυρισμός» (σελίς 65), «Ἀθήνα» (σελίδες 65-66), «Πολύμνια» (σελίδες 66-67). **Γιάννης Κοκκινάκης**

«Ἐξαγνισμός» (σελίς 68), «Κούραση» (σελίς 69), «Θάνατος» (σελίδες 69-70). **Διονύσιος Π. Κουκουρίκος** «Κλειώ» (σελίς 71), «Πεθαμένη ἀδελφούλα» καί «Ἀρχαῖο Εἰδύλλιο» (σελίς 72). **Λέων Κουκούλας** «Ῥδὴ σ' ἔνα καράβι» (σελίδες 73-75), «Ἐρημιο Δρῦ» (σελίς 76), «Ἄσε...» (σελίδες 76-77), «Εἶχα ἕνα σύντροφο...» (σελίδες 77-79), «Σονέττο σὲ φίλο» (σελίς 79). **Μίλτος Κουντουρᾶς** «Ταξείδι» (σελίς 80), «Τοῦ ναῦτη ἐκείνου...», «Ἄγωνία» (σελίς 81), «Τραγωδία» (σελίδες 81-82). **Κώστας Κοντός** «Ἀλθινὰ Τραγοῦδια» (σελίδες 83-84). **Σωτήρης Κουίμιτσόπουλος (Στέφανος Μόρφης)** «Νανούρισμα» (σελίς 85), «Ἡ φυγὴ» (σελίς 86), «Ὀρθρινό» (σελίδες 86-87). **Θανάσης Κυριαζῆς** «Ἐκατόμβη» (σελίδες 88-91). **Κωνστ. Κωνσταντινίδης (Πέτρος Μάγνης)** «Φθινοπωριάσματα» (σελίδες 92-93), «Μαρία ἢ Μαγδαληνή» (σελίς 94). **Ν. Λαϊδῆς** «Λευκὴ Νύχτα» (σελίδες 95-96), «Ῥοζα θλιβερὴ» (σελίς 96), «Γλάρος» (σελίδες 96-97). **Ναπολέον Λαπαθιώτης** «Αὐγὴ» (σελίδες 98-99), «Τὰ Σαββατόβραδα» (σελίδες 99-100), «Ἐκάτης Πάθη» (σελίς 101), «Ἐαρινό» (σελίδες 101-102), «Ῥ, οἱ ἀγάπες» (σελίδες 102-103). **Μανώλης Μαγκάκης** «Τὰ Σεραφεῖμ» (σελίδες 104-105), «Τὸ κῦμα καὶ τ' ἄγέρι» (σελίς 105), «Τοῦ χωρισμοῦ» (σελίς 105), «Ἵταν πέθανε τὸ ἑξαδελφάκι μου Δῶρος» καὶ «Τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου» (σελίς 106). **Γιάννης Μαιναλιώτης** «Φιλοξενία» (σελίς 107), «Ἀπὸ τοὺς τόπους ποὺ προκρίνω» (σελίδες 107-108), «Ἄγνοτης θεία» καὶ «Ἐγὼ στῆς Ἀττικῆς...» (σελίς 108), «Φῶς Φωνή» καὶ «Τὸ φῶς τῆς ἀβύσσου» (σελίς 109), «Ὁ θάνατος» (σελίς 110), «Ἡ ὀπτασία τῆς κόρης» (σελίδες 110-111), «Οἱ ἦχοι οἱ μυστικοί» (σελίς 111). **Κλεαρτέη Δίπλα-Μαλάμου** «Σαλώμη» (σελίδες 112-113), «Λεῦκες» (σελίς 113), «Κούκλα Καραβιοῦ» (σελίς 114). **Τίμος Μαλάνος** «Ὁ Θεὸς μου» (σελίς 115), «Ἐξύπωση» (σελίς 116), «Θεοὶ πονεμένοι» (σελίδες 116-117), «Οἱ Μάγοι» (σελίδες 117-118). **Ἀπόστολος Μαιμέλης** «Πλάνοι Φανταγμοί» (σελίς 119), «Θεῖες ὀπτασίες» καὶ «Ἐξαγνισμός» (σελίς 120). **Ἀπόστ. Μελαχρινός** «Πάλι βρέχει» (σελίδες 121-122), «Λυώνει τῶν κρίνων ἢ ψυχὴ» (σελίς 122), «Ἀπολλώνιος» (σελίδες 122-125). **Φάνης Μιχαλόπουλος** «Διάλογοι» (σελίδες 126-128). **Σπύρος Ν. Μουσούρης (Φῶτος Γιοφύλλης)** «Ἡ Μπελοῦ» (σελίδες 129-131). **Τάκης Μπαρῆς** «Ἡ προσευχὴ τῶν πεπεδημένων» (σελίδες 132-135), «Εἰσόδια» (σελίδες 135-136). **Ὅμηρος Μπεκῆς** «Spleen» (σελίδες 137-138), «Ἡ μεγάλη κυρία» (σελίς 138), «Τὸ χαρέμι» (σελίδες 138-139), «Οἱ λεῦκες» (σελίδες 139-140). **Μαρία Μπόταση** «Καμέλιες-Μενεξέδες» (σελίς 141), «Ἡ προσευχὴ τοῦ δάσους» (σελίς 142). **Νίκος Χάγερ-Μπουφίδης (Ἰσαντρος Ἄρις)** «Ἄρρωστος» (σελίδες 143-144), «Σουροῦπωμα» (σελίς 144), «Νοσταλγία» (σελίδες 145-146). **Γεώργιος Α. Νάζος** «Ὁ Δεῖπνος τῶν ψυχῶν» (σελίδες 147-148), «Πικρὴ Καρδιά μου» (σελίς 148), «Ἡ ἀμυγδαλιά» (σελίδες 148-149). **Κώστας Νέαρχος (Κώστας Οὐράνης)** «Ἐαρινὴ βραδιά» (σελίδες 150-151), «Fontaine de Medicis» (σελίς 151), «Edward VI» (σελίς 152), «Γυρισμοί» (σελίδες 152-153), «Παρισινὸ Τραγοῦδι» (σελίς 153). **Σπύρος Νικοκάβουρας** «Στροφές» (σελίδες 154-156). **Γιάννης Οἰκονομίδης** «Ἐρημιές» (σελίς 157), «Μοναχὴ...» (σελίς 158), «Χαρές» (σελίδες 158-159). **Ἰω. Β. Οἰκονομόπουλος (Ῥώμος Φιλύρας)** «Μπόρα τοῦ Μάη» (σελίς 160), «Τοπίο» καὶ «Hidalgo» (σελίς 161). **Λεάνδρος Παλαμᾶς** «Φεγγαροτράγουδο», (σελίδες 162-163), «Mabel» (σελίδες 163-164). **Ἰωαν. Μ. Παναγιωτόπουλος** «Περασμένη ζωὴ» (σελίδες 165-166). **Σπύρος Παναγιωτόπουλος** «Γράμμα» (σελίδες 167-168), «Οἱ στοχασμοὶ τῆς νιότης» (σελίς 169), «Ἀποχαιρετισμός» (σελίς 170). **Ἄνδρ. Παπαδόπουλος (Σύλβιος)** «Τὸ παραμῦθι τῶν Ραγιάδων» (σελίδες 171-172), «Ἡ Μοῦσά μου» (σελίς 172), «Μιὰ Τρικυμία»

(σελίδες 172-173), «Ὁ Παράδεισός μου» (σελίς 173), «Πείσματα» (σελίδες 173-174), «Ἰσάορ Τζαμί» (σελίς 174). **Γεώργ. Παπαδόπουλος (Μᾶρκος Αὐγέρης)** «Προσευχή» (I σελίδες 175-177, II σελίδες 177-178). **Δημ. Παπαδόπουλος (Τυμφορηστός)** «Πᾶμε» (σελίδες 179-180), «Κυνηγώντας Ὀνειρα» (σελίδες 180-181), «Σὲ προσμένω» (σελίδες 181-182), «Ὁ Κορυδαλλός» (σελίς 183). **Μήτσος Παπανικολάου** «Ἐνα ἀπόγεμα» (σελίδες 184-185), «Βαρὺ τραγούδι τοῦ κάμπου» (σελίδες 185-186), «Νοσταλγία» (σελίς 187). **Τάκης Παπατζώνης** «Beata Beatrix» (σελίδες 188-189). **Κλέων Παράσχος** «Σήμερα ἢ μέρα πέρασε» (σελίς 190), «ᾠ θλιβερὰ ἀπογεύματα...» (σελίς 191), «Ἀργὰ ἀπ' τὰ βᾶθη μου» (σελίδες 191-192), «Τόποι ποὺ δὲν σᾶς φαίδρουνε...» (σελίς 192), «Δάση θυμᾶμαι...» (σελίδες 192-193), «Θυμᾶμαι ἀπόψε...» (σελίς 193), «Χλωμὸς ἀπ' τὸ χαρούμενο...» (σελίδες 193-194), «Ἀγάλια ἀγάλια ἢ σκέψη ἐκείνη...» (σελίς 194), «Madrigal triste» (σελίς 195), «Θυμᾶμαι ἓνα μικρὸ νησί» (σελίδες 195-196), «Σὲ κάποια πολιτεία...» (σελίς 196). **Νικ. Πετμεζᾶς (Λαύρας)** «Ἡ παραγγελία» (σελίς 197), «Στὴν ἀκροποταμιά» (σελίδες 197-198), «Κάτι ποὺ μούχουν πάρει» (σελίς 198), «Τρεῖς ἀδελφές» (σελίδες 198-199), «Νεκροστόλισμα» (σελίς 199), «Σπασμένη κιθάρα» (σελίδες 199-200), «Στὰ ξένα» (σελίδες 200-201), «Τὸ εἰκόνισμα» (σελίς 201), «Καλαμιά» (σελίς 201-202), «Σὰν λιόγευμα» (σελίς 202), «Παλιὰ ἀγάπη» (σελίς 203), «Στ' ὄρος τῶν ἐλαιῶν» (σελίδες 203-204), «Στὸ γύρισμα τοῦ δρόμου» (σελίς 204), «Ὀμιλία» (σελίδες 204-205), «Γενησαρέτ» (σελίς 205), «Ἀλήθεια λέγω» (σελίδες 205-206). **Γ.Α. Ροῦλός (Ρόης)** «Χωρισμός» (σελίς 207), «Θαλασσινὴ ἄνοιξη» (σελίς 208). **Ἰωσήφ Ραφτόπουλος** «Κλάψιμο» (σελίς 209), «Βγαίνοντας» (σελίδες 209-210), «Ὁρθὸς στὴν πλώρη ὁ Χάροντας» (σελίς 210), «Στὸν κάμπο ἀλάργα» (σελίδες 210-211). **Βασίλειος Ρώτας** «Παλιὰ Ἱστορία» (σελίς 212), «Γυρισμός» (213), «Χριστιανικὴ προσευχή» (σελίς 213), «Ἀπὸ τὸ τραγούδι τοῦ καμπούρη» (III σελίς 214, IV σελίδες 214-215), «Ἡ πεθαμένη» (σελίδες 215-216), «Τραυματίας» (σελίς 216), «Φουσκοδεντριά» (σελίδες 216-217). **Γεράσιμος Σπαταλᾶς** «Καθὼς ἀλλάζουν οἱ ἐποχές» (σελίδες 218-223), «Ὁδὸς Ἀναπαύσεως» (σελίδες 223-224), «Ἰουλιανός» (σελίδες 224-225), «Ὡδὴ στὸν Ὑμηττό» (σελίδες 225-227). **Μιχ. Α. Στασινόπουλος** «Ἀπ' ἔξω» (σελίδες 228-229), «Οἱ λύπες μου» (σελίς 229), «Μελαγχολία» (σελίς 230). **Γεώργ. Θ. Σταυρόπουλος** «Τοιχογραφίες» (V σελίδες 231-232, VII 232-233), «Σαλώμη» (σελίς 233), «Ἡ παλιὰ μου γειτονιά» (σελίς 234), «Ἐλεγεῖο» (σελίς 235). **Θρασυβ. Σταύρου (Μελικέρτης)** «Ἡ πηγὴ» (σελίδες 236-237), «Καλόγηρος» (σελίς 237), «Ἐρινύες» (σελίς 238). **Γιάννης Στογιάννης** «Ἡ ζωὴ» (σελίδες 239-240), «Κυπαρίσι» (σελίς 240), «Ρόδα» (σελίς 240). **Πᾶνος Ταγκόπουλος** «Ἐλάτια» (σελίδες 241-242), «Σὰν τὴ θάλασσα» (σελίς 242), «Στὴ λίμνη πλάι» (σελίς 243), «Χινοπωριάτικο» (σελίδες 243-244). **Γεωργ. Τσιμπιδάρος (Γ. Φτέρης)** «Πηελόπη» (σελίδες 245-249). **Νίκος Χαντζάρας** «Εἰδύλλια» (σελίδες 250-255) καὶ **Μιχ. Χατζηδημητρίου (Γλαῦκος Ἀλιθέρης)** Ἀπ' τὰ «Κρινάκια τοῦ γιалоῦ» (σελίς 256).

Συνολικῶς εἰς τοὺς «Νέους» ἀνθολογοῦνται ἑβδομήντα ποιητὰι μὲ διακόσια εἴκοσι ἓνα ποιήματα. Σίγουρα «Οἱ Νέοι» ἀπετέλεσαν ἓνα πρωτοποριακόν, διὰ τὴν ἐποχὴν τῶν, ἐγχειρήμα. Ἐγχειρήμα τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν, ὅπωςδῆποτε, δυσχερέστατον ἀφοῦ ἡ ἀνθολόγησις τῶν ποιητῶν ἀπαιτεῖ μόνον πολὺ, καλλιπέπειαν, αἰσθητικὴν συγκρότησιν καὶ κριτικὸν πνεῦμα. Τὰ ὁποῖα δὲν ἔλλειπουν ἀπὸ τὸν Τέλλον Ἄγρα. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς παρούσης ἀνθολογήσεως ὑπῆρξεν λαμπρὸν ἀφοῦ «Οἱ Νέοι»

ἀπετέλεσαν τὸν καθρέπτην τῆς ποιητικῆς παραγωγῆς τῆς πρώτης εἰκοσαετίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Παρατηρῶμεν ὅτι δίπλα εἰς τὰ ὀνόματα τὰ ὅποια διέγραψαν μίαν μεγάλην ἢ μικρὰν τροχιὰν εἰς τὸν Νεοελληνικὸν Παρανασσὸν ὑπάρχουν καὶ «οἱ ποιηταὶ ἄδοξοι ποῦ ἔναι». Κάποια ὀνόματα χαμένα διὰ παντὸς εἰς τὴν σκόνην τῶν καιρῶν. Ὅμως, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, καὶ οἱ ἄσημοι αὐτοὶ ποιηταὶ δὲν προσβάλλουν τὴν αἰσθητικὴν, οὔτε ἀλλοιώνουν τὴν καθόλου εἰκόνα τῆς ἐν θέματι ἀνθολογίας. Ἐνῶ αἱ διαφοραὶ σχολῶν καὶ τεχνοτροπιῶν αἱ ὅποια παρατηροῦνται ἐδῶ εἶναι ἀποκαλυπτικαὶ τῶν μεγάλων φιλολογικῶν ζυμώσεων αἱ ὅποια συντελοῦνται. Καί, ὅπωςδήποτε παρουσιάζουν τὸ πανόραμα τῆς μεταπαλαμικῆς παραδοσιακῆς μας ποιήσεως μέχρι καὶ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ὑπερρεαλισμοῦ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΙΗΣΗ

*Ἡ ποίηση δεν εἶναι ὅπως παλιά·
μπορεῖ καὶ μια λέξη
που επανασυνθέτει τὴν ψυχὴ
που επανασυνθέτει τὸν ἄνθρωπο!*

*Μόνο ἡ αγάπη
μεγαλώνει τὸν ἄνθρωπο*

ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

*Καλύτερα θα ἦταν νὰ μὴν χρειαζόταν
νὰ τοὺς στέλναμε φάρμακα
μὰ δῶρα στα γενέθλιά τοὺς!*

ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

*Ἐκτελοῦσαν διαταγὲς λένε·
για νὰ ακριβολογοῦμε
ἐκτελοῦσαν αθῶους!!!*

ΤΑΣΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΜΝΗΜΗ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Το καταξιωμένο, σε πανελλήνιο επίπεδο, Κυπριακό περιοδικό «Πνευματική Κύπρος», δεν τιμά μόνο την νεοελληνική Κυπριακή Γραμματεία, αλλά κρατάει άσβηστη τη μνήμη και τιμάει το πολύπλευρο έργο του ιδρυτή του Κύπρου Χρυσάνθη.

Το περιοδικό, με σημαντική προσφορά και με ξεχωριστά κείμενα, συνεχίζει την εκδοτική πορεία του, με τη φροντίδα και μέριμνα της συντρόφου του Κύπρου Χρυσάνθη, κ. Λούλας Κύπρου Χρυσάνθη.

Το περιοδικό εκδίδεται συνεχώς επί 46 χρόνια (από το 1960 μέχρι σήμερα) κι επέζησε σε πολύ δύσκολες περιόδους, με την αστείρευτη εργατικότητα, την ακατάβλητη επιμονή και τον πολύπλευρο πνευματικό μόχθο του ιδρυτού του.

Φέτος στην αίθουσα τελετών του Δημαρχείου Αθηνών η «Πνευματική Κύπρος» βραβεύτηκε από την Εταιρεία Μεταφραστών. Το περιοδικό, παλιότερα έχει βραβευτεί από την Ακαδημία Αθηνών και η έκδοσή του επιχορηγείται από το υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου.

Η «Π.Κ.» σε διαφόρους περιόδους έχει συγκροτήσει και παρουσιάσει ειδικά Αφιέρωματα, που αναφέρονται σε διάσημες μορφές των Γραμμάτων και της Τέχνης, από τον πνευματικό κόσμο της Κύπρου και της Ελλάδος. στο τεύχος Νο 413, εκτός των άλλων εκλεκτών κειμένων δημοσιεύονται και συνεργασίες του Γιάννη Ανδρικόπουλου, από το Αίγιο και των Λευτέρη Μαρινέλλη και Μάκη Χρ. Πετρόπουλου, από την Πάτρα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

Εφημ. «Τύπος της Αιγιαλείας», 9 Νοεμβρίου 2006

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Το σωματείο Θεσσαλονίκης «ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΙΑΣ ΕΛΛΑΣ-ΚΥΠΡΟΣ» προκηρύσσει Πανελλήνιο Διαγωνισμό για διήγημα με θέμα: «ΚΥΠΡΟΣ - ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ»

ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

1. Το κείμενο του έργου πρέπει να είναι ανέκδοτο, δακτυλογραφημένο και όχι μικρότερο από 5 σελίδες, ούτε μεγαλύτερο από 10 σελίδες.
2. Πρέπει να ταχυδρομηθεί με συστημένη επιστολή, σε 4 αντίτυπα και με την έν-

δειξη «ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ», στη διεύθυνση: ANNA ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ, ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 4, ΤΚ. 54633, ΤΗΛ.: 2310277467 ή 2310441064 (για τον λογοτεχνικό Διαγωνισμό του «Συνδέσμου Φιλίας ΕΛΛΑΣ-ΚΥΠΡΟΣ»)

3. Στον εξωτερικό φάκελο ο συγγραφέας θα αναφέρεται με ψευδώνυμο. Το πραγματικό του όνομα, η διεύθυνση, το τηλέφωνο και το ψευδώνυμο θα αναγραφούν σε χωριστό χαρτί και θα τοποθετηθούν μέσα στο κείμενο, σε σφραγισμένο φάκελο.
4. Τα κείμενα θα υποβληθούν μέχρι τις **31 Οκτωβρίου 2007**.
5. Ειδική επιτροπή από δόκιμους λογοτέχνες θα ορισθεί για την κρίση των έργων.
6. Θα απονεμηθούν:

A' ΒΡΑΒΕΙΟ: 600€	A' ΕΠΑΙΝΟΣ: 300€
B' ΒΡΑΒΕΙΟ: 500€	B' ΕΠΑΙΝΟΣ: 300€
Γ' Τρεις Εύφημες Μνείες από 200€ η καθεμιά.	
7. Η απονομή των επάθλων θα γίνει σε ειδική εκδήλωση που θα ανακοινωθεί από τον Τύπο.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ANNA ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ

Η ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΡΜΙΟΝΗ ΒΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Κυριάκου Πλησή, *Προσεγγίσεις II*, Αθήνα, εκδοτικός οίκος «Αστήρ», 2005.

Ο Κυριάκος Πλησή, από τις πιο σοβαρές και ταυτόχρονα σεμνές και αθόρυβες πνευματικές μορφές του τόπου μας, έχει στο ενεργητικό του πολύ σημαντικό συγγραφικό έργο, ποιητικό και δοκιμακό, το οποίο έτυχε αναγνώρισης τόσο στην Κύπρο, όπου βραβεύτηκε τρεις φορές με Κρατικό Βραβείο, όσο και στην Ελλάδα, όπου επίσης βραβεύτηκε με το βραβείο Χρήστου Μαλεβίτση για το βιβλίο του *Δοκίμο περί έρωτος και άλλα δοκίμια*. Προερχόμενος από τη σχολή που δημιούργησε στο Ελληνικό Γυμνάσιο Αμμοχώστου ο πολύς Κυριάκος Χατζηϊωάννου, συνέχισε το έργο του δασκάλου του υπηρετώντας στο ίδιο λαμπρό εκπαιδευτήριο ως φιλόλογος καθηγητής, ως υποδιευθυντής και ως γυμνασιάρχης. Στη συνέχεια εργάστηκε ως επιθεωρητής φιλολογικών μαθημάτων και από το 1975 εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα, όπου υπηρέτησε ως καθηγητής, γυμνασιάρχης, λυκειάρχης και σχολικός σύμβουλος. Συνταξιούχος πια δεν κατέθεσε τα όπλα, αλλά συνεχίζει με σοβαρότητα και ωριμότητα την πνευματική του πορεία και προσωπική περιπέτεια.

Το έργο του, που παρουσιάζουμε εδώ, αποτελεί, όπως μαρτυρεί και ο τίτλος, συνέχεια του ομότιτλου βιβλίου του *Προσεγγίσεις*, που είχε κυκλοφορήσει δέκα χρόνια προηγουμένως από τον ίδιο εκδοτικό οίκο. Όπως σ' εκείνο το βιβλίο, έτσι κι εδώ, ο συγγραφέας προσπαθεί να εντοπίσει και προβάλει τους βασικούς άξονες του έργου των συγγραφέων που μελετά, ώστε να βοηθήσει στην κατανόηση του έργου τους.

Το παρόν έργο, που αποτελείται από 206 σελίδες, χωρίζεται σε δυο μέρη: Στο πρώτο καταπιάνεται με δέκα Έλληνες συγγραφείς, και συγκεκριμένα με πέντε ποιητές (Γ. Θ. Βαφόπουλο, Ζωή Καρέλλη, Γιάννη Ρίτσο, Οδυσσέα Ελύτη και Θανάση Παπαθανασόπουλο), τρεις πεζογράφους (Φώτη Κόντογλου, Ηλία Βενέζη και Γρηγόριο Ξενοπούλο) και δυο δοκιμογράφους (Άγγελο Τερζάκη και Χρήστο Μαλεβίτση). Το δεύτερο μέρος, με υπότιτλο «Κύριος αμητός», δηλαδή κυπριακή συγκομιδή, σοδειά, είναι αφιερωμένο σε θέματα και συγγραφείς της ιδιαίτερης πατρίδας του. Ασχολείται με τη γενέτειρά του Ακανθού, με την Αμιμόχωστο, με τους Κυριάκο Χατζηγιώαννου, Κώστα Μιχαηλίδη, Θεοδόση Νικολάου, Χρύσανθο Κυπριανού και με τα βιβλία *Αργείων Γη* του Χριστόφορου Κελίρη και *Τετράδια της Σοφίας* της Αγγελικής Σμυρλή.

Επειδή το βιβλίο απαρτίζεται κυρίως από κείμενα, που ερμηνεύουν το έργο συγκεκριμένων συγγραφέων, με άλλα λόγια παρουσιάζουν το πώς ο Πλησής, έπειτα από τη δική του προσωπική ανάγνωση προσεγγίζει το έργο τους, η δική μας παρουσίαση θα είναι ανάγνωση της ανάγνωσης και θα έχει κατ' ανάγκη τη μορφή σύντομης κι αποσπασματικής απόδοσης αυτών που γράφει ο Πλησής.

Όπως είναι φυσικό, ο συγγραφέας στα λογοτεχνικά του αυτά δοκίμια, που το εκτενέστερό τους φτάνει τις 22 σελίδες, δεν ασχολείται με το συνολικό έργο των συγγραφέων που εξετάζει, αλλά με πτυχές του έργου τους.

Το πρώτο, με τίτλο «Το εσωτερικό τοπίο του Γ. Θ. Βαφόπουλου» αναλύει με παραδείγματα τη βαθύτερη ουσία του ποιητικού έργου του Θεσσαλονικιού ποιητή, που υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους μεταφυσικούς Έλληνες ποιητές, και καταλήγει στο ότι ο ποιητής αυτός, ο οποίος είχε ζήσει τα φοβερά προβλήματα του αιώνα μας, αλλά και την προσωπική του περιπέτεια, βίωσε με πόνο τη μοναξιά του και προσπάθησε να «εξιχνιάσει την ανθρώπινη ύπαρξη στη διαπλοκή της όχι με τα κοινά και τετριμμένα, αλλά με τα ύψιστα και μέγιστα». Με λόγο δωρικό σχεδόν δοκιμακό εξέφρασε τον πόθο και τον καμμό του για την αναζήτηση του Θεού. Κι όσο συνειδητοποιούσε ότι αυτή η αναζήτηση ήταν μια μοναχική και απελπισμένη προσπάθεια, τόσο ο πόθος του για τη θέωση δυνάμωνε.

Στο δοκίμιο «Η θρησκευτική διάσταση της ποίησης της Ζωής Καρέλλη» ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι ζώντας και δημιουργώντας η ποιήτρια στο περιβάλλον της Θεσσαλονίκης, το οποίο είναι κατάφορτο από μνήμες και δημιουργήματα που ιστορούν και εκφράζουν την παράδοση και τη ζωή της Ορθοδοξίας, επηρεάστηκε από αυτό. Η θρησκευτική της ποίηση είναι η αποτύπωση του αγώνα και της αγωνίας της για τη «Βεβαίωση της ύπαρξής της».

Στο επόμενο κείμενο συνεχίζεται τα έργα του Ρίτσου «Η Κυρά των Αμπελιών» και του Ελύτη «Το Άξιον Εστί» και επισημαίνει τον εθνοκεντρισμό των δυο ποιητών. Και οι δυο, με ξεχωριστό ο καθένας τρόπο, φέρνουν μπροστά μας την παράδοση και την ιστορία του τόπου και παρουσιάζουν συνθετικά την ελληνική φύση. Ο Ρίτσος «σκιαγραφεί την ελληνική ταυτότητα, όπως διαμορφώθηκε εν τόπω και χρόνω και την πορεία του τόπου και τον μελλοντικό προσανατολισμό της πατρίδας», ενώ ο Ελύτης «σκιαγραφεί την ταυτότητα της Ελλάδας εν χώρω και χρόνω με επίκεντρο τον αγώνα του '40 και την εθνική Αντίσταση».

Το τέταρτο λογοτεχνικό δοκίμιο με τίτλο «Θανάση Παπαθανασόπουλου «Ο Διγενής Ακρίτας»» εξετάζει το πολύστιχο (24740 δεκαπεντασύλλαβοι) ποίημα του ποιητή, το οποίο χαρακτηρίζει «δοκίμιο υψηλού προβληματισμού», όπου τα δρώμενα έχουν χρονική έκταση τριών και περισσότερων χιλιετιών κι όπου ο Διγενής Ακρίτας είναι περισσότερο ο ενσαρκωτής μιας ιδέας παρά ένας ανθρώπινος τύπος. Όσον αφορά τη γλώσσα του, ο μελετητής σημειώνει ότι ο Παπαθανασόπουλος αποθησαύρισε τη δημοτική, τη ντοπιολαλιά της Ναυπάκτου, βυζαντινή δημώδη, αλλά και τη λόγια γλώσσα και έπλασε πολλές σύνθετες λέξεις, τις πιο πολλές φορές επιτυχώς.

Μιλώντας στο επόμενο κείμενο για τον Κόντογλου υποστηρίζει ότι για να κατανοήσουμε το έργο του δημιουργού αυτού ή πρέπει να είμαστε απλοί άνθρωποι ή να αποβάλουμε την φτιασιδω-

μένη κατά κόσμο σοφία και να κρατήσουμε την καθαρότητα του αρχαίου κάλλους. Ο Κόντογλου αναζητεί την πρωτογενή αλήθεια που βρίσκεται στους απλούς ανθρώπους και στη φύση. Η πραγματική ζωή γι' αυτόν «ευρίσκεται εκεί όπου η πλάση και ο άνθρωπος είναι όπως τα έκανε ο Θεός, απλά και βλογημένα».

Από το τεράστιο έργο του Ξενόπουλου επιλέγει τις επιστολές του που έγραφε στη «Διάπλαση των Παιδών» (1896-1946) με το ψευδώνυμο Φαίδων και προσπαθεί να εντοπίσει στοιχεία που μπορεί, έπειτα από τόσα χρόνια, να έχουν κάποια αξία για τον σημερινό έφηβο. Εξετάζει έτσι χαρακτηριστικές πλευρές των επιστολών, όπως «Γλώσσα και λογοτεχνία», «Πατριδογνωσία και θρησκευτική συνείδηση», «Φυσιολατρία», «Σώμα χρηστομάθειας», και διαπιστώνει ότι, αν εξαιρέσει κανείς την τελευταία πτυχή, όπου δεσπόζουν οι ηθικές προσταγές, οι οποίες δύσκολα γίνονται δεκτές από το σημερινό νέο, υπάρχουν θέματα και προβλήματα που απασχολούν και στην εποχή μας τους νέους, επομένως μπορεί να υπάρξει γι' αυτούς όφελος από την ανάγνωση των επιστολών αυτών.

Ο Ηλίας Βενέζης, με τον οποίο καταπιάνεται στο επόμενο κείμενο, είναι ο χρονογράφος μιας τραγωδίας, αυτής της μικρασιατικής καταστροφής, που είναι και η δική του χρονογραφία. Όπως και οι άλλοι μικρασιάτες συγγραφείς ενστάλαξε στην πνευματική ζωή της Ελλάδας το πνευματικό ήθος της Ανατολής. Οι ήρωές του είναι σύμβολα περισσότερο και λιγότερο ολοκληρωμένοι χαρακτήρες. «Ο Βενέζης, τελικά, μεταστοιεί την πραγματικότητα σε όνειρο και το όνειρο σε πραγματικότητα. Αυτή, ίσως, είναι μια από τις μαγείες που διέπουν το έργο του».

Τα επόμενα δυο δοκίμια, που είναι και τα τελευταία του πρώτου μέρους, είναι και τα πιο δύσκολα. Καταπιάνονται με τον Τερζάκη ως ανιχνευτή του τραγικού και με τον ανθρωπισμό του Μαλεβίτση. Στο πρώτο από τα δυο, με βάση το έργο του Τερζάκη *Αφιέρωμα στην τραγική μουσα*, ανιχνεύονται πλευρές, όπως «Το τραγικό πνεύμα», «Ο τραγικός ήρωας», «Η τραγωδία και το δράμα», «Η τραγωδία και η θρησκευτικότητα», «Το προκαθορισμένο», και δίνεται μια σφαιρική εικόνα του τραγικού, όπως το παρουσιάζει στο εν λόγω έργο του ο Τερζάκης. Για τον Μαλεβίτση καταλήγει: «Μετωριζόταν ανάμεσα στο φιλοσοφικό και θρησκευτικό τοπίο. Ένωθε την αδήριτη ανάγκη να έχει μια διαρκή επικοινωνία με το Επέκεινα, γιατί έτσι μονάχα θα μπορούσε να φωτιστεί η βαθύτερη ουσία του ανθρώπου. Ένωθε όμως πως ζούσε σε μιαν εποχή άμυθη, ορθολογική, κι αυτό ήταν εμπόδιο ανυπέβλητο να αναζωογονηθεί ο αποκαλυπτικός μύθος είτε να δημιουργηθεί καινούργιος. Κι όμως, τό 'χε και ο ίδιος και η εποχή μας τόσο ανάγκη».

Ένα από τα χαρακτηριστικά της γραφής του Πλησή είναι η αγαπητική του σχέση με το αντικείμενο μελέτης, με το οποίο καταπιάνεται. Δεν ασχολείται με ένα πρόσωπο ή ένα θέμα από μανιέρα ή για να δείξει τον πλούσιο οπλισμό του. Το προσεγγίζει γιατί το αγαπά, και η αγάπη αυτή είναι εμφανής, χωρίς περιττές ρητορείες και μεγάλα λόγια, ακριβώς επειδή είναι γνήσια. Και κάτι άλλο. Η αγάπη προέρχεται από τη χωρίς συγκατάβαση αναγνώριση και των άλλων ομοτέχνων του, των οποίων προσπαθεί να ερμηνεύσει και να αναδείξει το έργο. Αν σ' όλο το έργο του η αγάπη αυτή είναι πανταχού παρούσα, στον «Κύπριο αμητό» αυτή ξεχειλίζει. Κι αυτό το συναντούμε κυρίως όταν μιλά για τόπους αγαπημένους, όπως η Ακανθού και η Αμιόχωστος, ή για πρόσωπα οικεία, σεβαστά κι αγαπημένα, όπως ο δάσκαλος και κορυφαίος επιστήμονας Κυριάκος Χατζηϊωάννου, ο συνάδελφός του φιλόλογος, ποιητής και δοκιμογράφος Κώστας Μιχαηλίδης, ο συνάδελφός του, φιλόλογος και ποιητής Θεοδόσης Νικολάου και ο συνάδελφός του φιλόλογος και λαογράφος Χρυσάνθος Κυπριανού.

Δεν προτίθεται να αναλύσω έστω και επιτοχάδη τα κείμενα του μέρους αυτού, όχι γιατί είναι κατώτερα από τα προηγούμενα· κάθε άλλο μάλιστα. Η ανάλυση θα μας έπαιρνε μακριά και ο χώρος δεν επαρκεί. Απλώς θα απομονώσω μερικούς βασικούς χαρακτηρισμούς για τον τόπο και τους ανθρώπους, που τον απασχολούν στο βιβλίο.

Για τον Χατζηγιωάννου ότι υπήρξε ένα τυπικό παράδειγμα Διδασκάλου του Γένους, που αντί να ζητορεύει για την ελληνικότητα της Κύπρου την κατοχύρωσε με το έργο του, ότι δεν είναι τυχαίο που υπήρξαν μαθητές του κορυφαιοί ποιητές της Κύπρου και ήρωες, όπως ο Μάτσης και ο Αυξεντίου, ότι δημιούργησε ένα σοβαρό πνευματικό κύκλο με τον ΕΦΣΑ, ότι υπήρξε δωρικός στη σκέψη και την έκφραση και ιωνικός στον ψυχισμό του, ότι με δυο λόγια υπήρξε γνήσιο τέκνο της κυπριακής γης και της κυπριακής ψυχής.

Στο κείμενο για τον Μιχαηλίδη εξετάζει με επάρκεια τα φιλοσοφικά του δοκίμια *Το ερών και το είναι* και τα ποιήματά του *Ρωγμές* επικεντρώνοντας την ανάλυσή του σε κάποιους βασικούς άξονες για την καλύτερη κατανόηση των έργων.

Για τον Θεοδόση Νικολάου γράφει πως ο ποιητής αυτός είναι ένας μεταφυσικός μυστικός, υμνητής του κύριου και του ουτιδανού, ο οποίος εκ νεότητος θαύμαζε και πίστευε στο μυστήριο. Η ποίησή του απαρτίζεται από τις διαστάσεις της συνείδησης της ιστορίας του τόπου, της συνείδησης της ατομικής ύπαρξης και της συνείδησης του ανθρώπου γενικότερα, διαστάσεις, οι οποίες υπεισέρχονται ή μια στην άλλη και αλληλοσυμπληρώνονται.

Κατατάσσοντας τον Κυπριανού στους λαογράφους του μάχιμου πεδίου και όχι του γραφείου εξάγει την εργατικότητα, τη μεθοδικότητα και το ήθος του και υπογραμμίζει τη συμβολή του στην ανάπτυξη της Λαογραφίας στον τόπο μας μέσα από τους τόμους του περιοδικού του «Λαογραφική Κύπρος» και με την έκδοση των *Πανοραμάτων Λαογραφίας*.

Σκόπιμα άφησα τελευταία τα κείμενά του που αναφέρονται στη γενέθλια γη, την Ακανθού, και στην Αμμόχωστο, όπου έζησε και σταδιοδρόμησε. Εδώ, ιδιαίτερα στο πρώτο κείμενο, αφήνει να ξεχυθεί ο λυρισμός του ποιητή, χωρίς να εκτρέπεται σε γλυκασμούς και λόγια μελιστάλαχτα. Ο νους και ο λόγος είναι πανταχού παρόντες και βοηθούν σε καταδύσεις στον πυρήνα της ουσίας του χώρου και των ανθρώπων. Και μόνο το κείμενο για την Ακανθού αν διαβάσει κανένας, είναι σίγουρο ότι θα νιώσει ψυχική ευφορία.

Μέσα από τα κείμενα του Πλησή ο άρτιος φιλολογικός οπλισμός, ο βαθύς προβληματισμός, ο γνήσιος ανθρωπισμός κι η αγάπη για τον τόπο μας και τους ανθρώπους του αναβλύζουν σαν το γάργαρο νερό, ακριβώς επειδή αποτελούν βιώματα κι έγνοιες μόνιμες και ειλικρινείς, χωρίς ποιο-αδήποτε επιτήδευση και τάση για επίδειξη. Ο λόγος του είναι πραγματικά ένα επίτευγμα καλλιτέπαιας. Παρόλο που καταπιάνεται με τα δύσκολα, ο Πλησής κατορθώνει, εκταμεύοντας από το διαχρονικό ταμείο της γλώσσας, να είναι σαφής και καίριος στη διατύπωση. Τούτο μαρτυρεί ακριβώς ότι έχει καλά χωνεμένη μέσα του τη γλώσσα και δεν αλιεύει τις λέξεις και φράσεις του προς εντυπωσιασμό. Τούτο, βέβαια, δεν αποτελεί επίτευγμα της στιγμής, αλλά περίσσειμα από τη μελέτη της πλούσιας ελληνικής γραμματείας και από την εσωτερική διεργασία, που κερδήθηκαν έπειτα από συνεχή, σοβαρή και συστηματική προσπάθεια και μόχθο μεγάλο και πολύχρονο.

ΝΙΚΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Ανδρεανής Ηλιοφώτου, *Η Μοίρα της Ελένης – Τρεις μοναχικές γυναίκες*.

Γι' άλλη μια φορά η φίλη συγγραφέας Ανδρεανή Ηλιοφώτου με το έργο της μας χάρισε ανάταξη ψυχική κι εξευγένισε την πεζή καθημερινότητά μας. Αναπαράστησε με λιτά μέσα μια διαχρονική ιστορία, αλλά θεατρικά: την ιστορία της τραγικότητας της ομορφιάς, πολύ οικεία για τις γυναίκες. Με υπόβαθρο πάντα την ελληνική της παιδεία αντλεί το μύθο και πλάθει τα πρόσωπα του έργου της: την ωραία Ελένη, το Μενέλαο, τον Πάρη, πρόσωπα γνωστά και διαχρονικά. Η μοίρα φέρνει τόσο κοντά τα αντίθετα σύμβολα: τον τυχοδιώκτη και την ιδανική ωραία γυναίκα. Η συμπόνια κι επιείκεια με την οποία αναπαριστά την τροχιά της μοίρας της ωραίας γυναίκας είναι ένα στοιχείο υπέρβασης των ανθρωπίνων παθών και μια προσπάθεια ερμηνείας των τραγικών

αντιθέσεων. Αυτό δεν μειώνει καθόλου την ένταση της περιγραφής του φοβερού έρωτα, που παρομοιάζεται με το θάνατο και που στο τέλος σχεδόν εξισώνεται μ' αυτόν.

Η ηρωίδα, με μηδενισμένη τη βούλησή της, σέρνεται από τη μοίρα. Το ερωτικό βίωμα αφορά κυρίως τη γυναίκα. Εννοώ πως το γυναικείο κοινό θα το βιώσει εντονότερα. Αυτό δεν σημαίνει πως δεν θα συγκινήσει και τους άνδρες. Αλλά για τον άνδρα οι συνθήκες και τα κτυπήματα της μοίρας διαφέρουν. Το άλλο που ιδιαίτερα συγκινεί επίσης τη γυναίκα είναι η εξιδανίκευση του χαρακτήρα του Μενελάου, ένα σπάνιο, ίσως ανύπαρκτο ιδεώδες συμπεριφοράς και μεγαλοψυχίας ανδρός, που κάθε γυναίκα αποζητά.

Οι διάλογοι, φυσικοί και αβίαστοι, κρατούνται διαρκώς σ' ένα ψηλό επίπεδο ευγένειας. Γενικά το έργο διατηρεί το ήθος όλων των στοιχείων του κλασικού δράματος: στη σύνθεση της πλοκής, τους χαρακτήρες, την περιπέτεια, την τραγική ειρωνεία, τις ανατροπές της μοίρας. Τέλος, κατορθώνει να πραγματώνει και τον καθαρά ψυχαγωγικό σκοπό στην κυριολεξία, δηλαδή την αγωγή της ψυχής του αναγνώστη, που επέρχεται μέσα από την κάθαρση των παθών.

Στο μονόπρακτο «Τρεις μοναχικές γυναίκες», τρεις άγνωστες μεταξύ τους γυναίκες βιώνουν τη μοναξιά η καθεμιά με διαφορετικό τρόπο, η καθεμιά με διαφορετική διέξοδο. Τα ονόματά τους είναι τόσο αντιπροσωπευτικά του χαρακτήρα και του τρόπου ζωής τους: η Ευτυχία είναι η γυναίκα που θυμάται το παρελθόν και παρηγοριέται με το κρασί που κάνει τη μοναξιά και τη ζωή της πιο ανάλαφρη. Η Ευμορφία που ζει με το γατάκι της (το παιδάκι της όπως το αποκαλεί). Η εισόδος της στη σκηνή γυρεύοντας το γατάκι είναι τόσο επιτυχημένη και φυσική, καθώς εκφράζει ταυτόχρονα τον τρόπο της μήπως το χάσει: είναι η μοναδική της συντροφιά. Η Ευπραξία είναι η θρήσκα κυρία που κάνει έργο για τη φιλόπρωχο της ενορίας. Οι τρεις μοναχικές γυναίκες, άγνωστες μεταξύ τους ως εκείνη τη στιγμή, έχουν βρει η καθεμιά εντελώς διαφορετική διέξοδο στη μοναξιά τους. Αλλά ο διάλογος που θα αρχίσουν, θα φέρει κοντά τη μια στην άλλη. Είναι ένας διάλογος φυσικός, πολύ έξυπνα στημένος, διαφορετικός από εκείνον της «Μοίρας της Ελένης», καθώς η ατμόσφαιρα γίνεται πιο ανάλαφρη από το κρασί κι η φιλοσοφία των τριών γυναικών αποδίδεται με κάποια φαιδρότητα ή ειρωνεία ή και σαρκασμό. Πίσω από κάθε γυναίκα κρύβεται μια μικρή, αλλά πικρή ιστορία. Ίσως η καθεμιά μας να βρει έστω κι ένα μέρος από τις ιστορίες τους πολύ οικείο, πολύ γνώριμο, ένα μέρος της δικής της ιστορίας.

ΒΕΡΑ ΚΟΡΦΙΩΤΗ

Γιάννη Ανδρικόπουλου, *Τούτο εστί το αίμα μου.*

Ο Γιάννης Ανδρικόπουλος είναι ο γνησιότερος απόγονος της παλαμικής φαινομενολογίας. Όμως τόσο η έμπνευση, όσο και οι αναζητήσεις του, συνιστούν μια διαφορετικότερη διαλεκτική ποιητικών ψυχισμών. Πρόσθετα αυτός ο ποιητής δεν έχει ακόμα κερδίσει τις διακρίσεις της ακαδημίας και του κρατικού βραβείου, αλλά και εκείνο της ομάδος των 10. Αυτά τα ελάχιστα προς τον κορυφαίο αποδεδειγμένα πνευματικό άνθρωπο της Ν.Δ. Πνευματικής Ελλάδος. Στο προκείμενο βιβλίο του «Τούτο εστί το αίμα μου» ο Γ.Α. παρουσιάζει μια δονούμενη ποιητική αναφορά προς εαυτόν. Και ευρηματικά παραθέτει μια συμβολική αλληλεξάρτηση αίματος και ποίησης, με την οποία και προσεύχεται αναμνησκόμενος. Και αυτήν την ποίηση ο Γ.Α. την οδηγεί αποστολικά σε μια προσωπική λειτουργία χρόνου και χώρου. Όμως αυτό το βιβλίο εντυπωσιάζει και με την θεώρηση κάποιας νέας παραλλαγής τεχνικής. Έτσι εδώ ο στίχος παρά τις παλαμικές καταβολές παίρνει αλλά και φέρνει για τον Γ.Α. περισσότερο ηγιασμένο αίμα ποιητικού ύφους:

«Σκιές και ψίθυροι φαντασμάτων/σε πένθημα ρέπια χαμένων αστερισμών/σταλαγμίτες
δακρύων/στις βαθουλεμένες ρυτίδες της πέτρας και της πλήθας...»

ΜΑΝΩΛΗΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

Γιάννη Ανδρικοπούλου, *Τούτο εστί το αίμα μου.*

Ο χαλκέντερος ποιητής, δοκιμογράφος, κριτικός, δημοσιογράφος Γιάννης Ανδρικόπουλος, μας δίνει ακόμα ένα απόσταγμα της ποιητικής του ψυχής και σωστά το ονοματίζει «το αίμα μου». Ποιήματα ωριμότητας, κατασταλαγμένης άποψης για τα ανθρώπινα, αποτύπωμα ενορατικής θέασης της ζωής και του κόσμου, φιλτραρισμένης όμως μέσα από μια βιωμένη οδυνηρή πραγματικότητα.

Χωρίς ποτέ να χάνει την επαφή μ' ένα σπαραχτικό λυρισμό, εκφράζει με μια δωρική σοβαρότητα το Σισύφειο - Αγώνα του Ανθρώπου να κατακτήσει το νόημα της ζωής, να αρθεί πάνω από την τύρβη της καθημερινότητας, να αντικρίσει, ει δυνατόν, τον Θεό στα μάτια και να κλείσει, για πάντα τις κερκόπορτες στους καθημερινούς Λαιστρυγόνες και Κύκλωπες, ώστε να μείνει όρθιος και οικουμενικός υπερασπιστής του Ανθρώπου.

* * *

Ο ίδιος, ο Γιάννης Ανδρικόπουλος, μας στέλνει και το πνευματικό του τέκνο, που επιμελείται ο ίδιος και εκδίδει η Βιβλιοθήκη Αγίου, τη *Σχεδιά της Αιγιαλείας*. Εξαιρετική δουλειά με πολύ ενδιαφέρονσα ύλη.

Περιοδικό ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ

Σοφοκλή Λαζάρου, *Η Πέτρα*. Ένα υποδειγματικό ποίημα (Ενδοσκόπιο 1961).

«Κανένας, ακόμα και από τους μεγάλους ποιητές του καιρού μας, δεν άφησε περισσότερα από έξι μέχρι οκτώ τελειωμένα ποιήματα... Τα υπόλοιπα μπορεί να είναι ενδιαφέροντα από τη σκοπιά της βιογραφίας και της εξέλιξης του συγγραφέα, όμως καθεαυτά, αυτόφωτα, πλήρη διαρκούς γοητείας είναι μόνο εκείνα τα λίγα. Γι' αυτά λοιπόν τα έξι ποιήματα, τριάντα με πενήντα χρόνια άσκηση, αγώνας και οδύνη».

(Gottfried Benn)

Πρέπει να ομολογήσω, πως διαχρονικά πολύ με απασχόλησε και πολύ με δυσκόλεψε το «βάρος» των ποιήματός η «Η Πέτρα», γραμμένο πριν σαρανταπέντε τόσα χρόνια από τον γνωστό Πάφιο ποιητή Σοφοκλή Λαζάρου. Το διάβασα και το ξαναδιάβασα δεκάδες φορές μόνος μου κι άλλες τόσες ή περισσότερες για να τ' ακούσουν και τ' αυτιά άλλων. Μια ενδότερη πιεστική ανάγκη μ' έσπρωχνε κάθε φορά ν' αναζητήσω κοινών των βαθύτερων καλλιτεχνικών αισθημάτων μου. Να λυτρωθώ τελικά από το βασανιστικό φορτίο αισθητικής τελειότητας μιας γραφής, που αιχμαλώτιζε - ασυνείδητα στην αρχή, συνειδητά κι αυτονόητα αργότερα - το ψυχοπνευματικό μου αισθητήριο. Έτσι, όσο κι αν άλλαξαν πολλά πράγματα, όσο κι αν ο ίδιος ο δημιουργός ταλαιπωρήθηκε κι αναλώθηκε στη συνέχεια σε μύριες τόσες αναζητήσεις, πιστεύω ακόμα και σήμερα, πως το ποίημά του. «Η Πέτρα», της πρώτης εκείνης αισθησιακής και πηγαίας πρόσληψης του κόσμου, αποτελεί μια ολοκληρωμένη λυρική δημιουργία από τις καλύτερες που έχουν γραφεί στον σύγχρονο ελληνικό ποιητικό λόγο. Κι αν εκφράζομαι μ' αυτό τον παρεξηγήσιμο σχεδόν διθυραμβικό τόνο, ανασύροντας ένα ποίημα απ' τα παλιά, είναι γιατί διπλά η ψυχή μου μια πρόσκαιρη έστω επιστροφή στην αληθινή ποίηση, πέρα από τον ασφυκτικό κλοιό των μοντερνιστικών ή θυμοσοφικών, χωρίς πραγματική έμπνευση, συγκαιρινών κατασκευασμάτων. Ας αρχίσουμε λοιπόν σιγά σιγά την κριτική μας ανάγνωση:

Η πέτρα

Η γυμνή πέτρα ασπράδι ματιού που ξέχασε

Να δει τα μυστικά του κάμπου την αυγή

*Σκοτώνει την επιθυμία να γιατρευτείς από τον τόπο σου.
Το φως, έπεσε απάνω της βαρύ.
Δεν το σκοτώνεις με χιλιάδες μαχαιριές
Δεν το σηκώνεις με χιλιάδες χέρια. (Ενδοσκόπιο, 1961)*

Μετρημένος και άπογος ο βηματισμός του στίχου στο αρχικό πιο πάνω απόσπασμα... Καμιά έννοια και κανένας, έστω υπεπτεής, στοχασμός δεν μας παίρνει απευθείας από το χέρι, χωρίς να γίνει πρώτα εικόνα, μεταφορά και γενικότερα αίσθηση. Η λιτότητα δεν συγχέεται με την απλοϊκότητα, η ελλειπτικότητα δεν αναιρεί την εκφραστική καθαρότητα και ο ένας στίχος διαδέχεται τον άλλο υποβλητικά, ως μια συστοιχία ιωνικών κινήων με λάτσημα στη γη και τάνυσμα προς το αιώνιο υπαρξιακό δρόμα. Αυτή η πέτρα δεν είναι τυχαίο σύμβολο εδώ στο δικό μας νοτιομεσογειακό χώρο, με τη διαιώνια αμετακίνητη παρουσία της, την ανεξάντλητη στην κάψα του ήλιου αντοχή της, τη γύμνια της που δεν υπόσχεται, αλλά, στέκει εκεί στη μέση του κάμπου αντίθετα με την κίνηση και την αλλαγή, ως διαχρονική σκληρή μοίρα.

Ο τραγικός στίχος «σκοτώνει την επιθυμία να γιατρευτείς από τον τόπο σου», σ' αυτή τη μοίρα αναφέρεται. Συνειρμικά μας πάει στο «Μυθιστόρημα, Γ'» του Γιώργου Σεφέρη, όπου συναντούμε ένα ανάλογο κλίμα:

*... Ο τόπος μας είναι κλειστός, όλο βουνά
που έχουν σκεπή το χαμηλό ουρανό μέρα και νύχτα,
μονάχα λίγες στέρνες, άδειες κι αυτές, που ηχούν
και που τις προσκυνούμε.*

Δεν πρόκειται φυσικά για την ίδια ποιητική, αφού ο λόγος του Γ. Σεφέρη είναι αμεσότερος και στοχαστικότερος, ενώ στον Σ. Λαζάρου τα νοήματα βγαίνουν πιο αισθητοποιημένα και υπαινικτικότερα, αποκλειστικά με τη χρήση των εικόνων και την οργανική αλληλουχία τους. Αποτολιμώντας μια ίσως αυθαίρετη σύγκριση μπορώ να ισχυριστώ, ότι ο βαθμός ποιητικής μετάπλασης στο συγκεκριμένο ποίημα, είναι στον Λαζάρου πληρέστερος και λιγότερο εγκεφαλικός. Μέσα από μια κρυπτική σχεδόν εικονοποιία διανοίγει δρόμους ερμηνείας αρχετυπικότερους, κι αυτό άσχετα και ανεξάρτητα από τις προθέσεις του ποιητή. Το ασπράδι ματιού, που κατακλύζεται εξοθηνωτικά από το βαρύ φως της ηλιοφάνειας και του καθημερινού βιοτικού άλγους, εμποδίζεται στην ευδαίμονα και αποκαλυπτική θέαση του περιβάλλοντος κόσμου. Αυτή λοιπόν η καθηλωμένη μέσα στον κάμπο κι εγκλωβισμένη στη μοίρα της πέτρα, αντιπροσωπεύει δίχως άλλο το πρόσωπο το καρτερικό και βασανισμένο, που κρατά ο ποιητής ως φυλακτό μέσα στον άσπιλο χώρο της μνήμης.

Προχωρούμε όμως παρακάτω, ακολουθώντας την ποιητική ισορροπημένη εναλλαγή σκηνοκού ενός ποιήματος με αρμονική αρχιτεκτονική ανάπτυξη. Γιατί ο Σ. Λαζάρου, πρέπει να πούμε, είναι ένας καλός τεχνίτης των διακειμενικών αναλογιών και της συνολικής ενορχήστρωσης των μερών. Έτσι, μετά την πρώτη πυκνή και πολύσημη λυρική διατύπωση, γίνεται αναλυτικότερος στην επόμενη φάση, δίνοντας στον αναγνώστη την ευκαιρία να χαλαρώσει διανοητικά, ταξιδεύοντας τις αισθήσεις του μέσα από δροσερές αλλά συνάμα κι επώδυνες εικόνες νοσταλγικής φυσιολατρίας. Εδώ, με κεντρικό άξονα τον ήλιο και τη διαλεκτική αντιθετική πρόσληψη της ενέργειας που μοιράζει ολόγυρα, απολαμβάνουμε ωραίους και σφριγηλούς στίχους από τη ζωή μιας εποχής, επίμοχθης μεν αλλά και βαθύρριζα δεμένης με τη φύση.

*Τούτος ο ήλιος πού 'πεσε σαν μωλόπετρα και βασανίζει τα κορμιά,
παίρνει δυό στάσεις:*

*Τη μια να ωριμάζει τους καρπούς
Να ζωντανεύει τους καρπούς των αμπελιών*

Να ξυπνά απ' τον ύπνο τους τα περιβόλια
 Και να χροσιζει το ποτάμι που κυλά ψιθυριστό.
 Την άλλη στάση του, την παίρνει προς το μεσημέρι.
 Γίνεται σκληρός όπως ένας νεροφαγωμένος βράχος στην ακρογιαλιά
 Που δεν μπορείς να τον αγγίξεις με γυμνά δάκτυλα.
 Βγάζει χιλιάδες κόκκινα βελόνια που κεντούνε
 Το ιδρωμένο μέτωπο του χωρικού
 Στραγγίζει το σάλιο του διψασμένου λαρυγγιού
 Πήξει το αίμα των πληγών που χάσκουν σαν τα νεροπήγαδα
 Στα κορμά που δουλεύουν μεροκάματο να ξεχρεώσουν.

Βλέπουμε λοιπόν πόσο όμορφα και ποιητικά η αρχική στροφή, με τη γνώριμη αλλά κι αινιγματική σ' ένα βαθμό πέτρα του κάμπου, αναλύεται στη συνέχεια σ' ευχάριστες αλλά και σκληρές βιοτικές εικόνες, απελευθερώνοντας συγκινησιακή και αισθητική ενέργεια. Ο Ησιόδειος κόσμος της κυπριακής υπαίθρου ζωής, όσο κι αν παρήλθε ανεπιστρεπτί, έχει στηθεί από τον ποιητή με απαράμιλλη εκφραστική δεξιοτεχνία και πειστικότητα.

Όμως ο Σοφοκλής Λαζάρου δεν στοχεύει απλά σε στατικές ελλειπτικές πυκνώσεις ή ωραϊόλογες ηθογραφικές αναπαραστάσεις. Είναι αλήθεια ότι η μεταφορά κι εικόνα του χαρακτηρίζονται από καιριότητα και ενάργεια, τα στοιχεία όμως αυτά είναι μόνο τα μέσα της καθόλου ενορχηστρωτικής του προσπάθειας.

Το περαιτέρω ξετύλιγμα του νήματος μας επαναφέρει στο αρχικό σύμβολο της γυμνής πέτρας, υπερβαίνοντας συνειδητά τον απλό συμβολικό προσδιορισμό της και εστιάζοντας κύρια την προσοχή στη σχέση της με την ανθρώπινη παρουσία και την υπαρξιακή περιπέτεια.

Η γυμνή πέτρα
Που δεν τη νοιάζει να κοιτάξει στον ορίζοντα τη μόρα
Και το πουλί στη ράχη της κνηνημένο ζητώντας ένα φόρεμα
Ταρακουνάει την ουρά του τρομαγμένο
Γύμνωσε τη ψυχή μας από περιττά στολίδια.

Αποτελεί μια δυνατή κορύφωση το πιο πάνω κομμάτι, γιατί οδηγεί τη σύνθεση όχι μόνο δομικά αλλά προπάντων ουσιαστικά σε βαθύτερη υπαρξιακή συνειδητοποίηση. Το οντολογικό δέος που μέσα στο άγνωστο και το άπειρο του σύμπαντος νοιώθουμε προς στιγμή να μας καταλαμβάνει, εκτονώνεται λυτρωτικά μέσω της ποιητικής μαγείας και του βάλαμου που προσφέρει η ένταση της αισθητικής συγκίνησης. Με τον κομβικό στίχο «Γύμνωσε τη ψυχή μας από περιττά στολίδια», ξελαφραίνουμε έστω και παροδικά και μπορούμε καλύτερα και ποιοτικότερα να ζήσουμε. Από τούδε και στο εξής υπάρχει διάθεση ν' αντικρύσουμε με διαφορετική ματιά τον κόσμο και μέσα στο θαύμα της δημιουργίας ονειρικά να ευδαιμονήσουμε. Κι αν τούτο με τις συγκαιρινές συνθήκες μπορεί να φαντάζει λιγάκι δύσκολο, ο ποιητής ξεπερνά εύκολα το φράγμα του χρόνου κι ανασύρει απ' τη μνήμη τη μυθική σχεδόν εποχή, όπου, κατά τον Σεφέρη, «ανοίγουν τα επουράνια κι είν' όλα μπορετά». Ας δούμε όμως και τους σχετικούς στίχους του ποιητή της «Πέτρας», που αποτελούν την επόμενη και προτελευταία κίνηση στην ανάπτυξη του σπουδαίου αυτού συνθετικού ποιήματος.

Το ποτάμι που ακινητεί στην όχθη με τα βούρλα
Περιμένοντας τη νύχτα να κοιμηθεί αγκαλιά με τ' άστρα
Περιμένοντας τη νύχτα να παίξει έρωτα με τις νεράιδες
Που θάρτουν αγκαλιά με το φεγγάρι
Το ποτάμι που κυλώντας στα βότσαλα
Γαρ-γαρ-γαρ τραγουδάει το γέλιο των ανθρώπων
Ήταν μια περιπέτεια κι ένα στολίδι της έφηβης ψυχής μας.

Αυτή τη συναρπαστική «περιπέτεια της έφηβης ψυχής μας» αναπολεί και νοσταλγεί ο ποιητής. Κι επειδή ακριβώς ξέρει πως ό,τι πέρασε είναι για πάντα χαμένο, το αναπαριστά με την τέχνη του δίνοντάς του μορφή, και το παραδίδει στην αθανασία. Στο καταληκτικό μέρος του ποιήματος, η ατμόσφαιρα γίνεται στοχαστικότερη, με τον ίδιο τον δημιουργό να κάνει τον τελικό απολογισμό.

*Δεν είναι τούτος λόγος να σε πούνε τόπακα ή κλειστοιάτη
Όταν παίρνεις το χρέος της πέτρας
Όταν η πέτρα είναι η μοίρα σου
Κι ο ήλιος σε κάνει να ξεχνάς την πλερωμή του κάμπου:
Είναι μέρες, που ο Θεός σπέρνει σε μας τον ήλιο
Όπως ο σποριάς σπέρνει το ξανθό σιτάρι.
Ένα κοιμιάτι φως το τρως με βουλιμιά.*

Έχοντας πια κατακτήσει τη σοφία της γνώσης και της εμπειρίας, ο Σοφοκλής Λαζάρου δηλώνει καταφατικά την ταύτιση με τον τόπο του και την κοινή που τους ενώνει μοίρα. Έμπλεως πίστης και γαλήνης εκφοράζει τέλος παραστατικά, με αδρές και μεστές εικόνες, την εσωτερική του πληρότητα και ικανοποίηση για τα δώρα της ζωής, που γενναϊόδωρα μοιράζει η θεϊκή χάρις. Η ποιητική πράξη έχει, κι ευτυχώς όχι για τελευταία φορά, αισίως πραγματοποιηθεί.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Ρήνας Κατσελλή, *Πάνω Γειτονιά*, Θεατρικό, σελ. 76, εκδόσεις Χρυσοπολίτισσα.

Η Ρήνα Κατσελλή αδιαμφισβήτητα εδώ και καιρό αποτελεί μεγάλο και ανεκτίμητο κεφάλαιο στην πνευματική δημιουργία του τόπου μας με το έργο που έχει ήδη καταθέσει και που αποτελεί ήδη για τον τόπο μια πλούσια συγκομιδή. Είναι σε όλους μας γνωστό πως έχει καταπιαστεί με τον πεζό λόγο. Μυθιστόρημα, μελέτες και θεατρική συγγραφή. Με το θέατρο και τη συγγραφή θεατρικών έργων έχει ασχοληθεί από το 1959 όταν εξέδωσε το έργο της «Εξάδερφος».

Στο νέο της θεατρικό έργο που καταθέτει προσπαθεί να περισώσει από την κληρονομιά μας και τη λαίλαπα της σύγχρονης ζωής ό,τι ακόμα έμεινε από το πρόσφατο παρελθόν του τόπου μας όρθιο. Μια ολόκληρη γειτονιά σ' ένα από τα χωριά της Κύπρου που έχει θέα τη θάλασσα και ανήκει σε μια μόνο οικογένεια, την οικογένεια του Καρπή και της Αγγελούς, σε ώρα μηδέν υπάρχει πρόταση με δελεαστικό ποσό από μεγάλο τραπεζικό Ίδρυμα για αγορά, κατεδάφιση κι ανέγερση μεγάλου νέου τουριστικού συγκροτήματος.

Πριν όμως από όλα αυτά είναι ο Καρπής. Ένας φίλαυτος, εγωιστής και αδίστακτος, αισχρός θα έλεγα άνθρωπος, που σε όλες του σχεδόν τις πράξεις και για να πετύχει του αισχρού σκοπού του έμαθε να βάζει πάντα στους συνανθρώπους του τον εκβιασμό. Αισχρό εκβιασμό χρησιμοποίησε και για να πάρει γυναίκα του την Αγγελού. Αισχρό εκβιασμό και αδυσώπητο δίλημμα - μπρος βαθύ και πίσω ρέμα - χρησιμοποίησε και στη γειτόνισσα του που κοντά του κατάφυγε για να την βοηθήσει οικονομικά στη μεγάλη ανάγκη ιατρικής περίθαλψης που είχε για τον άρρωστο άντρα της. Την ήθελε πρώτα στο κρεβάτι του και στο πίσω μέρος του μυαλού του είχε πως στο τέλος να της πάρει κι αυτής το σπίτι της. Με τον ίδιο τρόπο, με εκβιασμούς και ψυχρά διλήμματα κατάφερε να κάμει δικά του όλα τα σπίτια της πάνω γειτονιάς.

Η πλοκή του έργου εξελίσσεται με τον ερχομό στην έρημη πια από κατοίκους γειτονιά νέων ανθρώπων. Του Μάριου, του Πζιορν, της Έρμας. Τα πράματα ανατρέπονται και παίρνουν άλλη τροπή με τον ξαφνικό θάνατο με καρδιά του Καρπή. Τότε είναι που τα ξενιτεμένα παιδιά τους σε Αγγλία - Αμερική, αφού έρχονται στην κηδεία και μοιράζονται τα «μετρητά» επιχειρούν και το πουλήμα της ακίνητης περιουσίας. Ο ένας της γιος ο Χρίστος (που στην Αγγλία που πήγε έγινε

Κρις) είναι ο άνθρωπος της νύχτας και έχει χάσει αρκετά στο κοιμάρι. Αυτός κυρίως είναι που κινεί τα νήματα και που θέλει, πάση θυσία, να πουλήσει την περιουσία. Με την άφιξή του έρχεται μαζί του και η Έιντζελ (Αγγελού) εγγονή της ιδιοκτήτριας, η αδελφότεκνη του που έχει στο Λονδίνο σπουδάσει νομικά και που τελικά στα σχέδιά του αντιδρά. Τότε είναι που μπροστά στον κίνδυνο που ενυπάρχει να χαθεί η πολιτιστική μας κληρονομιά κάτω από το βρυχηθμό μιας ξεκνημένης μπουλτόζας, βρίσκονται οι άλλες σωτήριες λύσεις. Τότε είναι που η αγράμματη Αγγελού, η μητέρα και γιαγιά, η ιδιοκτήτρια της πάνω γειτονιάς ορθώνεται, αντιστέκεται και δίνει μαζί με τους νέους γείτονες, τη σωτήρια λύση.

Το έργο είναι κυρίως γραμμένο στην Κυπριακή διάλεκτο (όταν μιλά ο Καρπής ή η γυναίκα του η Αγγελού). Όταν όμως μιλούν οι υπόλοιποι, τότε, ακούμε, δυστυχώς, το μιξοβάρβαρο. Τις ξένες λέξεις και φράσεις (γλώσσα κυρίως της δεύτερης γενιάς των μεταναστών μας στην Αγγλία) βλέπουμε να έρχονται κι εδώ με τη μη ουσιαστικά συνειδητή εθνική αντίστασή, άλλος Αττίλας, να βαρβαρίζουν τον καθημερινό εκφερόμενο λόγο μας. Ωστόσο στο θεατρικό έργο της συγγραφέως ο διάλογος φανερώνει, όταν τον διαβάζουμε ή όταν θα τον ακούμε στο ανέβασμα του έργου, ποια ακριβώς είναι η τραγική πραγματικότητα. Η επιταχυνόμενη - ό μη γένοιτο! - αλλοτρίωση που υφίσταται σήμερα, στη γη των προγόνων του, ο σύγχρονος Ελληνισμός του τόπου.

Το έργο ευχόμαστε να είναι θεατρικά καλοτάξιδο και να γνωρίσει αρκετά επί σκηνής και από μικρής οθόνης ανεβάσματα. Στην ίδια την καταξιωμένη δημιουργό ευχόμαστε υγεία και χρόνια ώστε να μας δώσει κι άλλους καρπούς της δημιουργικής της προσπάθειας. Προπαντός ν' αξιωθούμε να γευτούμε μαζί με την Κερυνιώτισσα συγγραφέα του έργου τη χαρά της λύτρωσης από τα δεινά της ημικατεχόμενης για τριάντα δύο χρόνια, κοινής Πατρίδας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΟΥΣΗΣ

ΒΙΒΛΙΑ

Χρίστου Κουλούρη: «*Η Μαγεία της Μοναξιάς*», Αθήνα, Νέα Σκέψη.

Μαρούλας Γιασεμίδου-Κάτζη: «*Της πολύπαθης πατρίδας*», ποίηματα.

Στάθη Παρασκευοπούλου: «*Δύο ποιήτριες του καιρού μας*», Βίβιαν Γιαννούδη - Δανάη Παπαστράτου.

Ντίνας Παγιάση: «*Της Αφροδίτης και του Άδωνη*», ποίηματα 2006.

Γεώργιου Χριστογιάννη: «*Εωθινά σκιρτήματα*», «*Της πατρίδας μου Ηπείρου*», ποίηματα 2006.

Θανάση Παπαθανασόπουλου: «*Το αμήχανο χαμόγελο του Κούρου*», Αθήνα 2007, «Φωνές από το Κοιμητήρι της Περίστας».

Πάνος Λεβέντης: *Ανθολόγηση ποιημάτων, Πεζογραφημάτων και Θεατρικών* από τον κ. Δημήτρη Λεβέντη, Λευκωσία, 2007

Δημήτρη Χαλατσά: *Ποιήματα 1942-1998*, Αθήνα 2005

Γ. Κούβελα: *Η Ιερά Μονή Χρυσοκελλάριας*, Καλαμάτα 2006

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Άνευ: Φθινόπωρο 2006, τεύχος 22.

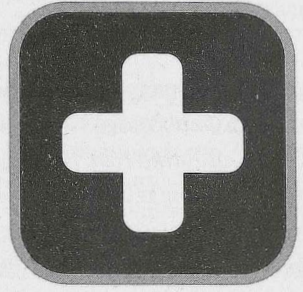
Νέα Σκέψη: Δεκέμβριος 2006, τεύχος 489-790 (1-2), υπάρχει κριτική του Γεωργίου Πετρόπουλου για το βιβλίο Ανδριανής Ηλιοφώτου «*Η μοίρα της Ελένης*», και για το βιβλίο της Καλομοίρας, Ο. Ιωαννίδου «*Πυγολαμπίδες*».

- Νέα Πορεία*: τεύχος 620-622, Δεκέμβριος 2006.
Μοριάς: Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2006.
Καλαρρυτιώτικα Νέα: Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2006, Ιανουάριος - Φεβρουάριος 2007.
Φύση και Ζωή: τεύχος 142, Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2006.
Φωνή Ορθοδοξίας: Αύγουστος, Σεπτέμβριος, Οκτώβριος, Νοέμβριος 2006.
Τριφυλιακή Εστία: 6/134-7/136.
Η Σχεδία της Αιγιαλείας: έκδοση Δημοτικής Βιβλιοθήκης Αιγίου, τεύχος 24-25, Χριστούγεννα 2006, Πρωτοχρονιά 2007.
Ένωση Φίλων Πολυτέκνων: τεύχος 112, 2006.
Φηγός: τεύχος 21, Α' εξαμήνου 2006, έκδοση Νομαρχίας Ιωαννίνων.
Σύνδεσμος: Δεκέμβριος 2006, τεύχος 414, Ιανουάριος τεύχος 417.
Περίγραμμα: τεύχος 45, 2007. Αφιέρωμα στον ποιητή Γιάννη Κουτσοχέρα. Υπάρχει ποίημα του Ευαγόρα Παλληκαρίδη *Θα πάρω μαν ανηφοριά*.
Νέα Εποχή: Χειμώνας 2006-2007, τεύχος 291.
Άνθρωπος και Εργασία: Δεκέμβριος 2006, τεύχος 21.
Φωνή Φωκιάδας: Οκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος 2006, τεύχος 21.
Cyprus to Day: Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2006.
Θέματα 1: Ιούλιος - Δεκέμβριος 2006.
Φιλολογική Στέγη: Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2006.
Σύγχρονη Εκπαίδευση: τεύχος 125, Ιούλιος - Αύγουστος.
Università Degli Studi di Napoli "L'Orientale": Ιταλοελληνικά, αφιέρωμα στον Γεώργιο Σεφέρη, Νάπολι 2005.
Άνευ: 1-23 χειμώνας 2007.
Cyprus To Day: Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2006.
Κασταλία: Οκτώβριος 2005 - Ιούνιος 2006, τεύχη 144-146.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (Συνέχεια)

Σεβαστή Χαβιαρά-Καραχάλιου: <i>Όδοιπορικό στην αρχαία Πριήνη</i>	32
Άνδρέας Δάφνης: <i>Γρηγόρης Αύξεντιού, Τάσος Μάρκου</i>	35
Δημήτρης Α. Κράνης: <i>Ό Γιάννης Ρίτσος, ή Κύπρος και ό ήρωας Γρηγόρης Αύξεντιού</i>	36
Άντώνης Γ. Βαζιμπάρης: <i>Κύπρος (είσβολή)</i>	42
Άντης Παναγιώτου (Χατζηοδυσσέως): <i>Μ. Ραΐξη, Μάρκος Μπότσαρης</i>	43
Τάσος Άριστοτέλους: <i>Στόν Κύπρο Χρυσάνθη</i>	47
Εΐη Αύξεντιού: <i>Τά μουσικά παιχνίδια τοῦ χτές και τοῦ σήμερα στην Κύπρο</i>	48
Γιώργος Πετρόπουλος: <i>Οί Νέοι</i>	60
Τάσος Άριστοτέλους: <i>Ποίηση, Για τά παιδιά στό Ίράκ, Οί άμερικανοί στρατιώτες στό Ίράκ</i>	63

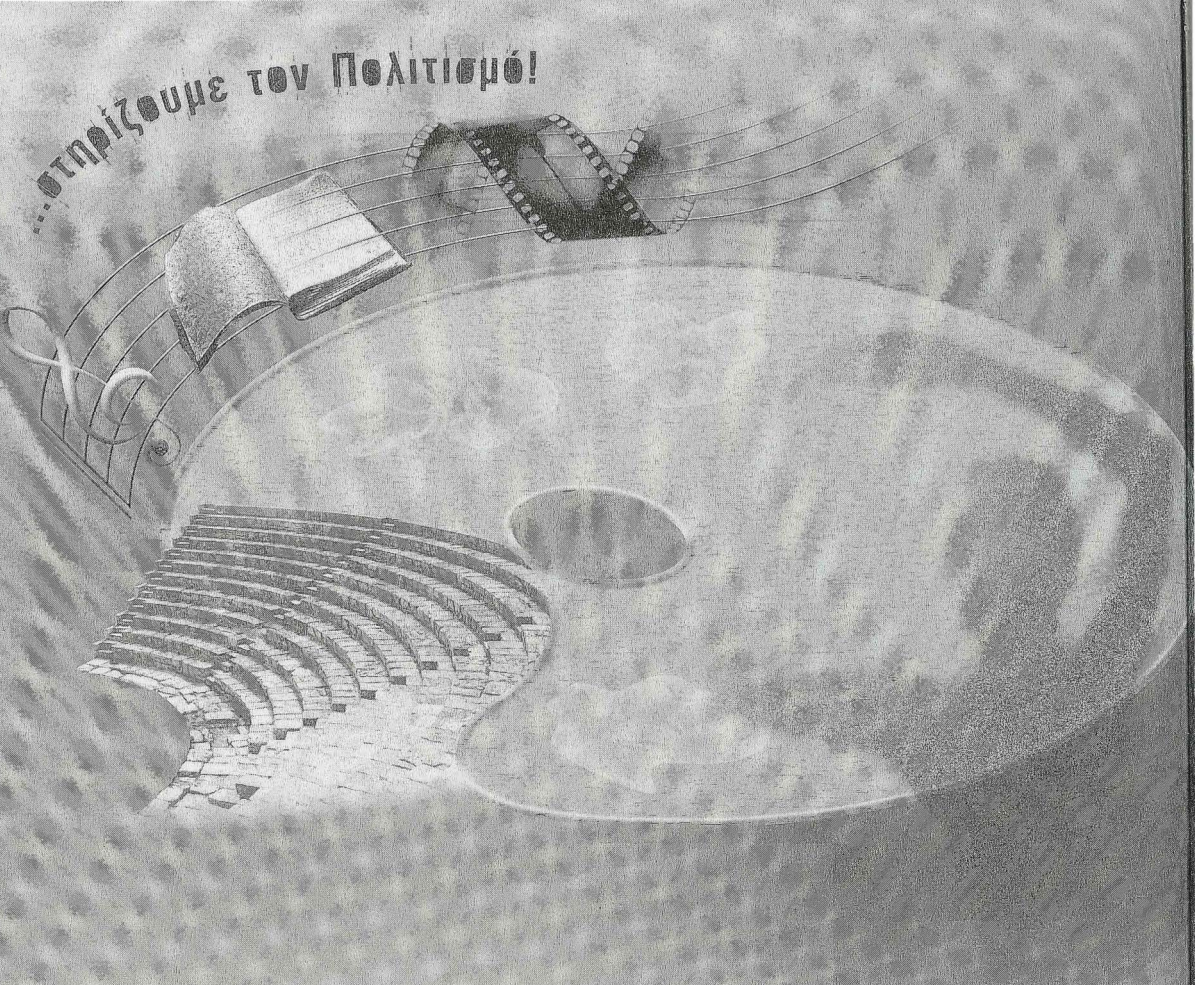
ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ: Γιάννης Άνδρικόπουλος: Τιμή και μνήμη Κύπρου Χρυσάνθη - Προκήρυξη Λογοτεχνικού Διαγωνισμού - Νίκος Παναγιώτου: Κυριάκου Πλησή, «Προσεγγίσεις» - Βέρα Κορφιώτη: Άνδρεανής Ήλιοφώτου, «Η μοίρα τής Έλένης», «Τρεῖς μοναχικές γυναίκες» - Μανώλης Πράτσικας: Γιάννη Άνδρικόπουλου, «Τούτο έστί τό αίμα μου» - *Περιοδικό «Άρχοναύτης»*: Γιάννη Άνδρικόπουλου, «Τούτο έστί τό αίμα μου» - Άνδρέας Πετρίδης: Σοφοκλή Λαζάρου, «Η πέτρα» - Γιώργος Πετούσης: Ρήνας Κατσελλή, «Πάνω Γειτονιά».

MEGACROSS

..mega care!

MEGACROSS Pharmacy Services Ltd

...στηρίζουμε τον Πολιτισμό!

Οι Τέχνες είναι που κάνουν την ανθρώπινη ζωή, **Ανθρώπινη.**

Μπορείτε να φανταστείτε
έναν κόσμο χωρίς το χρώμα
των Ζωγράφων, το Λόγο των Ποιητών,
τις Αρμονίες των Συνθετών, τη Χάρη και
Πλαστικότητα των Χορευτών, το Όραμα των Σκηνοθετών,
την Κατάθεση των Ηθοποιών, τη Ματιά των Γλυπτών;

Εμείς, όχι. Γιατί πιστεύουμε ακράδαντα, πως οι Τέχνες είναι
που διορθώνουν καθημερινά τη διαδρομή της Κοινωνίας μας
προς τη σωστή κατεύθυνση. Αυτή, που έχει πάντα
ως σημείο αναφοράς και στίγμα τη διατήρηση
και τόνωση των Αξιών που μας κάνουν Ανθρώπους.

